

- Биткоин каби янги электрон валюталар воқеси ва унинг шаръий ҳукми
- Ла илаҳа иллаллоҳнинг маъноси
- Уларнинг қиссаларида ақл эгалари учун ибрат бор: Саййидимиз Юсуф А.С
- Дунёдан эҳтиёт бўлинг у Ҳорут ва Морутдан ҳам сеҳрлироқдир (2)
- Жонингизни ҳалок қилиш билан дунёни талаб қилманг

370
الوعمي
Om

**ТРАМП МУСУЛМОНЛАР ҲУКМДОРЛАРИ
ҲАМКОРЛИГИДА ИСЛОМГА ҚАРШИ КУРАШИШГА
ВАЪДА БЕРИБ ҚЎРҚИТМОҚДА...**

الوعصي

Ушбу сонда:

Кенг қамровли-фикрий-сақофий журнал

www.al-waie.org

АЗИЗ ЁЗУВЧИЛАРГА

- «Ал-Ваъй»да чиқадиغان мавзуларни олдиндан изн олмасдан туриб қайта нашр қилиш жоиздир. Фақат «ал-Ваъй» журнали манба сифатида кўрсатиб ўтилиши лозим.
- «Ал-Ваъй» фақат илгари нашр қилинмаган мавзуларнигина қабул қилади. Агар илгари нашр қилинган мавзу бўлса, уни ёзиб юборувчи олинган манбани кўрсатиб ўтиши шарт.
- «Ал-Ваъй» юборилган мавзуларни тузатиш ҳуқуқини ўзида сақлаб қолади ва нашрга қабул қилинмаган мавзуларни эгаларига қайтариб юбориш мажбурийатини олмайди.
- Мақолада келтирилган Қуръон оятларининг ҳаммасини рақамини кўрсатишингизни, оят ва ҳадисларни белгилаб қўйишингизни ҳамда Пайғамбар ﷺ ҳадисларини ровийларини кўрсатишингизни сўраймиз.

НУСХА БАҲОСИ

Ливан	1000 Ливан лираси
Германия	1 евро
АҚШ	2,5 АҚШ доллари
Канада	2,5 Канада доллари
Австралия	2,5 Австралия доллари
Британия	1 фунт стерлинг
Швеция	15 Швеция кронаси
Дания	15 Дания кронаси
Бельгия	1 евро
Швейцария	2 Швейцария франки
Австрия	1 евро
Покистон	1 АҚШ доллари
Туркия	1 АҚШ доллари
Япон	40 риёл

ХАБАР ЙўЛЛАШ УЧУН

info@al-waie.org

- **Ал-Ваъй сўзи:** Трамп мусулмонлар ҳукмдорлари ҳамкорлигида Исломга қарши курашишга ваъда бериб кўрkitмоқда..... 3
- **Биткоин** каби янги электрон валюталар воқееси ва унинг шаръий ҳукми 14
- **Ҳаж ибодати:** Хотира ва эслатма 19
- **Ла илаҳа иллаллоҳнинг маъноси**..... 33
- **Уларнинг қиссаларида ақл эгалари учун ибрат бор:** Саййидимиз Юсуф ﷺ 42
- **Олам мусулмонлари хабарлари** 53
- **Қуръони Карим суҳбатида** 59
- **Жаннат боғлари:** Дунёдан эҳтиёт бўлинг у Ҳорут ва Морутдан ҳам сеҳрлироқдир (2) 75
- **Жонингизни ҳалок қилиш билан дунёни талаб қилманг** 79
- **Сўнги сўз:** Даҳлон Ҳамас дарвозаси орқали Фаластинга қайтмоқда 83
- **Крис Паттен:** Ғарб таназзулга юз тутган ва бузғунчидир 84

МАВЗУ ЙўЛЛАШ УЧУН

subjects@al-waie.org

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ТРАМП МУСУЛМОНЛАР ҲУКМДОРЛАРИ ҲАМКОРЛИГИДА ИСЛОМГА ҚАРШИ КУРАШИШГА ВАЪДА БЕРИБ КЎРҚИТМОҚДА...

Трамп ўзининг биринчи нутқида террорга қарши урушиши тўғрисида ваъда берди ва уни «исломий террор» деб атади. У бошида «террорга қарши уруш» дейиш билан кифояланиб келаётган эди. Кейин эса «исломий террор» деб айтишга журъат қилди. Шунингдек АҚШнинг Ислом оламидаги иттифоқчилари ёрдамида ИШИДни йўқ қилишга ҳам ваъда берди. Биз Трампнинг ушбу ваъда ва дўк-пўписалари қаршисида қуйидаги ҳақиқатларга дуч келамиз:

1 – Трамп «исломий террор» дея атаб, унга қарши курашишга ваъда қилиши ҳақида айтадиган бўлсак, Америка террорга қарши курашиш баҳонасида Исломга қарши курашмоқда. Американинг ИШИДга қарши курашиш ҳақидаги даъвоси эса мусулмонларга биз сизнинг динингизга эмас, динингиздаги ҳаддидан ошганларга қарши курашяпмиз деб алдашдан бошқа нарса эмас. Аслини олганда Америка мусулмонларнинг динларини ҳакам қилиш ва Халифалик давлатини тиклаш орқали ҳаётларида Аллоҳнинг шариатини татбиқ қилиш сари интилишига қарши курашмоқда. Шунингдек хорлик, қашшоқлик, қуллик ва диндан олислик каби иллатлардан халос бўлиш учун давлат куришга ҳаракат қилаётган мусулмонларга ҳам қарши курашмоқда... Америка мусулмон юртларда кўзгалган кўзғолонларга мана шу йўналишдаги ҳаракат деб қарайди. Ҳатто ушбу кўзғолонлар ортида Ғарб турибди ва уни алангалатяпти деб айтаётганлар ҳам мусулмонларнинг бундай йўналиш сари юрмаслигини хоҳлайди. Шунингдек Ғарбнинг Уммат ҳақидаги тушунчаси битта, яъни у Уммат дин асосида ўзгартиришни хоҳлаётганини биледи ва унинг ушбу тушунчасидан буришга ҳаракат қилади. ИШИДнинг пайдо бўлиши ва ҳалигача унинг қуламай туриши сиёсий Исломни ва исломий бошқарувни бузиб кўрсатиш учун қилинган ишлардан эди. Бу ишлар маккор ва жиноятчи Ғарб режаси асосида юргизилмоқда.

Исломга қарши курашда оламга етакчилик қилаётган Америка ушбу режаси орқали мусулмонларнинг Халифалик ҳақидаги

тушунчасини ўзгартираман ва бундай йўналишга чек қўяман деб ўйлаяпти. Лекин у бу ишни амалга ошира олмайди. Чунки Халифалик тушунчаси мусулмонлар қалбида ўрнашган бўлиб, у мусулмонлар динининг бир бўлаги ва нафақат мусулмонлар, балки барча инсоният ҳаётидаги ёрқин тарихдир. Қанчалик хийла қилмасин бирор куч уни бузиб кўрсата олмайди ҳамда қанчалик жиноят қилмасин унга чек қўя олмайди. Чунки Халифалик тушунчаси оят ва ҳадислар билан мусулмонлар қалбига ўрнашган, уларни инкор қилган киши диндан чиқади. Бу тўғридаги оятлар ҳақида айтадиган бўлсак, улар кўп бўлиб, қуйидаги оятлар шулар жумласидандир.

﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا
 اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ﴾

«Аллоҳ сизлардан имон келтирган ва яхши амаллар қилган зотларга худди илгари ўтган (имон-эътиқодли) зотларни халифа қилганидек уларни ҳам ер юзида халифа қилишни ваъда қилди» [Нур 55]

﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنِّيْ جَاعِلٌ فِي الْاَرْضِ خَلِيْفَةً﴾

«(Эй Муҳаммад), эсланг, Роббингиз фаришталарга: Мен Ерда (Одамни) халифа қилмоқчиман, деди» [Бақара 30]

﴿ثُمَّ جَعَلْنَاكُمْ خَلَائِفَ فِي الْاَرْضِ مِنْۢ بَعْدِهِمْ لِنَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُوْنَ﴾

«Сўнгра қандай амаллар қилишингизни кўриш учун сизларни уларнинг ортидан ерга халифа қилиб қўйдик» [Юнус 14]

Бу ҳақдаги Росулulloҳ ﷺнинг ҳадислари ҳам кўп бўлиб, қуйида уларни келтириб ўтамыз: Абу Ҳурайра ривоят қилган ҳадисда Росулulloҳ ﷺ шундай дейди:

﴿كَانَتْ بَنُو إِسْرَائِيلَ تَسُوسُهُمُ الْأَنْبِيَاءُ، كُلَّمَا هَلَكَ نَبِيٌّ خَلَفَهُ نَبِيٌّ، وَإِنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي،
 وَسَتَكُونُ بَعْدِي خُلَفَاءُ فَيَكْتُمُونَ، قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ فَمَا تَأْمُرُنَا؟ قَالَ: أَوْفُوا بِبَيْعَةِ الْأَوَّلِ فَلِأَوَّلٍ،
 ثُمَّ أَعْطُوهُمْ حَقَّهُمْ، وَاسْأَلُوا اللَّهَ الَّذِي لَكُمْ، فَإِنَّ اللَّهَ سَأَلَهُمْ عَمَّا اسْتَرْعَاهُمْ﴾

«Бану Исроилга пайғамбарлар сиёсат юргизарди. Қачон бир пайғамбар ҳалок бўлса, ортидан бошқа бир пайғамбар келарди. Мендан кейин эса пайғамбар йўқ. Халифалар бўлади ва улар кўпайиб кетади. Шунда: эй Росулulloҳ бизга нимани буюрасиз? – дейишган эди, айтдиларки: биринчисининг,

фақатгина биринчисининг байъатига вафо қилинганлар ва уларнинг ҳақларини беринганлар. Ўзларингиз учун бўлган нарсани (яъни ҳақларингизни) Аллоҳдан сўранг. (Яъни, сизлар куч билан, қилич билан ва золим ҳокимга қарши чиқиш билан ҳаққингизни талаб қила олмайсизлар). **Зеро Аллоҳ улардан фуқарони қандай бошқарганлари ҳақида сўрайди**». Муттафақун алайҳ. Росулulloҳ ﷺ айтади:

«مَنْ خَلَعَ يَدًا مِنْ طَاعَةِ لِقَايَ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَا حُجَّةَ لَهُ، وَمَنْ مَاتَ وَلَيْسَ فِي عُنُقِهِ بَيْعَةٌ مَاتَ مَيِّتَةً جَاهِلِيَّةً»

«Кимки итоатдан бош тортса қиёмат куни Аллоҳга ҳужжати йўқ ҳолда йўлиқади. Кимки бўйнида байъат йўқ ҳолда ўлса жоҳилият ўлими билан ўлибди». Яна Пайғамбаримиз ﷺ айтади:

«تَكُونُ النُّبُوَّةُ فِيكُمْ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ تَكُونَ، ثُمَّ يَرْفَعُهَا إِذَا شَاءَ أَنْ يَرْفَعَهَا. ثُمَّ تَكُونُ خِلَافَةٌ عَلَىٰ مِنْهَا جِ النَّبِيِّ فَتَكُونُ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ تَكُونَ، ثُمَّ يَرْفَعُهَا إِذَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَرْفَعَهَا. ثُمَّ تَكُونُ مُلْكًا عَاصِمًا، فَيَكُونُ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَكُونَ، ثُمَّ يَرْفَعُهَا إِذَا شَاءَ أَنْ يَرْفَعَهَا. ثُمَّ تَكُونُ مُلْكًا حَبْرِيَّةً، فَتَكُونُ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ تَكُونَ، ثُمَّ يَرْفَعُهَا إِذَا شَاءَ أَنْ يَرْفَعَهَا. ثُمَّ تَكُونُ خِلَافَةٌ عَلَىٰ مِنْهَا جِ النَّبِيِّ. ثُمَّ سَكَتَ.»

«Сизларнинг орангизда Аллоҳ хоҳлаганича пайғамбарлик давом этади. Сўнг Аллоҳ хоҳлаган пайтда уни кўтаради. Сўнг пайғамбарлик минҳожидан асосида Халифалик бўлади ва у Аллоҳ хоҳлаганича давом этади. Сўнг Аллоҳ Ўзи хоҳлаганда уни кўтаради. Сўнг раиятига зулм ва адолатсизликлар етадиган подшоҳлик бўлади ва у Аллоҳ хоҳлаганича давом этади. Сўнг Аллоҳ Ўзи хоҳлаганда уни кўтаради. Сўнг золим-зўравон подшоҳлик бўлади ва у Аллоҳ хоҳлаганича давом этади. Сўнг Аллоҳ Ўзи хоҳлаганда уни кўтаради. Сўнг пайғамбарлик минҳожидан асосидаги Халифалик бўлади. Кейин Пайғамбар ﷺ сукутга чўмдилар».

Исломиёй бошқарув диндаги зарур ишдир, Исломиёй давлатсиз яъни Халифалик давлатсиз татбиқ қилиб бўлмайди. Росулulloҳ ﷺ давлат тиклашга ҳаракат қилар экан, Маккада даъватнинг ярим ишларини бажарди ва ўзи буюрилган шаръий ҳукм ва шаръий йўлга кўра юриди. Давлатни тиклаб бўлганидан кейин эса уни ўзининг шаръий асосига бино қилишда даъватнинг қолган ярим ишларини ҳам адо этди. Қачон дин тўла бўлиб, Ислому мукамал тарзда тушиши туфайли неъмат адоғига етгач ҳамда у

барқарор ўрнашиб, пишиб етилгач ва мевалари одамларни ҳайрон қолдиргач, Росулulloҳ ﷺ вафот этди. У кишининг вафотидан ҳеч қанча вақт ўтмай бошқарув саҳобаларга ўтди. Аввал Абу Бакр, кейин Умар, Усмон ва Али رضي الله عنهمлар бошқарувга келди. Уларнинг барчаси муҳожирлардан эди. Шундай қилиб Пайғамбарлик минҳожии асосидаги Халифалик тикланди. Бу Халифаликнинг мусулмонларга яхши таъсири бўлди. Чунки Росулulloҳ ﷺ хабарини берган нарсга, яъни рошид Халифалик рўёбга чиққан эди.

Рошид халифалар юксак тарзда Исломи татбиқ қилишди. Мусулмонлар Ирбоз ибн Сория ривоят қилган ҳадисдаги буюрилган буйруқларни амалга оширишди. Ирбоз ибн Сория айтади: Бир куни Росулulloҳ ﷺ биз билан бирга намоз ўқиди, сўнг бизга юзланиб, шундай кучли мавъиза қилдиларки, ундан кўзлар ёшга тўлди ва қалблар эриди. Шунда бир киши: Эй Аллоҳнинг Росули бу видолашув мавъизасига ўхшайди, бизни нимага буюрасиз деди. Росулulloҳ ﷺ эса

«أَوْصِيَكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ، وَالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ وَإِنْ كَانَ عَبْدًا حَبَشِيًّا، فَإِنَّهُ مَنْ يَعِشْ مِنْكُمْ بَعْدِي فَسِيرَىٰ
اخْتِلَافًا كَثِيرًا، فَعَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمَهْدِيِّينَ، عَضُّوا عَلَيْهَا بِالتَّوَّاجِدِ. وَإِيَّاكُمْ
وَمُحَدَّثَاتِ الْأُمُورِ، فَإِنَّ كُلَّ مُحَدَّثَةٍ بَدْعَةٌ وَكُلُّ بَدْعَةٍ ضَلَالَةٌ»

«Сизларни Аллоҳдан кўрқишга ва қора танли қул (рахбар) бўлса ҳам тинглаб итоат қилишга васият қиламан. Чунки мендан кейин кўп ихтилофларни кўрасиз. Шунда менинг суннатимни ва рошид халифалар суннатини маҳкам тутинг ва уни озиқ тишларингиз билан тишланг. Янгилик ишлардан сақланг. Чунки ҳар бир янгилик бидъатдир, ҳар бир бидъат эса заллатдир».

Мусулмонлар қалбида рошид Халифаликнинг ўрни юксак, чунки у Пайғамбарликдан кейин бевосита иккинчи ўринда келяпти. Пайғамбаримиз Муҳаммад ﷺдан кейин бошқа Пайғамбар келмайди, демак у мусулмонлар олдида биринчи ўринда туради. Пайғамбаримиз ﷺ Пайғамбарлик минҳожии асосидаги рошид Халифаликни пайғамбарликдан кейиноқ бевосита бўлиши ва мусулмонлар яшаётган зўравон подшоҳлардан кейин охириги замонда яна бўлиши ҳақида хушxabар берган. Бу эса мусулмонларни уни тиклашга қизиқтиради. Уларни бу ишдан на Америка, на Ғарб, на Россия, на Хитой ва на барча инсонлар қайтара олади. Чунки у Аллоҳ томонидан берилган ваъда ва

Росулининг хушxabари бўлиб, Аллоҳнинг ёрдами, ҳидояти ва тавфиқи билан албатта рўёбга чиқади.

﴿وَاللَّهُ غَالِبٌ عَلَىٰ أَمْرِهِ ۗ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾

«Аллоҳ Ўз ишида ғолибдир. Лекин одамларнинг кўплари (буни) билмайдилар» [Юсуф 21]

2 – Аммо Трампнинг ИШИДни исломий оламдаги АҚШнинг иттифоқчилари ёрдамида йўқ қилиши ҳақидаги дўқ-пўписасига келсак, Америка шу муносабат билан террорга қарши курашиш учун исломий-Америка олий саммитини ўтказишга чақирди. Бу саммит Риёз шаҳрида АҚШ ва 55та араб (исломий) давлатлари етакчилари иштирокида бўлиб ўтди. Шундай қилиб очикчасига Исломга қарши уруш эълон қилинди. Афсусланарли жойи шуки, бу уруш нафақат Америка ва Аллоҳнинг душманлари томонидан, балки мусулмон ҳокимлар томонидан эълон қилинди. Бу ҳокимлар Ислом тўғрисида кийиб олган дин душманларидир. Уларнинг бири ўзини икки ҳарам хизматкори деб атаса, бошқаси ўзини амирул мўминин деб атамоқда, яна бири эса ўзини хошимийлар авлодининг давомчиси деб атамоқда (буларнинг барчаси ноўрин қўйилган лақаблардир). Улар Риёз шаҳрида Америка билан битим тузишга журъат қилишди. Уларнинг каттаси бўлмиш Трамп эса Исломга нисбатан қилаётган жиноятларини яшириш мақсадида Риёзда саммит ўтказишни хоҳлади.

Трамп мусулмонлар наздида Саудия Исломнинг биринчи ҳомийсидир, деб ўйлайди (Ундан олдинги президент Обама ҳам бошқарувга ўтиргач, худди шу ўйинни ўйнашни хоҳлаган эди. У ўз миссиясини бошлаш учун Азхар Шариф шаҳри бўлмиш Қоҳирани танлаган эди. Лекин у Исломни бузиб кўрсатиш учун қилган ҳаракатини рўёбга чиқара олмади. Балки муваффақиятсизликка учраб, ишдан кетди ва ортидан жиноят, қотиллик ва макр хийлани қолдирди...). Ажабланарли нарса шуки, бу ҳокимлар Америка муҳаббатини қозониш учун бир-бири билан мусобақалашмоқда ва бу билан фахрланишмоқда. Шунингдек соддаликларидан пойгада мен ғолибман деб мақтанишмоқда.

Ҳа, Америка ўзи ёлғиз Исломга қарши кураша олмайди, шунинг учун бошидаги сочигача қулликка ботган мана шу ҳокимлар ёрдамида курашади. Агар Саудия ва Кўрфаз давлатлари бўлмаганда Америка Ироққа қарши уруш қилмаган ва уни босиб олмаган бўлар эди. Агар Эрон бўлмаганда у ердаги бошқарувни қўлга кирита олмаган бўлар эди. Агар Ироқ, Эрон, Ливан ва Туркия бўлмаганда Суриядаги қўзғолон йўналишини бура олмаган

бўлар эди. Ҳатто Сурия халқига қарши душман билан тил бириктирган, уни қатл қилган ва юртни вайрон қилган Суриядаги режим ва у ўйнаётган ўйинни ўйнаш учун пайдо қилган ташқаридаги мухолафат ҳам ҳеч нарса қила олмаган бўлар эди. Бу режим Сурия халқидан мақтовга сазовор ва куч қувват эгаси бўлмиш Аллоҳга имон келтиргани учун ўч олди. Лекин бу мусулмон халқ Аллоҳ йўлидаги сабри туфайли Ғарбнинг кирдикорларини, ҳокимларнинг шармандаларча қуллигини ҳамда биз мусулмонлар тимсолимиз ва улар номидан сўзламоқдамиз деган даъволарини фош қилишди. Яқинда бўлиб ўтган Исломиё-Америка саммити ҳам кофирларнинг охириги кирдикорларидан биридир.

Америка, Ғарб давлатлари ва Россия шу каби ўйинлар билан ўз режаларини амалга оширамиз деб ўйлар эканлар, қаттиқ адашишди. Чунки Исломиё Уммат аввалгидек бундай қурук даъволарга алданмайдиган бўлиб қолган. Бу Уммат наздида Саудия ҳокимлари бошқа ҳокимлардан жиноятда қолишмайди, балки кофир Ғарб давлатлари кучоғига ўзини отиш ва айбдорлик жиҳатидан улардан ҳам устундир. Одамлар уларга ишонмаганларидан уларнинг келиб чиқиши бемаъни яҳудийлар деб ўзаро айблаш бошлашган. Одамлар яна уларни ёмон ҳокимлар эканини ва мусулмонларнинг барча муаммоларида уларнинг ифлос қўли борлигини айта бошлаган. Улар Фаластин пайдо бўлгандан бери мусибатдан боши чиқмаётгани, чунки Саудияга биринчи асос солган Абдулазиз: «яҳудийларга Фаластин еридан жой берилишига ҳеч қандай монельлик йўқ» деганини айта бошлаган.

Яна унинг (қирол Фаҳд ва қирол Абдуллоҳ) каби ҳокимлари Фаластиннинг катта қисмидан воз кечиш орқали муаммони ҳал қилса бўлади ва яҳудийларнинг Фаластиндаги бошқарувда иштирок этиш ҳуқуқини тан олса бўлади деган ташаббус билан чиққанини айта бошлашган. Шунингдек, бу ҳокимларнинг Афғонистонда Россияга қарши Америкага ифлос пуллари билан ёрдам беришгани ва кейин у ерда кўзғолончиларга қарши инқилоб қилишгани ҳамда Босния ва Герцогавинада мусулмонларга қарши туришгани ва Ғарбдаги хўжайинлари фойдасига ўйин ўйнашгани ҳақида айта бошлашган. Бундан ташқари Ғарбдаги хўжайинлари фойдасига Ироқдаги ишларга аралашгани, Яманда Эрон ва Ҳусийларга қарши иттифоқ тузишгани, Сурияда ифлос пуллари билан кўзғолончиларни йўқ қилиш учун рол ўйнашгани, мухолафат етакчиларини сотиб олгани ва малай гуруҳларга

Женева конференциясида қабул қилинган Америка режаларига мос юриши учун босим кўрсатгани ҳақида айта бошлашган.

Мусулмонларда барча мусибатларимизга сабаб мана шу ҳокимлар деган тушунча ўрнашиб бўлган. Шунинг учун кўзғолонларида кўтаришган ва яшин тезлигида тарқалган шиорлари «Халқ режимни қулатишни истайди» деган шиор бўлди. Тўғри, Ғарб бу кўзғолонларни муваффақиятсизликка учрата олди, лекин ҳокимлар ҳақидаги бу тушунчани йўқота олмади, балки у янада кучайди. Шундан келиб чиқиб, яъни мусулмонларда ҳокимлар Ғарбга малай, Ғарб мусулмонларнинг дин борасидаги душмани ва халос бўлиш эса фақат исломий бошқарув билан рўёбга чиқади деган тушунча қаттиқ ўрнашганидан келиб чиқиб айтадиган бўлсак, Америка етакчилигидаги Ғарб бу тушунчани Умнат зехнидан ўчира олмади.

Маълумки, Америка қанчалик жиноят қилмасин ва қанчалик макр қилмасин, Умнат ҳокимлар ҳақида ва уларнинг Ғарбга малайлига ҳақидаги ушбу тушунчага эга экан, уларнинг ҳийлалари завол топгувчидир.

Америка, Ғарб, Россия, Хитой ва халқаро майдонда фаолият кўрсатаётган барча давлатлар мана шу ҳақиқатни биладилар. Шунинг учун улар ҳақиқатда душманликларидан келиб чиқиб мусулмонларга битта камондан отиш учун йиғилишди. Ундан мақсадлари Умнатнинг исломий бошқарув сари йўналишларига зарба бериш ва ундан қайтаришдир. Улар Исломга қарши курашда ҳар қандай халқаро қонунлар ва нормаларни бузишди. Уларнинг жиноятлари хатто ўзларининг қонунларига кўра ҳам чегарадан чиқиб кетди... Улар бу курашда ҳазорий жиҳатдан ютқазиди, Ислом эса ғалаба қозонди. Лекин бу ғалабанинг эълони Аллоҳнинг нусрати, яъни Аллоҳ ўз китобида мақтаган ва шаънини улуғлаган ансорлар каби Аллоҳ ва Росулани яхши кўрадиган ансорлар нусрати билан бўлади.

Тўғри, жанг тўхтамайди ва унинг бўлимлари фожеалидир, лекин нусратни куч белгиламайди, балки фикрий йўналиш белгилайди. Ғарб ва ҳокимлар ана ўша фикрий йўналишни бошқа томонга буриш ва ўзгартиришга ҳаракат қилмоқда. Лекин улар ҳар сафар муваффақиятсизликка учраб, улар билан мусулмонлар ўртасидаги жарлик кенгаймоқда.

Бу жангдаги ғалаба фақат Аллоҳнинг қўлидадир, У Зотнинг ўзи унинг сабабларини тайёрлайди ва унга ўзи аралашгани кўриниб туради. Мусулмонларнинг амал доираси аниқ белгиланган. Яъни бу доира, қанча босим бўлмасин, қанча қамал қилинмасин, қанча

азобланмасин, алданмасин, таъқиб қилинмасин ва улар ҳақида қанча ёмон хабар тарқамасин, шаръий тариқат аҳкомларидан қилча оғишмасликдир.

Ҳа, улар ушбу тариқатни маҳкам ушлашлари керак, чунки бу тариқатнинг ҳар бир қадамидаги ва ҳар бир босқичидаги муваффақият мусулмонлар уни маҳкам ушлашлари ва Аллоҳ уларни ўша тариқатга муваффақ қилишига боғлиқдир. Даъват бугунги кунгача муваффақият билан юрди ва нусрат эшигига яқинлашди. Шунинг учун Ғарб мусулмонларни ўз мақсадларини амалга оширишдан тўсиш учун уларга қарши ҳужум қилиши ва ташланиши табиийдир. Шунингдек мусулмонлар шу каби фитналарга йўлиқиши табиийдир, чунки жанг жиддий ва ҳақиқийдир.

Исломга қарши бу урушни Ғарб юргизаётгани ва у қурол аслаҳа, бойлик, матбуот, малайлар, қўшин ва жосусларга эга экани ҳамда урушнинг барча соҳаларини бошқараётгани очиқ кўриниб турибди. Лекин бўлаётган ишлар ва содир бўлаётган ҳодисалар ҳақиқатига эҳтиёт назари билан қараган ва матбуотдаги турли шовқин суронга эътибор бермаган киши бу ерда олабий ўзгариш бўлишига оз қолганини кўради. Ҳатто Ғарбдаги стратегия вакиллари ҳам бу ўзгариш содир бўлиши, унинг қаршисида уларнинг давлатлари ҳам ожизлиги ҳамда бу ўзгариш тасодифан рўй берса улар ҳеч нарса қила олмасликлари ҳақида айтишмоқда.

Шунинг учун биз айтамызки: На Америка ва на Ғарб мусулмон ҳокимлардан иборат иттифоқчиларининг ёрдамисиз Исломга қарши бу курашда ғалабага эриша олмайди.

3 – Террорга қарши кураш Америка бошчилигидаги Ғарб томонидан Исломнинг бошқарувга қайтиши олдини олиш учун ва Ғарб манфаатини кўзлаб эълон қилинди. Исломга қарши кураш ҳам худди шу нуқтаи назардан келиб чиқиб амалга оширилмоқда. Мусулмон ҳокимлар террорга қарши курашда Ғарб йўлидан, унинг режаси асосида ва унинг фикрига кўра юрмоқда. Ҳокимларнинг террорга қарши курашяпмиз деб айтаётган даъволари сохта ва ёлгон даъво бўлиб, улар аслида Исломга қарши курашмоқдалар. Улар дин номидан қотиллик қилаётган қотил ва жиноятчиларга қарши курашяпмиз, ер юзида фасод тарқатаётганликлари сабабли Ислом уларни йўқ қилишга буюради деб даъво қилишмоқда... Лекин буларнинг барчаси алдовдир, чунки ҳокимлар ўз тахтларини ҳимоя қилиш мақсадида улар билан урушаётганликларини қонунга қарши ишларни қилишаётганини яхши билишади. Шунингдек улар Аллоҳ юборган нарса билан

бошқармаётган золим ва фосиқ ҳокимлар, дин ва одамлар борасида малай ва хоинлар деган айбларини ўчириш учун ҳаракат қилишаётганини ва одамларга ўзларини яхши иш қилаётган қилиб кўрсатаётганини яхши биладилар.

Ҳокимлар Исломга қарши курашда Америка ва Ғарб билан битта позицияда тургани ажабланарли иш эмас. Чунки бу малай ҳокимлар худди Ғарб каби ҳокимиятда туришларига хатар туғдирадиган жиҳатга эътибор қаратишади. Мусулмонлар ҳаётида Исломни ҳакам қилишга бўлган даъват эса уларни ўзгартириш деганидир. Шунингдек уларнинг бошқарув режимлари Ғарбга малай режим бўлишидан ташқари Аллоҳ юборган нарса билан ҳукм юритмайдиган тоғут режимлар деган эътиборда уларни ҳам ўзгартириш деганидир.

Бу ҳокимлар нафақат бугун, балки Ислом ҳокимиятдан четлатилгандан бери ўзлари бошқараётган юртларда Исломни қайтишига қарши курашадилар. 1924 йил Исломий давлат қулатилиб, Ислом бошқарувдан четлатилгандан бери ҳамда Ғарб бошқарувга малайларини қўйиб, улардан Исломни ҳокимиятга яқинлаштирмаслик ва сиёсий жиҳатдан доим Ғарбга боғланиб туриш ваъдасини олгандан бери Исломни ҳокимиятга қайтишига қарши курашяптилар. Бугунги ҳокимлар ҳам шу икки иш яъни Исломни бошқарувга яқинлаштирмаслик ҳамда сиёсий жиҳатдан Ғарбга боғланишни амалга оширмоқдалар. Шунинг учун улар Исломни бошқарувга қайтишига қарши амалга оширилаётган мана шу золимона уруш қатнашчиларидирлар.

Бу ерда яна бир эътиборга молик нарса шуки, бу ҳокимлар ўзларининг Исломга қарши курашларида ўзларига тобе расмий уламоларни ишга солишмоқда. Бу уламолар ҳокимларга жиноятларини яширадиган, террорга қарши курашларини оқлайдиган ва унга шаръий тус берадиган фатволарни чиқариб беришмоқда. Шунинг учун бу уламолар ушбу урушда ҳокимлар учун қуролга айланган ва уларнинг гуноҳи улкан. Росулulloҳ ﷺнинг куйидаги ҳадиси айнан ўшаларга мос келади:

Имом Аҳмад, Баззор ва Ибн Ҳиббонлар ўз саҳиҳларида Жобир ибн Абдуллоҳдан чиқарган ҳадисда Росулulloҳ ﷺ шундай дейди:

«سَيَكُونُ أَمْرَاءٌ، مَنْ دَخَلَ عَلَيْهِمْ وَأَعَانَهُمْ عَلَى ظُلْمِهِمْ، وَصَدَّقَهُمْ بِكَذِبِهِمْ، فَلَيْسَ مِنِّي وَكَسْتُ مِنْهُ، وَلَنْ يَرِدَ عَلَيَّ الْحَوْضَ. وَمَنْ لَمْ يَدْخُلْ عَلَيْهِمْ، وَلَمْ يُعْنَهُمْ عَلَى ظُلْمِهِمْ، وَلَمْ يُصَدِّقَهُمْ بِكَذِبِهِمْ، فَوَ مِنِّي وَأَنَا مِنْهُ، وَسَيَرُدُّ عَلَيَّ الْحَوْضَ»

«Яқинда амирлар бўлади. Ким уларнинг олдига бориб, зулмига ёрдам берса, ёлғонини тасдиқласа, бас, у мендан эмас, мен ундан эмасман ва у менинг хузуримга, ҳавзи кавсаримга тушмайди. Ким уларнинг олдига бориб, зулмига ёрдам бермаса ва ёлғонини тасдиқламаса бас, у мендан, мен унданман ва у менинг хузуримга, ҳавзи кавсаримга тушади». Аскаррий чиқарган.

Али ибн Абу Толиб ривоят қилган ҳадисда Росулulloҳ ﷺ айтади:

«الْفُقَهَاءُ أَمْنَاءُ الرُّسُلِ، مَا لَمْ يَدْخُلُوا فِي الدُّنْيَا وَيَتَّبِعُوا السُّلْطَانَ، فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ فَاحْذَرُوهُمْ»

«Фақихлар модомики дунёга шўнғимас ва султонларга эргашмас эканлар пайғамбарларнинг ишончли вакиллариدير. Агар улар шу (икки иш)ни қилсалар, улардан эҳтиёт бўлинг». Абу Довуд ва Байҳақийлар Абу Ҳурайрадан чиқаришган ҳадисда Росулulloҳ ﷺ айтади:

«مَنْ بَدَأَ فَقَدْ جَفَا، وَمَنْ اتَّبَعَ الصَّيْدَ عَقَلَ، وَمَنْ أَتَى أَبْوَابَ السَّلَاطِينِ افْتَتِنَ، وَمَا أَرْزَادَ عَبْدٍ مِنْ السُّلْطَانِ دَنْوًا، إِلَّا أَرْزَادَ مِنَ اللَّهِ بُعْدًا»

«Ким саҳрода яшаса, дағал бўлади, ким овга берилса ғафлат босади, ким султонга яқинлашса фитналанади. Банда қанча султонга яқинлашса, Аллоҳдан шунча узоқлашади».

Бу ҳокимлар Америка билан террорга қарши курашда халқаро иттифокда иштирок этишар экан, Сурия халқига қарши қонли хужумда Америка билан билдирмай иштирок этишмоқда. Саудия «Террорга қарши ҳарбий исломий иттифок» тузди. Бу иттифок 2015 йил 15 декабрда эълон қилинган бўлиб, ундан «Террорга қарши Америкача курашиш» кўзда тутилган. Унга 41та давлат кирган бўлиб, унинг қўшма амалиётлар ўтказадиган маркази Риёзда жойлашган.

Хулоса сифатида шуни айтамикки, Америка Ислоннинг бошқарувга қайтишига қарши бўлаётган барча курашларни бошқаряпти ва бу курашда олам давлатларига етакчилик қиляпти. Мусулмон ҳокимлар бу жинойтда Америкага малай, шерик ва унинг қуролига айланган. Мусулмонлар эса бу урушда ҳар томондан зулм чекмоқда ва ҳалок бўлмоқда. Аммо Ғарб қанча жинойт ва макр қилмасин бу урушни ўз фойдаси томон ҳал қила олмади. Бу урушда кўзда тутилган ўзгартириш улкан ўзгартириш бўлиб, ундаги фойда-зиён оддий урушлардагидан фарқ қилади.

Сўзимиз маъноси шуки, Ғарбнинг бу урушдаги позицияси мудофаа позицияси бўлиб, у ўз ҳазорати Ислом ҳазорати қаршисида қулаётганини тўхтатмоқчи. Барчамиз яхши эслаймизки, Америка Ирокқа қарши урушда ботқоққа ботди, унда иқтисодий инқироз бошланди ва капиталистик иқтисодий низомни бира тўла тарк қилаёзди. Шунинг учун Аллоҳга бўлган ишонч билан айтаммизки, оламий ўзгариш бўлишига яқин қолди ва у Аллоҳнинг ёрдами билан рошид Халифалик эълон қилиниши билан якунига етади. Бу хушхабар рўёбга чиқай деб қолди, унинг белгилари кўрина бошлади ва мусулмонларнинг халос бўлиш даври яқинлашиб қолди.

﴿وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضِعُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ﴾

«Биз у ерда хорланган кишиларга марҳамат қилишни, уларни (хор-бечораликдан чиқариб) барчага пешво зотларга айлантиришни ва уларни ворислар қилишни истайммиз» [Қасос 5-6] □

БИТКОИН КАБИ ЯНГИ ЭЛЕКТРОН ВАЛЮТАЛАР ВОҚЕСИ ВА УНИНГ ШАРЪИЙ ҲУКМИ

Абу Холид Ҳижозий қаламига мансуб

Биткоин электрон валюта. Уни доллар ёки евро каби бошқа валюталарга қиёслаш мумкин. Лекин бир неча асосий фарқлари бор. Бу фарқларнинг асосийси, биткоин тўла шаклда электрон валюта бўлиб, унинг олди-бердиси фақат интернет орқали бўлади. Яъни олди-бердида у физиологик ва ҳиссий кўринишга эга эмас. Шунингдек, биткоиннинг бошқа анъанавий валюталардан яна бир фарқли жиҳати, унинг ортида турувчи марказий назорат органлари йўқлигида. Лекин бу валютадан ҳам бошқа валюталар сингари интернет орқали сотиб олишда фойдаланиш мумкин, ҳатто анъанавий валюталар билан алмаштириш ҳам мумкин.

Электрон валюталарни ким чиқаради?

Одатда анъанавий валюталарни олтин ёки бошқа валюталар каби маълум бир асос билан қўллаб-қувватланади. Аммо уларнинг акси ўлароқ, биткоиннинг қўллаб-қувватловчиси ва ишлаб чиқарувчиси ундан фойдаланувчиларнинг ўзларидир. Фойдаланувчилар, деганда, биткоин билан муомала қилишни истаган, кўлида компютери ва интернет алоқаси бор ҳар қандай шахслар назарда тутилди. Бу «майнинг» (Mining), дейилаётган амалиёт орқали амалга оширилади. Бунинг учун фойдаланувчи компютерига махсус программа ўрнатади, сўнг унинг ёрдамида аста секинлик билан янги биткоин валюта ишлаб чиқаришни бошлайди. Фойдаланувчи шу амалиёт орқали ҳисоблаш имкониятига эга программдан фойдаланиш муқобилида виртуал пулга эга бўлади. Яъни, фойдаланувчининг шахсий компютери процессори янги суммадаги валюталарни ишлаб чиқариш имконига эга. Биткоин валютаси тизими дунё бўйича фақат 21 миллион биткоин бирлигини ишлаб чиқаришга рухсат беради.

Биткоинни сарфлаш ёки ҳақиқий валютага алмаштириш:

Биткоини бор фойдаланувчи, унга махсулотлар сотиб олиш билан бирга, уни бошқа ҳақиқий валюталарга алмаштириш имкониятига ҳам эга. Алмаштириш маълум суммадаги биткоинни сотиб, ўрнига ҳақиқий валюта сотиб олишни ёки аксинча қилишни истаган шу фойдаланувчиларнинг ўзлари ўртасида кечади. Шундай қилиш

натижасида биткоин ўзига хос алмашинув курсига эга бўлади. Бугун бу курс ўсиб бормокда, яъни бундан уч йил илгари бир биткоин бир неча доллар бўлган бўлса, ҳозир 2800 долларга етган.

Биткоиннинг шаръий ҳукмини билишдан олдин, валюталар воқеи ва пул чиқариш воқеини билмоғимиз лозим:

Барча давлатлар маълум нарсадан маълум бирликка эга бўлишга келишиб олишган. Бу бирликни улар бошқа нарсаларга ва меҳнатга нисбатан асос қилиб, уларга қиёс қилишади, сўнг уни муайян шаклда, махсус андозада, ўзгармас вазнда ва барқарор стандартда зарб қилишади. Қадим замондан бери жамиятлар бора-бора айни қиёсий бирликни аслий қийматга эга нарсалардан қиладиган бўлиб, олтин ёки кумушни барча товар ва меҳнатларга нисбатан ўлчов қилиб олишди, шулардан муайян шаклда, махсус андозада, ўзгармас вазн ва стандартда пул зарб қилишди, чунки аслий қийматга фақат олтин ёки кумушгина эга.

Ўз валютасига олтин ёки кумушни асос қилиб олган давлат металл тизим (бу тизимда металл пуллар, яъни зарб қилинган олтин ёки кумуш муомалада бўлади) бўйича кетаётган бўлади. Агар ўзи зарб қилган пулига олтин бирликни асос қилиб олган бўлса, олтин қоида (ёки олтин тизим) бўйича кетаётган бўлади, кумуш бирликни асос қилиб олган бўлса, кумуш қоида (ёки кумуш тизим) бўйича кетаётган бўлади. Агар зарб қилган пулига олтин бирлик билан кумуш бирликни ёнма-ён асос қилиб олган бўлса, олтин ёки кумуш қоида (ёки икки металл тизими) бўйича кетаётган бўлади.

Ўзининг қоғоз пулини товар ва меҳнатларни айирбошлайдиган валюта қилиб олган давлатга келсак, у қоғоз пул тизими бўйича кетаётган бўлади. Агар у қоғоз пул босиб чиқариб, уни олтин ёки кумуш ўрнини босувчи валютага айлантирган бўлса, у ўринбосар қоғоз пул тизими бўйича кетаётган бўлади. Агар у қоғоз пул босиб чиқариб, уни олтин ёки кумуш билан қоплаган бўлса ва унинг қийматини олтин ёки кумушга тенглаган бўлса, васиқа туридаги қоғоз пул тизими бўйича юраётган бўлади. Аммо қоғоз пул босиб чиқариб, уни ўзига олтин ёки кумуш ўрнини босмайдиган ҳамда олтин ёки кумуш билан қопланмаган валюта ва пул қилиб олган давлатга келсак, бундай давлат мажбурий қоғоз пул тизими бўйича кетаётган ҳисобланади.

Росулуллоҳ ﷺ белгилаган пул олтин ва кумуш, яъни динор ва дирхам бўлиб унда уч нарса тўла топилган эди:

– Товар ва хизматларга ўлчов эди, бошқача ибора билан айтганда, унда пуллик воқеси топилган, яъни баҳо ва иш ҳақи бўлган;

– Динор ва дирхамлар маълум-таниқли бўлган номаълум бўлмаган ҳокимият томонидан босиб чиқарилган;

– Пуллар одамлар ўртасида маълум-машҳур бўлган, маълум бир гуруҳга хос бўлган эмас.

Росулуллоҳ ﷺ пул учун белгилаган шартларни диққат билан ўрганиб чиқиш натижасида биткоинда уч нарса топилмаслиги аён бўлди:

1 – Биткоин пул эмас, чунки унда валюталар шартлари мавжуд эмас. Валюталар воқеси шундан иборатки, улар маълум давлат ёки ҳокимият томонидан чиқарилади, шахслар томонидан эмас. Юқорида айтганимиздек, биткоинни кўлида компютери ва интернет алоқаси бор ҳар қандай шахслар «майнинг» (Mining), дейилаётган амалиёт ёрдамида ишлаб чиқиши мумкин. Уни электрон валюта, деб аталаётган бўлса-да, бироқ аслида, у ҳар қандай шахс пайдо қилиб оладиган, бозорда талабга қараб баҳоси кўтарилиб-пастваб турадиган бир электрон товар, холос. Шунинг учун биткоин валюталар ҳукмига тушмайди. Яъни у маълум ҳокимият томонидан эмас, номаълум ҳокимият томонидан чиқарилади.

2 – Биткоин ҳаёлий электрон товар, унинг ҳақиқати йўқ, фақат баъзи инсонлар ишончи бор, холос. Биткоини бор киши ундан компютери дастуридан фойдаланувчи кишилар каби фойдаланолмайди. Яъни биткоин одамлар орасида маълум-машҳур эмас, балки шу валюта билан олди-берди қилаётган, унинг қийматини белгилаётган кишиларга хос валюта, ҳамма инсонлар учун эмас.

3 – Кўп давлатлар биткоин, деган валютани билмайди, шу боис ундан йирик товарлар ва хизматлар савдосида фойдаланишнинг имкони йўқ, яъни у товар ва хизматлар учун мутлақо ўлчов эмас, балки фақатгина маълум бир товар ва хизматлар айирбошлаш воситасидир.

Шунинг учун биткоин валютаси шаръий жиҳатдан пул эмас

Шунга кўра, биткоин бир товар, холос. Бироқ у товар бўлса-да, номаълум товар, кафолати йўқ. Кейин у алдов, фириб, музораба ва ёлғонлар учун тайёр соҳа бўлиб қолмоқда. Демакки, уни сотиш ҳам, сотиб олиш ҳам ножоиздир. Хусусан, бу валюта манбаи ҳам

номаълум, манбаи йирик капиталистик давлатлар, айниқса, АҚШ бўлса керак, дея тахмин қилинади. Ёки бу валюта нопок ниятдаги бирор катта давлат ёхуд қимор, бангивор моддалар савдоси, пул ювиш ва уюшган жиноят мафияси каби йирик халқаро ширкатлар билан боғлиқ бўлиши мумкин, деган шубҳа уйғотади.

Хулоса ўрнида:

Биткоин манбаси номаълум, кафолати йўқ, алдов ва фириб амалиётларига нишондир. У мустамлакачи капиталистик далватлар – хусусан, Америка – ҳукмронлигининг қуроли бўлиб, ундан инсонлар бойликларини талон-тарож қилишда фойдаланиш мумкин. Шунинг учун уни сотиб олиш ножоиз. Бунга далил, ҳар қандай номаълум товарни сотиш ва сотиб олиш қайтарилгани ҳақидаги шаръий далиллар келган. Улардан айримлари:

1 – «Росулulloҳ ﷺ чорвалар қорнидаги боласини то туғилмагунча сотиб олишдан, чорвалар эмчагидаги сутларни сотиб олишдан, ўлчаш ва тортиб кўриш билан бўлса, майли, шунингдек, қочоқ кулни сотиб олишдан, қўлга келиб тушмаган садақаларни сотиб олишдан, ғаввоснинг савдолашувидан (яъни сувдан сен учун бир нарса овлайман, нима қўлга илинса оласан деган савдодан) қайтардилар».

Ривояти ва лафзи Ибн Можаники. Мухтасар ривийда Термизий ва Ибн Абу Шайба, Аҳмад, Дориқутний, Байҳақий, Ибн Ҳазм, буларнинг барчаси Жаҳзам ибн Абдуллоҳ Ямомийдан, у Муҳаммад ибн Иброҳим Боҳилийдан, у Муҳаммад ибн Зайд Абдийдан, у Шахр ибн Ҳушбдан ривоят қилган, Термизий бу ғариб ҳадис, деган.

2 – Ибн Аббосдан ривоят қилинадики, Набий ﷺ

«نَهَى عَنْ بَيْعِ الْمَضَامِينِ، وَالْمَلَأَقِيحِ، وَحَبْلِ الْحَبْلَةِ»

«Мазомин (бирор нарсани ичидаги нарсани очмасдан сотиш)дан, малоқиҳ (чорваларни пуштини сотиш)дан, бўғоз туянинг қорнидаги боласини сотишдан қайтардилар». (Табароний «Кабир»да ва Баззор ривояти).

3 – Ибн Умардан Нофе ривоят қиладики,

«نَهَى النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ بَيْعِ الْعَرَرِ»

«Набий ﷺ ғарар (қўлга киритилиши ноаниқ нарсани) савдосидан қайтардилар». Қуйидаги ҳадисни Муслим Абу Хурайра

ҳадисидан, Ибн Можа Ибн Аббос ҳадисидан, Табароний Саҳл ибн Саъд ҳадисидан, Аҳмад Ибн Масъуд ҳадисидан ривоят қилади:

«لَا تَشْتَرُوا السَّمَكَ فِي الْمَاءِ فَإِنَّهُ غَرَرٌ»

«Сувдаги балиқни сотиб олманглар, чунки унинг қўлга киритилиши ноаниқдир». Чунки сувдаги балиқни сотиб олиш алдов турларидан биридир. Бунга ҳаводаги қушлар, йўқ нарса, номаълум нарса, қочқин қул ва бошқалар ҳам киради.

4 – Жобир ибн Абдуллоҳ бундай дейди:

«نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْمُحَاقَلَةِ وَالْمُرَابَنَةِ وَالْمُعَاوَمَةِ وَالْمُخَابَرَةِ»

«Росуллоҳ ﷺ ғаллани ўриб олмай, даланинг ўзида сотишдан, дарахт мевасини териб олмай, дарахт устида сотишдан, ерни бир неча йилга сотишдан қайтардилар». Аммо мевасиз дарахт бўлса, унинг савдосига рухсат берганлар. (Имом Муслим ривояти).

5 – Имом Муслим ўзининг «Саҳиҳ»ида Абу Ҳурайрадан ривоят қилади:

«نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ بَيْعِ الْحَصَاةِ، وَعَنْ بَيْعِ الْعَرْرِ»

«Росуллоҳ ﷺ ҳасод савдосидан (сотиладиган матолари устига тош отиб шу тош қайси мато устига тушса шуни сотаман деб савдолашиш) ва ғарар савдосидан (қўлга киритиши ноаниқ бўлган нарсани, яъни ҳали овланмаган сувдаги балиқ ёки осмондаги қушни савдолашишдан) қайтарди». Термизий ҳам бу ҳадисни Абу Ҳурайрадан ривоят қилган.

Демак, сувдаги балиқ савдоси, қочган қул савдоси, осмонда учиб юрган қуш савдоси ва шунга ўхшашлар алдов савдосига киради.

Биз юқорида келтирган далилларда бир неча йиллик савдони, яъни хурмо дарахтини икки ё уч йилга сотиш савдоси ҳаром қилингани таъкидланган, яъни улар савдо ақди пайтида йўқ бўлган нарсалардир. Мева ва экин ҳосилини ҳали пайдо бўлмай туриб сотиш, буларнинг барчаси алдов ва ноаниқ нарса савдосига киради. Демак, бу биткоин воқесига ҳам тўғри келади. Чунки у манбаси номаълум товардир, уни чиқарган ва кафолатини олган расмий томон ҳам номаълум. Шунга кўра биткоинни сотиш ва сотиб олиш жоиз эмасдир. □

ҲАЖ ИБОДАТИ: ХОТИРА ВА ЭСЛАТМА

Ҳамд Тобиб – Байтул Мақдис

﴿إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِّلْعَالَمِينَ ﴿۹۷﴾ فِيهِ ءَايَاتٌ بَيِّنَاتٌ مِّمَّا قَامَ إِبْرَاهِيمَ ؑ وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ ءَامِنًا ۗ وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا ۚ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ ﴿۹۸﴾ قُلْ يَتَاهَلُّ الْكُتُبِ لِمَ تَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَآلِهِ شَهِدٌ عَلَىٰ مَا تَعْمَلُونَ﴾

«96-97. Албатта одамлар ибодат қилишлари учун қурилган биринчи уй Маккадаги муборак ва бутун оламлар учун ҳидоят (мяёғи) бўлган Каъбадурки, унда мақоми Иброҳим (яъни Каъбани қуришда Иброҳим алайҳис-салом оёқлари остида бўлган харсанг тош, у тошдан ҳанузгача Иброҳим пайгамбарнинг оёқ излари кетмаган) ва унга кирган одам ҳар қандай хавф-хатардан омон бўлиши (каби) очиқ оят-аломатлар бордир. Ва йўлга қодир бўлган кишилар зиммасида Аллоҳ учун мана шу уйни ҳаж-зиёрат қилиш бурчи бордир. Кимда-ким кофир бўлса (яъни Каъбани зиёрат қилиш фарз эканини инкор қилса), бас, албатта Аллоҳ бутун оламлардан беҳожат бўлган зотдир. 98. (Эй Муҳаммад), айтинг: «Эй аҳли китоб, нима учун Аллоҳнинг оятларини инкор қилмоқдасиз? Ахир Аллоҳ қилаётган амалларингизга гувоҳ-ку!» [Оли Имрон 96-98]

Ушбу сўзларни айтган оламлар парвардигори Аллоҳга ҳамд бўлсин.

Барчага раҳмат ва ҳидоят бўлиши учун юборилган Пайгамбаримизга салот ва саломлар бўлсин. У киши айтадики:

«مَنْ حَجَّ لِلَّهِ فَلَمْ يَرْفُثْ، وَلَمْ يَفْسُقْ، رَجَعَ كَيَوْمٍ وُلِدَتْهُ أُمُّهُ»

«Кимки беадаб гапларни гапирмай ва фисқу фужур қилмай ушбу уйни ҳаж қилса, онасидан янги туғилгандек қайтади». Бухорий ривояти. Аллоҳ ҳузурда ҳаж ибодатининг шаъни баланд ва ажри улуғдир. Масжидул Ҳаромда ўқилган битта намоз бошқасида ўқилган мингта намоз билан тенг...

Аллоҳнинг байтини зиёрат қилувчи хожилар кўпинча эҳром, тавоф, саъй ҳамда Арафот, Муздалифа, Мино ва бошқа жойларда туриш каби зиёрат қилинадиган жойлар ва амалий аҳкомлар ҳақида сўрашади... Лекин уларнинг озчилиги бу ибодатнинг тарбиявий жихати ва ундан олинадиган ибрат ва дарслар ҳақида эслайди. Биз ушбу мавзуимизда дарс олиш учун баъзи ибодатларга

тўхталамиз. Чунки Аллоҳ Таоло бу ибодатларни мукамал тарзда адо этишимиз ҳамда уларнинг маънолари, мақсадлари ва улардан олинадиган фойдаларни тушунишимизни хоҳлади.

Бу улуғ ибодатдан олинадиган ибрат ва дарсларни эслатишдан олдин айтамикки: Буюк ва куч қувват эгаси бўлмиш Аллоҳ Таоло ибодатни барча ширклардан пок Зотга бўлган алокани кучайтириш, мусулмонлар қалбида тақвони пайдо қилиш, Аллоҳнинг буйруқ ва қайтариқларини янада қаттиқроқ маҳкам ушлашлари учун фарз қилган. Аллоҳ Таоло айтади:

﴿ذَلِكَ وَمَنْ يُعْظِمَ شَعْبَةَ اللَّهِ فِإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ﴾

«(Иш) шудир. Ким Аллоҳ қонунларини ҳурмат қилса, бас, албатта (бу ҳурмат) дилларнинг тақводорлиги сабабли бўлур»

[Ҳаж 32]

яъни кимки (ҳаж) ибодатларини Аллоҳни улуғлаган ва эъзозлаган ҳолда адо этса, Аллоҳ унинг қалбини имон ва тақво билан чароғон қилиб кўяди. Аллоҳ Таоло айтади:

﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ

تَتَّقُونَ﴾

«Эй мўминлар, тақволи кишилар бўлишингиз учун сизлардан илгари ўтганларга фарз қилингани каби сизларга ҳам рўза тутиш фарз қилинди»

[Бақара 183]

Яъни рўзадан кўзда тутилган ҳикмат нафақат ейиш ва ичишдан тийилиш, балки рўзадорнинг нафсиясида тақвони пайдо қилишдир. Кимки рўзани ўз ҳаққи ва ҳақиқати билан адо этса, яъни рўза уни солиҳ амалларга ундаса ва гуноҳ қилишдан қайтарса, демак рўза тақвони пайдо қилишда ўз самарасини берибди. Чунки Аллоҳ банданинг ейиш ва ичишдан тийилишига мухтож эмас.

Аллоҳ Таоло айтади:

﴿إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ ۗ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا

تَصْنَعُونَ﴾

«Албатта намоз бузуқлик ва ёмонликдан тўсур. Аниқки Аллоҳни зикр қилмоқ (барча нарсадан) улуғроқдир. Аллоҳ қилаётан ишларингизни билиб турур»

[Анкабут 45]

Оятнинг маъноси шуки, Аллоҳ учун ўқилган саҳиҳ ва тўғри намоз ўз эгасини гуноҳ ва маъсиятлардан қайтаради ҳамда маъруф ва яхши ишларни қилишга буюради. Агар шундай бўлмаса, унда яхшилик йўқ. Росулulloҳ ﷺ айтади:

«رُبَّ صَائِمٍ لَيْسَ لَهُ مِنْ صِيَامِهِ إِلَّا الْجُوعُ وَالْعَطَشُ، وَرُبَّ قَائِمٍ لَيْسَ لَهُ مِنْ قِيَامِهِ إِلَّا السَّهَرُ وَالتَّعَبُ»

«Бир қанча рўзадорлар бор, рўзасидан фақат очлик ва чанқоқ қолади. Бир қанча тунда намоз ўқувчилар бор, намозидан фақат бедорлик ва машаққат қолади». Имом Насойй ўз сунанида ривоят қилган.

Росулulloҳ ﷺ диннинг соф таълимидан чиқиб кетганларни шундай сифатлайди:

«يَأْتِي فِي آخِرِ الزَّمَانِ قَوْمٌ يَقْرَعُونَ الْقُرْآنَ، لَا يَتَجَاوَزُ حَنَاجِرَهُمْ، يَمْرُقُونَ مِنَ الْإِسْلَامِ كَمَا يَمْرُقُ السَّهْمُ مِنَ الرَّمِيَّةِ»

«Охирги замонда шундай қавм келадики, улар Қуръонни ўқийдилар, лекин у уларнинг ҳалқумларидан нарига ўтмайди. Улар Исломдан худди найза камондан чиқиб кетганидек чиқиб кетадилар...». Имом Молик (Аллоҳ раҳмат қилсин) айтади:

«رُبَّ قَارِئٍ لِلْقُرْآنِ وَالْقُرْآنُ يَلْعَنُهُ، أَلَا تَرَى أَنَّهُ يَقْرَأُ أَلَّا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ وَهُوَ مِنْهُمْ، أَلَّا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ وَهُوَ مِنْهُمْ»

«Бир қанча Қуръон қорилари борки, Қуръон уларни лаънатлайди. Ўйлаб кўринг, у Қуръонни ўқияпти, Қуръон эса золимларни лаънатлаяпти, ваҳоланки у ҳам золимлардан, Қуръон кофирларни лаънатлаяпти, ваҳоланки у ҳам кофирлардан».

Чунки Аллоҳ Таоло бандаларнинг ибодатига муҳтож эмас, у Зот бандаларнинг на намози, на рўзаси, ҳажи ва на садақасига муҳтож. Куч қувват ва азизлик эгаси бўлган Аллоҳ бутун оламлардан беҳожатдир. Ибодат аввало мусулмонга, уни яратувчисига бўлган алоқасини кучайтириш учун керак. Аллоҳ Таоло айтади:

﴿وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ أَنْ اشْكُرْ لِلَّهِ ۚ وَمَنْ يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ ۗ وَمَنْ كَفَرَ ۗ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ﴾

«Аниқки, Биз Луқмонга ҳикмат ато этдик (ва унга дедик): Аллоҳга шукр қилгин! Ким шукр қилса, фақат ўз фойдаси учун шукр қилур (яъни қилган шукрининг фойдаси ўзига бўлур). Ким

ношукурлик қилса, бас албатта Аллоҳ (унинг ва барча оламларнинг шукр қилишидан) беҳожат ва ҳамду саного лойиқ зотдир» [Луқмон 12]

﴿وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ﴾

«Кимда-ким кофир бўлса (яъни Каъбани зиёрат қилиш фарз эканини инкор қилса), бас, албатта Аллоҳ бутун оламлардан беҳожат бўлган зотдир» [Оли Имрон 97]

Росулуллоҳ ﷺ ҳадиси қудсийда шундай дейди:

«يَا عِبَادِي، إِنَّكُمْ لَنْ تَبْلُغُوا ضُرِّي فَتَضُرُّونِي، وَلَنْ تَبْلُغُوا نَفْعِي فَتَنْفَعُونِي. يَا عِبَادِي لَوْ أَنَّ أَوْلَكُمْمْ وَأَخْرِكُمْ وَإِنْسَكُمْ وَجَنَّتُمْ كَأَنْوَاعِ عَلَى أَتَقَى قَلْبِ رَجُلٍ وَاحِدٍ مِنْكُمْ مَا زَادَ ذَلِكَ فِي مُلْكِي شَيْئًا. يَا عِبَادِي لَوْ أَنَّ أَوْلَكُمْمْ وَأَخْرِكُمْ وَإِنْسَكُمْ وَجَنَّتُمْ كَأَنْوَاعِ عَلَى أَفْجِرِ قَلْبِ رَجُلٍ وَاحِدٍ مِنْكُمْ مَا نَقَصَ ذَلِكَ مِنْ مُلْكِي شَيْئًا»

«Эй бандаларим, сизлар менга қанча зарар етказишга ҳаракат қилманг ҳечам зарар етказа олмайсиз, қанча фойда келтиришга ҳаракат қилманг ҳечам фойда келтира олмайсиз. Эй бандаларим сизларнинг аввалу охирингиз, инсону жинингиз энг тақводор қалб эгаси бўлсангиз ҳам, менинг мулкимдан бирор нарса зиёда қила олмайсиз. Эй бандаларим сизларнинг аввалу охирингиз, инсону жинингиз энг фожира қалб эгаси бўлсангиз ҳам менинг мулкимдан бирор нарсани камайтира олмайсиз». Имом Муслим ривояти.

Ҳаж бадабий ибодат бўлиб, унга молиявий жиҳат ҳам кўшилади. Демак у Аллоҳга кўпроқ яқинлаштирадиган ва боғлайдиган ҳамда тақвони пайдо қиладиган ибодатдир. Шунингдек у дин ҳукмларини маҳкам тутишни янада кучайтирадиган ибодатдир.

Бу эса унинг маъноларини тушуниш, ундан олинадиган ибратларни англаш ва барча ширклардан пок Аллоҳга ниятни холис қилиш орқали амалга ошади...

Куйида ушбу юксак ва улуғ ибодатдаги юксак рухий маънолар, ибратлар ва дарсларни келтирамиз:

1 – Азиз ва буюк Аллоҳга итоат қилиш учун жон ва мол билан ҳаж ибодатини қасд қилиш мусулмонга Аллоҳ йўлида жони ва молини қурбон қилишни ўргатади. Чунки мусулмон ҳаж пайтида аҳли оиласи, моли ва ватанини ташлаб Азиз ва буюк Аллоҳнинг ибодати билан машғул бўлади.

2 – Ҳаж ибодатини жон ва мол билан қасд қилиш мусулмонга маъсиятдан қайтишни ўргатади. Шунингдек унга холис тавба қилиш маъносини, ҳақни эгаларига қайтаришни ҳамда қилинаётган бу сафар бугундан бошлаб маъсиятга мутлақо қайтмаслик ҳақида Аллоҳга аҳд эканини ўргатади...

3 – Эҳром кийиш мусулмонга гўё кафан кийгандек доим ўлимга тайёр туришни ўргатади. Чунки нафс эртага нима қилиш ва қаерда ўлишини билмайди. Шунинг учун эҳром кийган киши кафан кийган киши каби бўлганидек, мусулмон доим ўлимга тайёр бўлиши керак.

4 – Эҳром либослари мусулмонга у Азиз ва буюк Аллоҳ билан учрашган кунда дунё зийнатларидан маҳрум бўлишини эслатади. Шунингдек бу борада бошқалар билан баробар бўлиши ҳамда бунда подшоҳ, вазир ва фақирни ўртасида фарқ бўлмаслигини эслатади...

5 – Мусулмон Маккаи Мукаррамага кириши билан, шу улуг шаҳарда даъват бошлангани, у ерда ваҳий нозил бўлгани, Росулulloҳнинг саҳобалари дин йўлида турли азобларга йўлиққани ва шу туфайли мусулмон бўлганимиз ҳақида ўйлайди... Шунингдек мусулмон ҳожи саҳобалар бу динни кўтарганидек, яъни Ислому ер юзида ҳоким бўлиши учун кўтарганидек кўтариши ҳақида ўйлайди...

6 – Байтул Ҳаромни кўрганда мусулмоннинг хаёлига бир қанча маънолар келади: Осмондаги байтул маъмур яъни ердаги бандалар ибодати каби осмондаги фаришталар ибодати, уларнинг эртаю кеч тинмай ва малол олмай тавоф қилиши ҳақида ўйлайди. Шунингдек мусулмон Байтул маъмурдаги фаришталар каби Аллоҳнинг бандаси экани, фаришталар Аллоҳнинг буйруқ ва қайтариқларига исён қилмаслиги, у ҳам фаришталар каби ибодат қилаётгани ҳақида ўйлайди. Шундан сўнг қалбида Аллоҳга қайта маъсият қилмасликка қасд қилади ва ҳаж ибодатини адо этиб бўлгандан сўнг ҳаёти давомида шундай давом этиш ҳақида ўйлайди... У тавоф қилар экан ҳар бир ишнинг бошланиш ва ниҳояси борлиги, ўзининг сафари ҳам бошланганидек ниҳоясига етиши ва тавоф ҳажарул асваддан бошланиб яна ўша жойда тугаши ҳақида ўйлайди...

7 – Мусулмон айтаётган талбия ва истиғфор калималарида катта ва улкан маънолар бор. У талбия айтар экан, азизлик Роббиси бўлган Аллоҳнинг Иброҳим га қилган буйруғини эслайди:

﴿وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَىٰ كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ ﴿٢٧﴾ لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا مِنَّمْ اللَّهُ فِي أَيَّامٍ مَّعْلُومَاتٍ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُمْ مِّنْ بَهِيمَةٍ ۗ أَلَّا تَعْمُرَ ۗ فَلَكُوا مِنْهَا وَأَطَعُمُوا ۗ أَلْبَاسٍ ٱلْفَاقِيزِ ﴿٢٨﴾ ثُمَّ لِيَقْضُوا تَفْتَهُمْ وَلِيُؤْفُوا نُذُورَهُمْ ۗ وَلِيَطَّوَّفُوا بِٱلْبَيْتِ ٱلْعَتِيقِ ﴿٢٩﴾﴾

«Ва одамлар орасида (юриб уларни) ҳажга чақиргин, улар сенга (яъни сенинг даъватингга жавобан) яёв ҳолларида ва йироқ йўллардан келадиган ориқ-ҳолдан тойган туюлар устида келурлар. Улар ўзлари учун бўлган (диний ва дунёвий) манфаатларга шоҳид бўлиш учун ва маълум кунларда (яъни Қурбон ҳайити кунларида Аллоҳ) уларга ризқ қилиб берган чорва ҳайвонларини (қурбонлик учун сўйиш) устида Аллоҳ номини зикр қилиш учун (келурлар). Бас, ундан ўзларингиз ҳам еяверинглар, бечора камбағалларга ҳам едиринглар. Сўнгра (қурбонлик қилганларидан кейин) улар кирларини кетказсинлар (яъни эҳромдан чиқиб, сочларини олдириб, тоза либосларини кийсинлар), назрларини (яъни зиммаларидаги ҳаж мажбуриятларини) тўла адо қилсинлар ва «Эски Уй»ни тавоф қилсинлар!» [Ҳаж 27-29]

Шунда Иброҳим ﷺ: эй Роббим мени ким эшитади деган эди, Азизлик Роббиси бўлган зот: Сени ердаги барча кишилар, бачадондаги ҳомилалар, қиёматгача бўлган эркаклар белидаги инсонлар эшитади деди. Шунда Иброҳим ﷺ азон айтган эди, уни барча инсоният эшитди ва ҳалигача у кишининг даъвати ва азонини такрорлашмоқда... Мусулмон такбир айтганда яратувчининг буюклиги, барча оламларга ҳукмронлиги, бандалари устидан Қаҳҳор зотлигини эслайди. Шунингдек у буюк бўлган Роббисига боғланаётгани ва барча нарсага қодир буюк қудратга суянаётганини эслайди... Истиғфор, ҳамд ва шукр айтганда эса тавба ва итоат маънолари, гуноҳ ва маъсиятдан тийилиш ҳамда доимо Аллоҳнинг раҳму шафқатига муҳтож эканини эслайди...

8 – Каъбадаги ҳажарул асвад мусулмонга ҳажарул асвад қиссасининг бир неча маъноларини эслатади: Росулulloҳ ﷺнинг улуғ сифати яъни Макка аҳли у кишини ҳажарул асвадни ўз жойига қўйишда ҳакам қилишларини эслатади... Шунингдек гуноҳлар ҳажарул асвадни қорайтирганидек қалбларни ҳам қорайтириши, бу тош гуноҳлар қорайтиришидан олдин ҳажарул асвад деб номлангани ҳамда у жаннатдан тушган пайт қордек

оппоқ бўлгани ва уни гуноҳлар қорайтириб юборганини эслатади... Бундан ташқари мусулмон ҳажарул асвадни ушлар ва ўпар экан, Умар رضي الله عنهнинг: «Албатта мен биламанки сен фойда ҳам зарар ҳам етказа олмайдиган тошсан, агар Росулulloҳ صلى الله عليه وسلم сени ўпганини кўрмаганимда сени ўпмаган бўлар эдим» деган сўзларини эслайди. Демак бунда Аллоҳ ва Росулига мутлақ итоат қилиш тўғрисида дарс бор...

9 – Мусулмон етти марта тавоф қилар экан, Муҳаммад Умматининг ёши олтмиш билан етмишнинг ўртасида экани ва озчилик бундан кўпроқ умр кўриши ҳақида эслайди. Чунки Ҳоким ўзининг мустадрак китобида Росулulloҳ صلى الله عليه وسلمнинг:

«أَعْمَارُ أُمَّتِي مَا بَيْنَ السَّبْتَيْنِ إِلَى السَّبْعِينَ، وَأَقْلَهُمْ مَنْ يَجُوزُ ذَلِكَ»

«Умматининг ёши олтмиш билан етмишнинг ўртасида, озчилик бундан кўпроқ умр кўради», деган ҳадисини ривоят қилган.

Ҳаж ибодатининг ҳар бўлими бу етиликнинг бошланиш ва ниҳояси борлигини ҳамда инсоннинг дунёни тавоф қилиши ҳам байтни тавоф қилиш ниҳоясига етгани каби ниҳоясига етишини эслатади...

10 – Мусулмон Аллоҳнинг уйи олдида турар экан, Иброҳим ва Исмоил عليهما السلامлар фаришталар қурган уйни қайта кўтаришгани ва бу билан Азиз ва буюк Аллоҳ учун тавҳид даъватини кўтаришганини эслайди. Шунингдек бу даъват барча рисолатларнинг асоси экани, у Пайғамбаримиз صلى الله عليه وسلمнинг рисолати билан тугагани, барча Пайғамбарлар отаси бўлмиш Иброҳим عليه السلام Росулulloҳ صلى الله عليه وسلمни сўнги Пайғамбар бўлиши ва У кишининг рисолати яҳуд ва насронийларнинг ҳамда барча инсониятнинг рисолати экани ҳақида хабар берганини эслайди. Бундан ташқари мусулмон бу рисолат бутун ер юзига, барча динлар ва мабдалар устидан ҳукмрон бўлиши шартлиги ҳақида ҳамда бу иш Ислому динини барча халқларга ҳидоят ва яхшилик рисолати сифатида олиб чиқадиган Ислому давлати ва Ислому бошқарувисиз амалга ошмаслигини эслайди...

11 – Сафо ва Марва ўртасида саъй қилиш мусулмонга отанинг бола билан хусусан она билан ҳамда боланинг ота ва онаси билан бўлган алоқасини эслатади... Шунингдек Ҳожар عليه السلام Сафо ва Марва ўртасида қандай саъй қилгани, Аллоҳ Таоло у аёлни замзам сувини чиқариш билан қандай хурсанд қилганини эслатади... Бунда қуйидаги буюк маънолар бордир: Аллоҳ Таоло мусулмонни энг оғир дамларда хурсанд қилиши, она ўз фарзандини қанчалик

севиши ва унга номақбул нарса етишидан кўрқиши ҳамда ота-онага яхшилик қилиш каби маънолар бор... Шунингдек саъй хурсандчиликка дуо қилиш ва умид қилиш ҳамроҳлигида бўлиши шартлиги ҳамда Аллоҳнинг иродаси ва қудрати билан саъй қилиш хурсандчиликни пайдо қилишини эслатади... Чунки Ҳожар ﷺ саъй қилар экан Азиз ва Буюк Аллоҳдан хурсандчиликка етказиши ҳақида дуо қилар эди...

12 – Мусулмон замзам сувидан ичганда уни инсоннинг ҳаракати билан бўлган нарса эмас, балки Аллоҳнинг ҳадя қилиб берган неъматини эканини эслайди. Аслида ҳаракат қилиш фарз бўлсада, хурсандчилик, неъмат ва ҳадя Аллоҳдандир, чунки бу ишлар инсонларнинг ҳаракати, қудрати ва моддий кучи билан рўёбга чиққан эмас. Мусулмон яна хурсандчилик ердаги сабаблар узилиб, инсон кўзини осмонга қаратиб қолганда келишини эслайди. Чунки Ҳожар ﷺнинг ердан умиди узилган бўлсада осмондан умиди узилмаган эди. Шунингдек Аллоҳнинг нусрати ҳам Исломога даъват қилаётганларга азоб қаттиқлашиб, золимлар ит каби ташлангандан кейин ҳамда ердаги сабаблардан умидини узишгандан кейин келишини эслайди. Чунки бугунги кундаги террорга қарши яъни соф Исломога қарши курашда улар худди шу нарсани ҳис қилишмоқда. Аллоҳ Таоло айтади:

﴿حَتَّىٰ إِذَا اسْتَيْسَسَ الرُّسُلُ وَظَنُّوْا أَنَّهُمْ قَدْ كُذِبُوا جَاءَهُمْ نَصْرُنَا فَنُجِّيَ مِنْ نَّسَاءِ وَلَا

يُرَدُّ بَأْسُنَا عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ﴾

«Ҳар қачон пайгамбарларимиз ноумид бўлиб: «Бизлар ёлгончи қилиндик-пайгамбар эканлигимизга ишонмадилар», деб ўйлай бошлаганларида, уларга Бизнинг мададимиз-галабамиз келиб, Биз хоҳлаган кишиларга нажот берилар эди. (Аммо) жиноятчи бўлган қавмдан бизнинг азобимиз қайтарилмас!» [Юсуф 110]

13 – Арафотда туришда буюк маънолар бор бўлиб, уларнинг энг эътиборлиси: қайта тирилиш, маҳшар майдони ва битта майдонга йиғилиш ҳамда одамлар ўз қисматини кутиб туриши кабиларни эслатади... Шунингдек бу туриш мусулмонга бу буюк мусулмон Умматини яхлитлигини эслатади. Бу туриш унга Аллоҳ Таолонинг:

﴿إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُون﴾

«Албатта мана шу Умматингиз ҳақиқатда бир умматдир. Мен эса (барчаларингизнинг) Парвардигорингиздирман. Бас, Менгагина ибодат қилинглр!» [Анбиё 92]

каби қавлини ва

Росулуллоҳ ﷺнинг:

«هَذَا كِتَابٌ مِنْ مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ (رسول الله)، بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُسْلِمِينَ مِنْ قُرَيْشٍ وَأَهْلِ يَثْرِبَ، وَمَنْ اتَّبَعَهُمْ فَلَحِقَ بِهِمْ وَجَاهَدَ مَعَهُمْ. إِنَّهُمْ أُمَّةٌ وَاحِدَةٌ مِنْ دُونِ النَّاسِ»

«Бу (Аллоҳнинг элчиси) ва Пайғамбари Муҳаммад ҳамда Қурайш ва Ясриб аҳлидан бўлган мўмин ва мусулмонлар ўртасидаги ҳужжатдир. Ким уларга эргашса ва улар билан жиҳод қилса... Улар одамлардан бошқа ягона Умматдир» каби ҳадисини эслатади Ибн Ҳишом ривояти.

Бу Уммат юрти, ранги, ирқи ва тили турли бўлишига қарамай, Арафотда битта майдонда битта калимани такрорлаган ҳолатда туради ва (Ундан бошқа илоҳ бўлмаган ва шериги ҳам бўлмаган ёлғиз Аллоҳга) юзланиб, илтижолар қилади. Бунда ушбу Уммат яхлит бўлиши, битта байроқ, битта давлат ва битта ҳоким остида бирлашиши шартлигини эслатиш бор. Шунингдек бу Умматни чегара ва деворлар билан бўлиб юборишгани, мустамлака уни турли давлатларга ажратгани ва бу нарса на Умматнинг шарияти ва на сифатида мавжуд эмаслигини эслатиш бор. Бундан ташқари мусулмон Арафотда турар экан, у қиладиган энг катта вожиб иш Ислом давлатини тиклаш орқали исломий ҳаётни қайта бошлашга ҳаракат қилиш билан бу Умматни бирлаштириш шартлигини эслайди...

14 – Мусулмон Арафот ва Муздалифада турганидан кейин, тош отгани боради. Бунда мусулмонга инсонлар ва жинлардан бўлган шайтонлар унга душман экани ҳамда мусулмон ҳам уларга душман экани, улар ҳеч қачон бирлаша олмаслигини эслатиш мавжуд. Шунингдек Иброҳим ؑ ўз ўғлини Аллоҳ йўлида қурбонлик қилишини хоҳлаганида шайтон уни васваса қилгани, Иброҳим ؑ эса унга тош отиш билан қарши чиққани ва унга қарши кураш эълон қилганидек мусулмон ҳам доим ширк ва мункарга қарши уруш эълон қилиши вожиблигини эслатиш мавжуд...

Шунингдек мусулмон доим шайтон васваса қилиши ва Аллоҳнинг буйруғидан қайтаришга ҳаракат қилишидан огоҳ бўлишини эслатиш мавжуд...

Шунда мусулмон Аллоҳнинг динига эргашиб ва ундан бошқасига қарши уруш эълон қилишнинг маъноси нима эканини эслайди. Шунингдек, Аллоҳ юборган нарса билан ҳукм

юритмаётган барча ҳокимларга уруш эълон қилиш ва уларга итоат қилмаслик маъноси нима эканини эслайди... Яъни у шайтонга қарши ва унинг инсонлардан бўлган дўстларига қарши уруш эълон қилаётгани ҳамда Аллоҳ ва У зотнинг дўстларига дўстлик эълон қилаётгани ва Аллоҳнинг куйидаги қавлини тасдиқлаётганини эслайди. Аллоҳ Таоло айтади:

﴿قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾

﴿قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ ۗ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ﴾ * ﴿إِنَّ اللَّهَ

أَصْطَفَىٰ آدَمَ وَنُوحًا وَآلَ إِبْرَاهِيمَ وَآلَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ﴾ ﴿ذُرِّيَّتًا بَعْضًا مِنْ بَعْضٍ

وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾

«Айтинг (эй Муҳаммад): «Агар Аллоҳни севсангиз, менга эргашинглар. Шунда Аллоҳ сизларни севади ва гуноҳларингизни мағфират қилади. Аллоҳ (гуноҳларни) мағфират қилгувчи, меҳрибондир». Айтинг: «Аллоҳ ва пайгамбарга итоат қилингиз!» Агар юз ўғирсалар, бас, албатта Аллоҳ (бундай) динсизларни севмас. Албатта Аллоҳ Одам ва Нуҳни ҳамда Иброҳим ва Имрон сулолаларини бутун олам устида (пайгамбарлик учун) танлаб олди. Уларнинг бировлари бировларига зурриёт (эдилар). Аллоҳ эшитгувчи, билгувчидир»

[Оли Имрон 31-34]

Шунингдек мусулмон Росулulloҳ ﷺнинг:

«لَا يُؤْمِنُ عَبْدٌ حَتَّىٰ أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ أَهْلِهِ وَمَالِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ»

«Банда то мен у учун ўзи, оиласи, мол-мулки ва барча инсонлардан севимлироқ бўлмагунимча мўмин бўлмайди», деган ҳадисларини эслайди. Муслим ривояти. Шундай экан мусулмон ҳар қандай ёмонлик ва бузукликка қарши чиқиши вожиб. Шариат ишлатишга руҳсат берган муайян ўринларда куч ишлатиб бўлсада бу ишни қилиши вожибдир...

15 – Мусулмон қурбонлик қиссаида Аллоҳнинг бандаларига бўлган меҳрибонлиги ва шафқатини, одамлар орасида қурбонлик қилиш қандай суннатга айланганини эслайди. Аллоҳ Таоло айтади:

﴿إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَحِيمٌ﴾

«Дарҳақиқат, Аллоҳ одамларга меҳрибон ва раҳмлидир» [Ҳаж 65]

Бухорий ва Муслим Умар ибн Хаттобдан қилган ривоятда айтадики: Набий ﷺ олдига асирларни олиб келишди, шунда асирлардан бўлган ва кўкраги сутга тўла бир аёл асирлар орасидан бир гўдакни қорнига босиб, уни эмиза бошлади. Шунда Росулulloҳ ﷺ: Ўйлаб кўринг мана шу аёл боласини ўтга ташлайдими? деди. Биз эса: асло, бу аёл бу ишни қилмайди дедик. Шунда Росулulloҳ ﷺ:

«اللَّهُ أَرْحَمُ بِعِبَادِهِ مِنْ هَذِهِ بَوْلِدِهِ»

«Аллоҳ ўз бандаларига мана шу аёлнинг фарзандига меҳрибон бўлишидан ҳам раҳмдилроқ», дедилар. Бунда барча ширклардан пок Аллоҳнинг бизга бўлган буюк раҳмдиллигини эслатиш бор...

16 – Ҳайит кунида қурбонлик қилиш садақа хатони ўчиришини эслатади. Росулulloҳ ﷺ айтади:

«الصَّوْمُ حُنَّةٌ، وَالصَّدَقَةُ تُطْفِئُ الْخَطِيئَةَ كَمَا يُطْفِئُ الْمَاءُ النَّارَ»

«Рўза қалқондир ва худди сув ўтни ўчирганидек садақа хатони ўчиради». Имом Термизий ўз сунанида ривоят қилган. Яна у бандалар ичида пайдо бўладиган нуқсон ва камчиликларни кетказади... Шунингдек, Ислоом камбағалларга ҳадя улашиш, уларни таомлантириш ва садақа беришни ўргатишини ҳамда ҳаж ибодати мусулмон ўша таомлантириш ва садақа қилиш ишлари билан амалда қандай шуғулланишини ўргатади... Аллоҳ Таоло айтади:

﴿فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعَمُوا الْبَائِسَ الْفَقِيرَ﴾

«Бас, ундан ўзларингиз ҳам еяверинглар, бечора камбағалларга ҳам едиринглар» [Ҳаж 28]

17 – Мусулмон соч-соқолини олдираб экан, буюк Яратувчи ҳузуридаги хорлик ва синиклик маъносини эслайди. Шунингдек ҳар бир нарса, ҳатто соч олдириш, тирноқларни қисқартириш ва бундан бошқа фитратга алоқадор ишларда ҳам Аллоҳга итоат қилиш шартлиги ҳақида эслайди...

18 – Минода тунаш ёвузликка қарши курашишга қарор қилиш ва уч кун шайтонга қарши уруш эълон қилишдир. Бунда фасод, ёвузлик ва зулмга қарши, шу жумладан ҳокимларнинг ёвузлиги ва зулмига қарши курашишга қасд қилиш ва бел боғлаш маъноларини эслатиш бор. Шунингдек мусулмонга ер юзида Аллоҳнинг шариатини татбиқ қилиш учун Исломни кўтариш ва унга даъват қилишларида ҳаққа сабр қилишни ўргатиш бор...

19 – Видолашиш тавофида мусулмоннинг ушбу сафаридаги охирги онлари ҳам итоат экани, дунёдаги охирги онлари ҳам итоат эканини эслатиш бор. Шунингдек Азиз ва Буюк Аллоҳнинг байтини тавоф қилиш итоат билан якунланганидек дунёни ҳам Аллоҳга итоат қилиш билан якунлаши шартлигини эслатиш бор...

20 – Мусулмон ҳаж ибодатидан бўшаганидан кейин Аллоҳнинг куйидаги қавлини эслайди:

﴿فَإِذَا قَضَيْتُمْ مَنَسِكَكُمْ فَادْكُرُوا اللَّهَ كَذِكْرِكُمْ ءَابَاءَكُمْ أَوْ أَشَدَّ ذِكْرًا ۗ فَمِنَ

النَّاسِ مَنْ يَقُولُ رَبَّنَا ءَاتِنَا فِي الدُّنْيَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِن خَلْقٍ﴾

«Энди, маросимларингизни адо қилиб бўлгач, Аллоҳни аждодларингизни эслагандек, балки ундан-да қаттиқроқ эсланг! Зотан одамлар орасида шундай кимсалар борки, «Эй Парвардигор, бизга мана шу дунёда берган», дейди. Ҳолбуки, унинг учун Охиратда ҳеч қандай насиба йўқ» [Бақара 200]

Шунингдек Аллоҳ ва Росули унга барча нарсадан муҳаббатлироқ экани, отаси ва боласидан ҳам кўра кўпроқ итоат ҳақида ўйлашини эслайди. Бундан ташқари у доим яқинлик ва яхшиликларга муҳтожлиги ва Аллоҳга итоат билан яқинлашиши ҳақида эслайди...

Мадина сафарида эса, гарчи у ҳаж ибодатидан бўлмасада, куйидаги буюк ишларни эслайди: Шу жойда рўй берган Авс ва Хазраж ўртасидаги биродарлик ва буюк мақсад, яъни Ислом давлатини тиклаш учун у ерда йиғилишларини эслайди... Шунингдек мусулмон ер юзидаги энг биринчи давлат мана шу жойда қурилгани ҳамда ернинг барча бурчакларига шу жойдан нур ва зиё тарқаганини эслайди...

Мусулмон Пайғамбаримиз масжидини зиёрат қилар экан, буюк ишлар, яъни Росулulloҳ ﷺ ҳамда икки дўсти Абу Бакр ва Умар رضي الله عنهمлар қабрини зиёрат қилиш, бу иккисининг яхшилик сари шу буюк дин билан йўналиш ишига етакчилик қилишлари, бу иккиси яна шу буюк бинони қуришга асос солишларини эслайди... Шунингдек Аллоҳ Таоло Росулulloҳ ﷺни Масжид Набавийда ўқилган намоз бошқасидагида минг марта ўқиган билан баробар қилиш билан ҳурматлагани... Равзаи Шарифда мусулмонлар катта миқдорда йиғилгани ва бу уларнинг катта миқдордагиси жаннатга тушишига ишора эканини эслайди... Яна у икки масжиднинг шериги бўлган Масжидул Ақсони ва унга нисбатан Ислом Уммати қилиши вожиб бўлган иш ҳамда Ақсо аҳли ва ёвуз яҳудийлар сабабли уларнинг бошига тушган мусибат ҳақида эслайди...

Бундан ташқари Бадр, Уҳуд, Ҳандақ ва бошқа жангларда қанчалар қурбонликлар бўлганини эслайди...

Хотима сифатида шуни айтамикки: Бу Умнат Азиз ва буюк бўлган Аллоҳ хоҳлаганидек ва аввалда бўлганидек одамлардан алоҳида ягона Умнат бўлади. Бу ёвуз кучлар эса на унинг яхлитлиги ва на уйғонишини тўса олади... Бу Умнат ҳаж ибодатида яхлит Умнат бўлиб йиғилганидек яқинда Ислому давлати сояси, битта байроқ ва давлат остида йиғилади, уларни битта халифа бошқаради... Аммо уни қайтариш учун қилинаётган урушга келсак, Азиз ва буюк бўлган Аллоҳ аввалда гуруҳ (аҳзоб)ларни, Форсни Румни ва салибчиларни мағлуб қилганидек уларни ҳам мағлуб қилиш ва парчалашга қафилдир... Шундан келиб чиқиб айтамикки, Росулulloҳ ﷺ хабар берганидек яқинда Ватикан узра Ислому байроғи ҳилпиради.

Росулulloҳ ﷺдан: Қайси шаҳар биринчи бўлиб фатҳ қилинади? Константинополми? ёки Румми? деб сўрашган эди, У киши биринчи Ираклининг шаҳри бўлмиш Константинополь фатҳ қилинади деб жавоб берди». Имом Аҳмад муснадида ривоят қилган.

Росулulloҳ ﷺ айтади:

«لَيَبْلُغَنَّ هَذَا الْأَمْرُ مَا بَلَغَ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ، وَلَا يَتْرُكُ اللَّهُ بَيْتَ مَدْرٍ وَلَا وَبَرٍ إِلَّا أَدْخَلَهُ اللَّهُ هَذَا الدِّينَ بَعَزَّ عَزِيزٍ أَوْ بَدَلٌ ذَلِيلٍ، عِزًّا يُعِزُّ اللَّهُ دِينَ الْإِسْلَامِ، وَذَلًّا يُدِلُّ بِهِ الْكُفْرَ»

«Бу иш кеча ва кундуз етиб борган жойгача етиб боради. Аллоҳ биронта ҳам ўтроғу кўчманчининг уйини қолдирмасдан унга бу динни азизнинг азизлиги ёки хорнинг хорлиги билан киритади. Азизликки, у билан Аллоҳ Ислому динини азиз қилади. Хорликки, у билан Аллоҳ куфрни хор қилади». Ҳоким ривоят қилган ва саҳиҳ деган. Азизлик Роббиси бўлмиш Аллоҳ ваъда берганидек бу дин барча динлар узра ғолиб бўлади. Аллоҳ Таоло айтади:

﴿يُرِيدُونَ أَن يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى اللَّهُ إِلَّا أَن يُتِمَّ نُورَهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ﴾ هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ﴾

«Улар Аллоҳнинг нуруни (яъни, Исломни) оғизлари (яъни, беҳуда гаплари) билан ўчирмоқчи бўладилар. Аллоҳ эса, гарчи (кофирлар) хоҳламасалар-да, фақат Ўз нуруни тўла (яъни, ҳар тарафга) ёйишни истайди. У (Аллоҳ) Ўз пайғамбарини ҳидоят ва ҳақ дин билан — гарчи муширлар хоҳламасалар-да — барча динларга золиб қилиш учун юборган зотдир» [Тавба 32-33]

Аллоҳдан барча ҳожиларнинг ибодатларини қабул қилишини, ҳажларини ҳаж мабрур қилишини, саъйларини мактовга сазовор бўлишини, тижоратларини касодга учрамаслигини сўраймиз. Шунингдек Аллоҳдан бу Умматни Пайғамбарлик минҳожи асосидаги рошид Халифалик давлатида бирлаштиришини ҳамда Умматга азизлиги, мартабаси ва ҳурматини қайтаришини сўраймиз. Эй оламлар Роббиси дуоларимизни қабул эт. □

ЛА ИЛАҲА ИЛЛАЛЛОҲНИНГ МАЪНОСИ

Тавҳид калимаси бўлмиш «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» «Ла илаҳа иллаллоҳ», Исломнинг асли, шариат асоси ва манҳажидир. Унга имон келтириш ҳар бир инсонга юкланган вазифа бўлиб, мусулмонга нисбатан энг биринчи вазифадир. Бинобарин, барча вазифаларнинг асли ва асосидир.

«لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ»даги «لَا» жинс учун нофиядир. Бу жумлаи исмияга кирувчи ҳарф бўлиб, «إِنَّ» «албатта» каби амал қилади. Масалан, «إِنَّ» исботни таъкидлаб, уни муболаға қилади, худди шунингдек, «لَا» ҳам ўзидан кейинги сўзни инкор қилиб, уни муболаға қилади. Шунингдек, «لَا» ўз исми жинсидан бўлган хабар ҳукмининг инкорига ҳам далолат қилади. Бу ҳолатда «لَا»нинг исми «إِلَهَ» бўлади, чунки у жинс ва инкор шаклидаги накрадир. Энди «لَا»нинг хабарига келсак, у ҳазф қилинган, унинг тақдирида «مَعْبُودٌ» «بِحَقِّ» (ҳақ-рост ибодат қилинувчи) бўлган ва натижада ушбу калом тақдирида «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» (ҳақ-рост ибодат қилинувчи илоҳ йўқ илло Аллоҳ бордир), дегани ётади. Бу сийға икки маънога эга:

Аллоҳдан ўзга ҳеч бир нарсага ҳақ-рост ибодат қилиб бўлмаслиги тўғрисида хабар;

Аллоҳнинг ёлғиз Ўзи, ҳақ-рост ибодат қилинувчи экани тўғрисида хабар.

Ушбу тавҳид калимаси бўлмиш «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ»да келган Аллоҳнинг ёлғиз Ўзи, ҳақ-рост ибодат қилинувчи сифати қатъий тасдиқ талаб қилинган хабар бўлиб, инкор этган кимса кофир бўладиган эътиқодий буйруқдир. Шунингдек, ушбу тавҳид калимасида келган Аллоҳдан ўзга илоҳни ботил, деган сифат ҳам қатъий тасдиқ талаб қилинган хабар бўлиб, инкор этган кимса кофир бўладиган эътиқодий буйруқдир. Демак, тавҳид калимаси бўлмиш «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ»да эътиқодга оид икки вазифа очикдан-очик айтилган. Улар:

а) Аллоҳнинг ёлғиз Ўзига ҳақ-рост ибодат қилинувчи илоҳ, деб ишониш;

б) Ундан ўзга барча илоҳлар ботил, деб ишониш.

Ушбу тавҳид калимасига яна қайтиб, уни диққат билан ўрганадиган бўлсак, шунга гувоҳ бўламизки, бу калима юқорида зикр этилган эътиқодга оид икки вазифа билан чамбарчас

боғланган амалга оид икки вазифани ҳам ўз ичига олади. Яъни эътиқодга оид икки вазифага иқрор бўлиш ўз-ўзидан, ушбу амалга оид икки вазифага иқрор бўлишни ҳам фарз қилади. Шу жихатдан, эътиқодга оид ушбу икки вазифага ҳам итоат қилиш билан бирга амалга оид бу икки вазифага итоат қилиш шарт, ана шундагина тавҳид калимаси бўлмиш «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» ҳаётда рўёбга чиқади. Зеро, Аллоҳни ибодат қилинишга ҳақли, дея сифатлаш мактов бўлса, бошқа илоҳларни ибодат қилинишга ҳақли эмас, дея сифатлаш таҳқирдир. Агар хабар мактовни ўз ичига олса, бажаришга қилинган талаб бўлади, ҳақоратни ўз ичига олса, тарк этишга қилинган талаб, яъни қайтариқ бўлади. Шунга кўра, бу тавҳид калимасида келган «إِلَهَ» сўзидан мурод «مَعْبُودٌ» («маъбуд) ибодат қилинувчи»дир.

Бу маънонинг яна бир тасдиқи шуки, «إِلَهَ» сўзи луғатда битта маънога эга, у ҳам бўлса, «مَعْبُودٌ» («маъбуд) ибодат қилинувчи»дир, бундан ўзга унинг бирор шаръий маъноси йўқ. Демак, «إِلَهَ» «илоҳ йўқ» сўзининг луғатдаги ва шариатдаги маъноси, «مَعْبُودٌ» «ибодат қилинувчи йўқ» деганидир. Ушбу «إِلَهَ» маъносини луғавий жихатдан ҳам, шаръий жихатдан ҳам битта маънога, яъни «مَعْبُودٌ» маъносига чеклашлик Аллоҳнинг раҳматидан ҳамда барча инсонларга Унинг ҳужжатини коим қилишдан биридир. Токи, маъно ва тушунчалар турли хил бўлиб, кўпаймасин, балки қатъий ва муҳкам-ўзгармас бўлсин. Нега ҳам шундай бўлмасин, ахир, юқорида таъкидлаганимиздек, тавҳид калимаси, эътиқод жихатидан ҳам, вазифа жихатидан ҳам диннинг асосидир.

«إِلَهَ» калимасининг луғавий ва шаръий маъноси: бор бўлиши вожиб бўлган зот, яъни Аллоҳдир. Шунга кўра, Исломдаги биринчи шаҳодат-гувоҳлик беришдан мурод баъзилар ўйлаганидек, фақатгина Холиқнинг ягоналигига гувоҳлик бериш эмас. Балки шаҳодат беришдан мурод бор бўлиши вожиб бўлган Аллоҳдан ўзга ибодат қилинадиган Зотнинг йўқлигига гувоҳлик беришдир. Токи, Унинг ўзи ибодат қилиш ва муқаддаслашда ягона бўлсин, Аллоҳдан ўзга ҳар бир нарсага ибодат қилишдан қатъий қайтарилсин.

Демак, Аллоҳнинг борлигини эътироф этишнинг ўзи ваҳдоният-тавҳид учун етарли эмас. Балки албатта Холиқнинг битта, деб билиш билан бирга, ибодат қилинувчини ҳам битта, деб билиш шарт. Чунки «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» «Аллоҳдан ўзга илоҳ йўқ»нинг маъноси, «لَا مَعْبُودَ إِلَّا اللَّهُ» «Аллоҳдан ўзга ибодат қилинувчи йўқ» маъносидадир. Шунинг учун мусулмоннинг «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» «Аллоҳдан ўзга илоҳ йўқ» эканига гувоҳлик бериши унга қатъан Аллоҳга ибодат қилиш ва мана шу ибодатни битта Аллоҳга қилиш вазифасини юклайди. Зеро, Аллоҳни ягона деб билиш Холиқни муқаддаслашда битта деб билишдир, яъни фақат яккаю ягона Аллоҳга ибодат қилишда битта деб билишдир.

Муқаддаслаш инсонда табиийдир, чунки ҳар бир инсон ўз фитрат-табиати асосида бир нарсани муқаддаслайди. Шу боис ибодат-сиғиниш динга мойиллик ғаризасининг табиий натижасидир. Шунинг учун инсон ибодат қилаётган пайтда роҳат ва хотиржамликни ҳис қилади. Чунки у ибодат қилаётганда динга мойиллик ғаризасини қондираётган бўлади. Бироқ ушбу ибодат виждонга ташлаб қўйилмаслиги, яъни инсоннинг шу виждон талаб қилгандек ибодатни белгилаб, ўзи хаёллагандек уни адо этишига ташлаб қўймаслик керак. Йўқ, то ибодат қилинаётган нарсани аниқ белгилаб олиш учун виждон билан бирга албатта ақл ҳам иштирок этиши шарт. Чунки виждон хато қилишга маҳкум, адашиши мумкин. Кўп ҳолларда виждон инсонни парчалаб ташлаш керак бўлган нарсаларга ибодат қилишга ундайди, кўпинча нафратланиш керак бўлган нарсаларни муқаддаслашга тортади. Шу боис, агар инсон ибодат қиладиган нарсани белгилашни виждоннинг ўзига қўйиб берилса, у Холиқдан ўзга нарсага ибодат қилиш каби залолатга элтади ёки Холиқдан узоқ қилинадиган нарсани Унга яқинлаштириш каби хурофотларга олиб келади.

Шу сабабдан инсон ақлни ишлатмаган ҳолда ғариза талаб қилган натижанинг ўзи билангина амалга киришиши ножоиздир. Яъни амалларни фақат виждон турткиси асосида бажармаслиги лозим, балки виждон билан бирга ақлни ҳам ишлатмоғи шарт. Шу жиҳатдан, муқаддаслаш виждон билан бирга албатта фикрлашга асосланиши лозим. Чунки муқаддаслаш динга мойиллик ғаризаси

натижаси бўлиб, бу натижа фикрлашсиз ҳосил бўлмаслиги керак. Акс ҳолда, у залолатга ёки хатога олиб бориши мумкин. Шунинг учун динга мойиллик ғаризасининг ушбу натижаси, фақат фикрлагандан сўнг яъни ақлни ишлатиш ортидан ҳосил бўлиши зарур. Шу боис ақл орқали топилган нарсагагина ибодат қилиш зарур. Ана шунда бу ибодат, инсон фитрати етаклаган зотга, яъни инсон унга нисбатан ўзини мухтож сезган Холиқ Мудаббирга бўлиши лозим.

Ақл ибодатнинг фақат Холиққа бўлишини шарт қилади, чунки Холиқ азалийдир, бор бўлиши вожибдир. Бас, ибодат Ундан ўзгага бўлмаслиги керак. Чунки У инсон, борлиқ ва ҳаётни яратди ва Холиқ мутлақ баркамоллик сифатлари билан сифатланган. Қачон инсон Холиққа ишониб-эътиқод қилса, унга ибодат қилиши шарт бўлади ҳамда ибодати ҳам ёлғиз Унга бўлиши шарт бўлади. Чунки Унинг Холиқ-Яратувчи эканига фитратан ва ақлан иқрор бўлиш, иқрор бўлувчига Унга ибодат қилишни шарт қилади. Зеро, ибодат яратувчи борлигини ҳис қилиш натижасидир ва у шукр қилиш кўринишларининг энг буюги бўлиб, яралган жон яралиш ва вужудга келиш неъматини ато этган яратувчига шукр келтириши лозим. Демак, фитрат ҳам ибодат қилишни шарт қилади, ақл ҳам ибодат қилишни шарт қилади. Фитрат бу ибодатнинг ёлғиз Холиққа бўлишини, Ундан ўзгага бўлмаслигини шарт қилади. Ақл ҳам ибодатга, шукрга ва ҳамду саного лойиқ бўлган зот ёлғиз Холиқ бўлишини, Ундан ўзга бўлмаслигини шарт қилади. Шунинг учун муқаддаслашда ақлни ишлатмасдан фақат виждоннинг ўзига таянган кимсаларнинг залолатга кириб, кўпгина маъбудларга ибодат қилаётганини гувоҳи бўляпмиз... Ваҳоланки, улар бор бўлиши вожиб бўлган Холиқнинг борлигини, У ягона эканини тан олишади, бироқ тан ола туриб, динга мойиллик натижасини амалга ошираётганда Яратувчи-Холиқни муқаддаслаш билан бирга, ундан бошқасини ҳам кўшиб муқаддаслашади-да, ҳам Яратувчига, ҳам яралган нарсаларга сиғиниб қўйишади. Буни улар ё сиғинишга лойиқ илоҳлар бор, деган эътиборда ўша илоҳларнинг ўзига сиғиниш билан ёки Яратувчи ўша илоҳларга тушган, ўшаларга сиғиниш билан Яратувчига яқин бўламан, деган гумонда амалга оширади.

Инсон фитрати Яратувчи-Холик борлигини шарт қилади. Бирок динга мойиллик туйғуларини ҳаракатлантирувчи нарса ҳосил бўлган пайтда сўзсиз пайдо бўладиган муқаддаслаш, сиғинишга лойиқ деб гумон қилинган ҳар бир нарсани муқаддаслашга олиб боради. Бу ё Яратувчи бўлгани учун ёки Яратувчини розилиги Уни муқаддаслаш билан бўлади, деб тасаввур қилингани учун ёхуд Яратувчи ўша нарсага тушган, деб гумон қилгани учун амалга ошади. Натижада, бу Яратувчи ягона бўла туриб, кўпгина маъбудларга ибодат қилишга олиб боради. Шунинг учун бир нечта дея гумон қилиш яратувчилик жиҳатида эмас, балки ибодат қилиш жиҳатида кўринди. Бир нечталикдан қайтариш бир неча хил маъбудларга ибодат қилишдан қайтариш бўлмоғи лозим ҳамда ибодатни бор бўлиши лозим бўлган азалий Яратувчига чеклашлиги керак.

Шунинг учун Ислом инсон фарзандларининг барчасига ибодат фақат бор бўлиши шарт бўлган зотга, яъни Аллоҳ Субҳанаху ва Таолога бўлиши кераклигини баён қилиб келди ҳамда бу баённи очиқ аклий йўл билан шарҳлаб берди. Сўнг Ислом инсон фарзандларидан ибодат қилиниш керак бўлган нарсалар ҳақида сўрагани, улар у Аллоҳдир, деб жавоб бердилар ва ўзларига ҳужжат-далил келтиришни шарт қилдилар. Аллоҳ Таоло мўминун сурасида бундай деди:

﴿قُلْ لِمَنِ الْأَرْضُ وَمَنْ فِيهَا إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ ❁ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ ۗ قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ۗ
﴿قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ﴾ ❁ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ ۗ قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ۗ ❁ قُلْ مَنْ بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْمُونَ ۗ ❁ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ ۗ قُلْ فَأَنَّى تُسْحَرُونَ ۗ ❁ بَلْ آتَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ۗ ❁ مَا أَخَذَ اللَّهُ مِنْ وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَهٍ إِذَا أَذَّاهَبَ كُلُّ إِلَهٍ بِمَا خَلَقَ وَعَلَا
بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُصِفُونَ﴾

«Айтинг: «Агар билгувчи бўлсанглар (айтинглар-чи), бу ер ва ундаги бор жонзот кимники?». Улар: «Аллоҳникидир», дерлар. Айтинг: «Бас (шундан) ибрат-эслатма олмайсизларми?!». Айтинг: «Етти осмоннинг хожаси ва улуг аршининг соҳиби кимдир?». Улар: «(Буларнинг барчаси) Аллоҳникидир», дерлар. Айтинг: «Ахир қўрқмайсизларми?!». Айтинг: «Агар билсанглар (айтинглар-чи), «Барча нарсанинг подшоҳлиги қўлида бўлган, Ўзи (барчага) ҳомийлик қиладиган, Унга қарши биров ҳомийлик қила олмайдиган зот кимдир?». Улар: «Бундай подшоҳлик ва ҳомийлик ёлғиз Аллоҳникидир», дерлар. Айтинг: «Бас қандай алданмоқдасизлар?!». Йўқ! Биз уларга (қайта тирилишлари ҳақидаги) ҳақиқатни келтирдик. Улар эса шак-шубҳасиз ёлгончидирлар. Аллоҳнинг боласи йўқ ва У зот билан бирга бирон илоҳ бўлган эмас. Акс ҳолда, албатта ҳар бир илоҳ ўзи яратган нарса билан кетиб, бир-бирларидан устун бўлиб олур эдилар, (яъни ҳар бир «илоҳ» ўз ҳукмини ўтказмоқни истаб, натижада еру осмон бузилиб кетган бўлур эди). Аллоҳ улар айтаётган шериклардан покдир» [Мўминун 84-91]

Инсон фарзандлари шундай эътирофлари билан, яъни Аллоҳ ҳар бир нарсанинг Яратувчиси, Унинг қўлида ҳар бир нарсанинг эгаллиги бор, дея тан олишлари билан ўзларини Яратувчининг Ўзига ибодат қилишни шарт қилдилар, чунки айна эътирофларига кўра, ёлғиз Аллоҳгина ибодат қилинишга лойиқ. Дарҳақиқат, Аллоҳ Таоло уларга қуйидаги оятларда ҳам ибодат қилишга Аллоҳдан ўзга нарса ҳақли эмаслигини баён қилиб бундай деди:

﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَخَذَ اللَّهُ سَمْعَكُمْ وَأَبْصَارَكُمْ وَخَمَّ عَلَى قُلُوبِكُمْ مِّنْ إِلَهِ غَيْرِ اللَّهِ يَأْتِيَكُمْ بِهِ﴾

«Айтинг «Хабар берингиз-чи, агар Аллоҳ қулоқ ва кўзларингизни тортиб олса ва дилларингизни муҳраб қўйса, Аллоҳдан ўзга қайси бир илоҳ у аъзоларни сизларга келтириб берур?» Қаранг, Биз оятларни қандай баён қилмоқдамиз, сўнгра улар юз ўгирмоқдалар»

[Анъом 46]

Яна бундай деди:

﴿أَمْ هُمْ إِلَهِ غَيْرِ اللَّهِ﴾

«Балки улар учун Аллоҳдан ўзга бирон «илоҳ» бордир?!» [Тур 43]

﴿وَالنَّهْمُ إِلَهٌُ وَاحِدٌ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾

«Илоҳингиз ягона илоҳ, Ундан ўзга илоҳ йўқ» [Бақара 63]

Яна бундай деди:

﴿وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ﴾

«Яккаю ёлғиз Аллоҳдан ўзга ҳеч қандай илоҳ йўқ» [Зумар 65]

Яъни бор бўлиши шарт бўлган, ягона Аллоҳдан ўзга ибодат қилинадиган зот йўқ, деганидир. Яна бундай деди:

﴿وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلَّا إِلَهٌُ وَاحِدٌ﴾

«Ягона илоҳдан ўзга илоҳ йўқ» [Моида 73]

Яъни ягона ибодат қилинадиган зотдан ўзга маъбуд йўқ, демак.

Мана шуларга кўра, Ислом бор бўлиши шарт бўлган ва Унинг борлигини фитрат ҳам, ақл ҳам шарт қилган яккаю ёлғиз зот-Аллоҳгагина ибодат қилишни баён қилиб келди. Қуръоний оятларда кўп илоҳликни қораловчи очиқ далиллар келган:

﴿لَوْ كَانَ فِيهِمَا ءِٰهَةٌ ءِٰلَا اللَّهُ لَفَسَدَتَا﴾

«Агар (осмону заминда) Аллоҳдан ўзга илоҳлар булганида, ҳар иккиси бузилиб кетар эди» [Анбиё 22]

Яъни оятлар кўп илоҳликни рад этиб, ибодатни фақат ягона Илоҳга чеклаб, ибодат қилинувчи зот бор бўлиши зарур бўлган ягона Аллоҳ эканини баён қилиб келди.

Ер юзида кўпчилик инсонлар, айниқса, Ғарб дунёсидагилар Аллоҳга имон келтиради... Бироқ уларнинг Аллоҳга бўлган имон-эътиқодлари Аллоҳ мафкурадир, ҳақиқат эмас деган нарсага қурилган. Улар илоҳнинг борлигига имон келтириш, илоҳийлик ҳақидаги мафкурага ишонишдан иборат, деб ўйлашади ва буни гўзал мафкура, дейишади!! Уларга кўра, модомики, инсон шу илоҳни хаёллаб, унга эътиқод қилиб, унинг ҳукмронлигига бўйсунар экан, демак, у мана шу мафкура ундови билан ёмонликдан узоклашади, яхшиликка яқинлашади. Бу мафкура ташқи ундов бўлишдан кўра кўпроқ ички ундовдир ва шунинг

учун улар «Аллоҳга ишониш керак, унга ишонишга одамларни тарғиб қилиш керак, ана шунда улар шу ички ундов билан яхшиликка туртилган яхши инсонлар бўлиб қоладилар», дейишади ва буни «диний туртки», деб аташади!!

Уларнинг худосизликка кетиб қолишлари жуда осон ва айни имонларидан чиқиб кетишлари ҳеч гап эмас... Ақл айни «мафкура»нинг борлигини ҳис қилишга уринса ва унинг борлигини ҳис қилолмаса, мафкуранинг борлигидан асар ҳам тополмаса, тамом-бундай ҳолатда, ақл илоҳнинг борлигига қарши чиқади ва Аллоҳга куфр келтириб қўяди. Бундан ташқари, бундай инсонларда имон ҳақиқат эмас, мафкурадир. Шу боис яхшилик ҳам мафкура бўлади, ҳақиқат бўлмайди, ёмонлик ҳам мафкура бўлади, ҳақиқат бўлмайди. Оқибатда, инсон амалларни яхшилик мафкурасини қанчалар хаёллаганига қараб қилади, амаллардан ёмонлик мафкурасини қанчалар хаёллаганига қараб узоқлашади.

Уларнинг имони шундай аҳволда эканига сабаб шундаки, улар Аллоҳга имон келтиришда ақлдан фойдаланган, бироқ табиий саволлардан келиб чиқадиган энг катта тугунни ақл асосида ечиб олмаган. Яъни инсон ва ҳаёт ҳақидаги, дунё ҳаётидан илгариги Вужуд ва дунё ҳаётидан кейинги Ҳаёт ҳақидаги ва уларнинг илгарги Вужуд билан кейинги Ҳаётга алоқадорлиги ҳақидаги саволларга оид энг катта тугунни ақл билан ҳал этмаганлар. Балки ечимни талқин қилишган, талқин қилганда ҳам муаллим истаган тарзда талқин қилишган. Оқибатда эса, имон келтирган нарсанинг борлигини ҳис билан идрок этмаган ҳолда, шу ечимга таслим бўлиб, имон келтириб қўя қолган. Бундай кишиларнинг кўпчилиги ақлини ишлатишга уриниб, сўнг дин ақлдан юқори экан, у ҳақда сукут қилган маъқул, деган хулосага келишган!

Бу ногўғри. Тўғриси шундаки, Аллоҳ ҳақиқатдир, мафкура эмас. Аллоҳнинг зотини идрок этишнинг иложи бўлмаса-да, бироқ Унинг борлиги ҳис этилади. Яъни инсон махлуқотларни ўз сезгилари ёрдамида ҳис этган ва шундай ҳис этиш орқали уларнинг Яратувчиси бор эканини қатъий англаб олади. Чунки Яратувчининг борлиги ҳақиқат бўлиб, инсон бу ҳақиқатни зехнида

хаёллаган мафкура ёрдамида эмас, балки ҳис аъзолари ёрдамида сезади.

Шунинг учун Ғарб ҳам, юқоридаги кишилар ҳам Аллоҳга имон келтириш гўзал мафкурадир, шу мафкура эгасига яхшилик келтиради, деб билади. Уларда мавжудлиги ҳис этса бўладиган ҳақиқат йўқ, балки бундай имонлари чирик-яроқсиз пойдеворга асосланган бўлиб, тезда ўпирилиб тушади. □

УЛАРНИНГ ҚИССАЛАРИДА АҚЛ ЭГАЛАРИ УЧУН ИБРАТ БОР: САЙИДИМИЗ ЮСУФ ﷺ

Ҳамд Тобиб – Байтул Макдис

Ер юзида Аллоҳнинг ҳукмини қайта тиклаш учун азму қарор қилиб фаолият қилаётган бугунги даъватчилар ҳолати пайғамбар ва росул ﷺлар ва уларга эргашганлар ҳолатига ўхшайди. Чунки Пайғамбарлар ҳам азоб, сиқув, босимга ҳамда ёлғончига чиқариш, қаршилик, Аллоҳнинг динидан қайтариш каби ишларга йўлиқишди. Улардан айримлари хатто ўлдирилди ва йўқ қилинди. Бану Исроилдан чиққан Закариё ва Яҳё ﷺлар шулар жумласидандир. Аллоҳ Таоло айтади:

﴿ضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ أَيْنَ مَا تُلْفُوا إِلَّا بِحَبْلٍ مِنَ اللَّهِ وَحَبْلٍ مِنَ النَّاسِ وَبَاءُ وَبِغَضَبٍ مِّنَ اللَّهِ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الْمَسْكَنَةُ ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ الْأَنْبِيَاءَ بِغَيْرِ حَقٍّ ذَٰلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ﴾

«Агар Аллоҳнинг ва одамларнинг (яъни мусулмонларнинг) аҳди паноҳида бўлмасалар, албатта уларга қаерда бўлмасинлар, хорзорлик битиб қўйилди. Улар Аллоҳнинг газаби билан кетдилар ва уларга бечорахоллик ёзиб қўйилди. Бунга сабаб уларнинг Аллоҳ оятларини инкор қилишлари ва пайғамбарларни ноҳақ ўлдиришларидир. Бунга сабаб уларнинг қилган исёнлари ва тажовузкор бўлганларидир» [Оли Имрон 112]

Лекин буларнинг барчаси уларни даъватдан тўса олмади ва уларнинг буюк ва юксак ғоялари сари кетаётган тўғри йўлидан тўхтата олмади. Шунингдек уларни кучдан қолдира олмади, давомли кетаётган амалидан қайтара олмади ва ёрқин мақсадларидан бура олмади. Улар буюк ғояси бўлмиш азиз ва буюк Аллоҳ розилиги сари барча қийинчиликларни енгиб, барча жазоларни парчалаб ва барча азоб, озор, зўравонликларни кўтариб юришда давом этдилар...

Шунда азиз ва буюк Аллоҳ уларнинг душманларига қарши нусрат берди, ерда имконият бериб, халифа қилди. Шунингдек хор ва заифҳол бўлганларидан сўнг азиз ва юксак қилди. Аллоҳ Таоло айтади:

﴿إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهُدُ﴾

«Албатта Биз пайғамбарларимизга ва имон келтирган зотларга ҳаёти дунёда ҳам, гувоҳлар (ҳозир бўлиб) турадиган Кунда (қиёматда) ҳам ёрдам берурмиз» [Ғофир 51]

﴿وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتَضَعُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ الْوَارِثِينَ ۗ وَنُمَكِّنَ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَنُرِي فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا مِنْهُمْ مَا كَانُوا يَحْذَرُونَ﴾

«Биз у ерда хорланган кишиларга марҳамат қилишни, уларни (хор-бечораликдан чиқариб) барчага пешво зотларга айлантиришни ва уларни ворислар қилишни истаймиз. Яна уларни ўша ерда барқарор қиламиз, Фиръавн ва Ҳомон ҳамда икковининг лашкарларига эса ўзлари қўрқувчи бўлган нарсани кўрсатиб қўйишни (истаймиз)» [Қасос 5-6]

Ушбу мавзуимизда сабот, сабр борасидаги ҳамда қаттиқ имтиҳонлар ва аҳли ва уйдан йироқ бўлишига қарамай, Азиз ва буюк Аллоҳга ҳамда У зотнинг нусрат ва ёрдамига ишониш борасида улуғ бўлган қиссаларнинг бирига тўхталамиз. Бу тўғри сўз, ишончли, пок ҳамда бало ва мусибатларга сабрли Юсуф ﷺ қиссасидир...

Бу буюк қисса ҳамда ундан олинадиган дарс ва ибратларни эслатишдан олдин айтамизки: Пайғамбарларнинг барчалари омонат ва ваҳий етказувчи бўлишган. Шунингдек улар Азиз ва буюк Роббиларидан етказганлар ҳамда улар Аллоҳга бўлган даъват, сабот ва сабр борасида ибрат ва чиройли намуна бўлишган.

Аллоҳ Таоло айтади:

﴿فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُو الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ وَلَا تَسْتَعْجِلْ لَهُمْ﴾

«Бас, (эй Муҳаммад), сиз ҳам (ўтган) пайғамбарлар орасидаги сабот-матонат эгалари сабр қилганларидек, (муширларнинг озор-азиятларига) сабр қилинг ва уларга (тушадиган азоб)ни шоштираманг» [Ахқоф 35]

﴿قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرءُؤُا مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحَدَهُ ۗ إِلَّا قَوْلَ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ لَأَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ وَمَا أَمْلِكُ لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ ۗ

رَبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنْتَبْنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ ﴿٦٠﴾ رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا وَآغْفِرْ
لَنَا رَبَّنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٦١﴾ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيهِمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ
وَالْيَوْمَ الْآخِرَ ۖ وَمَن يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٦٢﴾

«Сизлар учун Иброҳим ва у билан бирга бўлган кишиларда (уларнинг кофирларга қилган муносабатларида) гўзал намуна бордир. Эслангиз, улар ўз қавмларига: «Дарҳақиқат, бизлар сизлардан ва сизлар Аллоҳни қўйиб ибодат қилаётган бутларингиздан безормиз. Бизлар сизлар (ишониб, «ибодат» қилаётган бут-санамлар)ни инкор этдик. Токи сизлар ёлғиз Аллоҳга имон келтиргунларингизча сизлар билан бизнинг ўртамызда мангу адоват ва ёмон кўриш зоҳирдир», дедилар. Фақат Иброҳим ўз(ининг кофир бўлган) отасига: «Албатта мен (Аллоҳдан) сен учун магфират сўрайман, (лекин) сенга Аллоҳ томонидан бўладиган бирон нарсани (азобни қайтаришга) молик эмасман», (деган сўзларигина сизларга намуна бўлмасин)! (Иброҳим ва у билан бирга бўлган мўминлар яна шундай дуо қилган эдилар): «Парвардигоро, ёлғиз Ўзингга таваккул қилдик ва Ўзингга инobat-тавба қилдик. Ёлғиз Сенгагина қайтишимиз бордир. Парвардигоро, бизларни бу кофир бўлган кимсаларга мафтун-алдангучи қилиб қўймагин, бизларни(нг гуноҳларимизни) магфират қилгин. Парвардигоро, албатта Сен Ўзинг қудрат ва ҳикмат соҳибидирсан». Дарҳақиқат сизлар учун — Аллоҳ ва охират Кунидан умидвор бўлган кишилар учун уларда (Иброҳим пайгамбар ва у зот билан бирга бўлган мўминларнинг тутган йўлларида) гўзал намуна бордир. Ким (Ислоддан ва мана шу панд-насиҳатлардан) юз ўгириб кетса, у ҳолда албатта Аллоҳ (ундай кимсалардан) беҳожат ва мақтовга лойиқ зотдир» [Мумтаҳина 4-6]

Аллоҳ Таоло Юсуф ﷺ қиссаси охирида айтади:

﴿لَقَدْ كَانَ فِي قَصصِهِمْ عِبْرَةٌ لِأُولِي الْأَلْبَابِ ۗ مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَىٰ وَلَٰكِن تَصَدِيقَ
الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ كُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾

«Дарҳақиқат, уларнинг қиссаларида ақл эгалари учун ибрат бордир. (Ушбу Қуръон) тўқиб чиқариладиган сўз эмас, балки ўзидан аввалги нарсаларни (яъни самовий китобларни) тасдиқ этувчи, унга имон келтирадиган қавм учун барча нарсаларни

муфассал баён қилиб берувчи ҳидоят ва раҳмат (бўлган бир Китобдир)» [Юсуф 111]

Демак Пайғамбарлар ва шу йўлга юрган уларнинг издошлари олдидаги ёлғиз иш сабр, сабот, рисолатни етказиш ва уни тўғрилик, қасд ва ихлос билан бажариш экани ҳақида ҳеч қандай ихтилоф йўқ. Шунинг учун Нух ﷺ дан тортиб, Муҳаммад ﷺ гача бўлган Пайғамбарлар рисолатни етказиш ҳамда уни ҳақ ва тўғрилик билан адо этишда сабот ва сабр билан туришди. Шунингдек бу элчиларга эргашган, уларга ёрдам берган даъват етказувчилар ҳам Пайғамбарлар юрган айна шу манҳаж сари юришди. Натижада Аллоҳ уларга нусрат берди ва ўзидан бўлган руҳ билан кўмаклашди.

Мана масалан Бану Исроилдан чиққан Мусо ﷺ га ўзгартирмай ва алмаштирмай эргашган кишиларга Азиз ва Буюк Аллоҳ душманларига қарши нусрат берди ва ер юзида имконият берди... Исо ﷺ нинг хаворийларини Азиз ва Буюк Аллоҳ қадамларини собит қилди ва нусрати ва ёрдами билан қувватлади... Ҳақиқий насроний динини маҳкам тутган Каҳф эгалари ҳақда сабот билан туришди ҳамда ҳақиқий динни ўзгартиришмади ва алмаштиришмади. Натижада Аллоҳ уларга нусрат берди, қувватлади ва душманларининг макру ҳийлаларини барбод қилди.

Шунингдек Азиз ва Буюк Аллоҳ ҳурматли Пайғамбаримиз Муҳаммад ﷺ нинг издошларига нусрат берди ва қадамини мустаҳкамлади. Уларга ҳурматли Пайғамбаримиз вафот этганидан сўнг у киши ва рисолатига нусрат бергани каби улар босиб ўтган барча босқичларда имконият берди... бу буюк Раббоний йўл Аллоҳ Таоло ер юзи ва унда бўлган нарсаларни меърос қилиб олмагунча ўзгармайди ва алмашмайди. Аллоҳ Таоло айтади:

﴿سُنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَلَنْ نَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا﴾

«(Бу) илгари ўтган зотлар ҳақидаги Аллоҳнинг йўли-қонунидир. Аллоҳнинг йўлини эса ҳаргиз ўзгартира олмасиз» [Ахзоб 62]

Аммо бу буюк қисса яъни Юсуф ﷺ қиссасига келсак, биз бу қиссадаги воқеа ва ҳодисаларни батафсил айтмоқчи эмасмиз. Балки даъватни етказиш, мабдада сабот билан туриш, ер юзида имконият бўлгунча Юсуф ﷺ бошдан кечирган мусибат ва балоларга алоқадор ибрат ва дарсларга тўхталишни истаймиз. Мақсадимиз бу имоний йўл исломий ҳаётни қайта тиклаш сари омонатни етказишда бизга йўлчи юлдуз бўлсин... Бу буюк қиссадаги ибрат ва дарсларга бир неча бурчакдан тўхталамиз:

1 – Саййидимиз Юсуф ﷺ даги собит ва мустаҳкам имон ҳамда мана шу имонни барча инсонларга етказишдаги тинимсиз ҳаракати ва шунга ҳарис бўлгани... Шунингдек Аллоҳ юборган нарса билан бошқаришни тиклаш даъватчилари сифатида бу манҳажни ўзимизга қандай намуна қиламиз ҳамда одамларни шу йўлга юриши учун бу фикрга қандай қизиқтирамиз.

2 – Юсуф ﷺ турли босим ва азобларни кўтаргани ҳамда Азиз ва Буюк Аллоҳнинг тўғри ва ҳидоятли йўлини маҳкам тутгани ва дунё ҳаётининг алдовчи нарсалари, шахватлари ҳамда унинг сохта ва йўқ бўлиб кетадиган ялтироқ кўринишларига эргашмагани.

3 – Юсуф ﷺнинг барча ширклардан пок Аллоҳга, ваъдасига, нусратига ва ёрдамига бўлган имони. Биз яъни Аллоҳга даъват қилаётганлар бугун бу сабрли ва саботли Пайғамбарнинг Аллоҳга, нусратига ва ёрдамига бўлган буюк имонидан қандай ибрат оламиз. Шунингдек Аллоҳ шунча машаққатларга қарамай бизга ёрдам бериши ва уларни йўлимиздан олиб ташлашида у кишининг имонидан қандай ибрат оламиз.

4 – Мустаҳкам имон ва Аллоҳнинг ваъдасига бўлган имон сабабли ҳамда дунёнинг алдамчи нарсалари қаршисида ва азоблаш, йўлдан тўсишлар қаршисида бу имоний йўлни маҳкам тутиши сабабли Юсуф ﷺга берилган юксак мукофот ва буюк натижа.

Биринчи иш ҳақида айтадиган бўлсак, Юсуф ﷺ ҳаётининг барча босқичлари, йўлиққан барча ҳодисалар, ҳатто энг оғир имтиҳон даври бўлмиш зиндонда ҳам имон манҳажини маҳкам тутишга қизиқди. У бутларга ибодат қилиш ва уларни муқаддаслаш ва бутпараст коҳинларни дўст тутиш каби касалликка чалинган муҳитга тушиб қолган эди. Лекин Юсуф ﷺ бу муҳитга ётлиги, ёлғизлиги ҳамда аҳли ва ёрдамчиларидан узоқ бўлишига қарамай, бу бутларга бўйин эгишдан бош тортди ва Азиз ва Буюк Роббисига мушрик бўлган бу оқим билан юрмади.

Хусусан мана шундай қийин пайтда бундай иш осон эмас. Лекин у кишидаги имон ва сабот Азиз ва Буюк бўлмиш Аллоҳ розилигини бир паллага ва ғазабини иккинчи паллага қўйди. Юсуф ﷺ фурсат топилиши билан бу бутларнинг сохталигини баён қилар ва уларга қаршилик қилар эди. Мана масалан зиндондаги йигитларга шундай хитоб қилди:

﴿يَصْلِحِ السَّجِنَ ۖ أَرْبَابٌ مُّتَفَرِّقُونَ ۖ خَيْرٌ أَمِ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ﴿٣٩﴾ مَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِهِ ۖ إِلَّا أَسْمَاءٌ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَءَابَاؤُكُمْ ۖ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ ۖ إِنْ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ ۖ أَمَرَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ ۚ ذَٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾

«Эй ҳамзиндон дўстларим, тарқоқ турли-туман «худолар» яхшироқми ёки ягона ва голиб Аллоҳми? Сизлар эса, У зотни қўйиб, ўзларингиз ва ота-боболарингиз атаб олган номлар-бутларгагина ибодат қиласизлар. Ахир Аллоҳ уларга (ибодат қилиш ҳақида) бирон ҳужжат туширмаган-ку? Ҳукм-ҳокимлик фақат Аллоҳникидир. У зот сизларни фақат Ўзигагина ибодат қилишга буюргандир. Энг тўғри дин мана шудир. Лекин одамларнинг кўплари буни билмайдилар» [Юсуф 39-40]

Бунда бугунги кундаги даъватчилар учун имонда сабот билан туриш борасида ибрат ва дарс бордир, чунки улар Ислом Умматининг биринчи авлоди йўлиққан ғарибликдан ҳам қаттиқроқ ғариб ҳолатдадир. Улар бугун мустамлакачи ва унга малай ҳокимлар пайдо қилган ва ўзи билан барча нарсани оқизиб кетадиган оқим ичидалар, улар ёмон уламоларнинг таъвил ва оқловлари ичидалар. Шунингдек улар Исломни тушунтиряпмиз деб даъво қилиб, одамларни адаштираётган ҳамда Умматни алдаб ва сохтакорлик билан мустамлаканинг малайлари бўлмиш ҳокимларга бўйсундираётган ва уларнинг золим ва сохта тахтларини мустаҳкамлаётган исломий оқимлар ичидалар.

Мустаҳкам имонли даъватчилар мана шундай нафратланарли мухитлар, залолат ва сохтакорликлар ичида ўнг ва чапга бурилмай, сабот ва хотиржамлик билан турибдилар. Улар тўғри чизиқ бўйлаб олдинга қараб юрмоқдалар ва Аллоҳ сари, У зотнинг розилиги сари бошини тик кўтармоқдалар.

Кинона юрти бўлмиш Мисрда Ислом асосидаги ўзгартириш йўлидан юришга даъват қилаётганларнинг юриши ва тўғри йўналишини сохта ва адаштирувчи демократия сари буришга ҳаракат қилишди. Шунингдек Исломни халқаро куфр қонунларига бўйсундиришга, Америка ҳамда яҳуд вужуди ва халқаро ташкилотларининг ҳукмронлигини тан олдиришга ва халқ кенгаши каби куфр ва залолатга асосланган ташкилотлар билан ҳамкорлик қилдиришга ҳаракат қилишди...

Тунисда эса кофирлар қўзғалган халқ норозилиги ва унинг Исломни татбиқ қилиш учун бўлган интилишига қарши жипслашди ва халқни Наҳза исломий ҳаракати воситасида

йўналишидан буришга ҳаракат қилди. Натижада бу ҳаракат Аллоҳ томонидан ҳужжати бўлмаган нарсалар билан таъвил қилди ва Исломга унда бўлмаган демократия ва эркинликни киритди. Шунингдек ҳукмларга уларда бўлмаган оммавий жойларда маст қилувчи ичимликларни сотиш, саёҳатчилар яшайдиган жойда ғарбча чўмилиш кийимида юриш каби нарсаларни киритди. Иш шу даражага етиб бордики, кофирлар ва уларнинг мусулмон юртлардаги адаштирувчи лойиҳаларини рози қилиш учун динни сиёсатдан ажратишди.

Иккала ҳолатда ҳам даъватчилар омма орасида, минбарларда ва ахборот воситалари орқали овозларининг борича: Бу нарсалар Исломдан эмас, Ислом бундай куфр программалари ва уларнинг адаштирувчи сиёсий режаларидан пок деб айтишди.. Айни пайтда одамларга Пайғамбарлар ва Пайғамбаримиз Муҳаммад ﷺ юрган соф Ислом йўлини тушунтиришди. Бунда улар Исломдан бўлмаган нарсани ўзларига ҳалол қилган исломий жамоатлар ва режим жарчиларидан бўлаётган тўсиқ ва қаршиликларга эътибор беришмади!!...

Аммо иккинчи иш яъни ҳақни етказиш йўлида азобга сабр қилиш ва сабот билан туриш ҳақида айтадиган бўлсак, ботилга эргашганлар доим ҳаққа эргашганларни ўз йўлида тинч ва хотиржам юришига ташлаб қўйишмайди. Балки улар ҳақ йўлига қарши чиқишади, имон келтирганларни Аллоҳ йўлидан тўсишади ва уни бузиш, адаштириш ва буришни хоҳлашади.. Бу нарса саййидимиз Юсуф ﷺга нисбатан ҳам рўй берди. Ишнинг бошида Миср подшоҳи Азиз ботил ва унинг ансорлари тарафида турди. Юсуф ﷺ Азизнинг хотини ва қаср маликасининг хоҳишига қарши туриб, тўғри йўлда юргани учун уни сохта тухматдан поклигини билсада, уни зиндонга ташлади.

Ҳа, шуларнинг барчасига қарамай Юсуф ﷺни зиндонга ташлади ва шу кундан бошлаб, қийинчилик, зўравонлик ва босим даврини бошдан кечири бошлади.

Юсуф ﷺ ўз мабдасидан бурилдими? Ёки сабр ва сабот билан туриб, ҳақ йўлида азобларни кўтардими? Аллоҳ вақт ўтиши билан нусрат беришига ишондими? Ҳа, Юсуф ﷺ ўз дини ҳукмларида сабот билан турди ва дунё ҳаётининг ялтироқ кўринишлари ва шаҳватларидан бош тортиб зиндонни афзал кўрди...

Ҳар қайси вақтдаги даъват етказувчилар шундай бўлишлари лозим... Чунки ҳақ устида сабот билан туришнинг баҳоси катта. Хусусан бугунги кундаги даъват етказувчилар кофирлар ҳукмрон бўлиб турган, қуввати кучайган, ва ҳаққа қарши мол дунёсини

сарфлаётган қийин аҳволда бунинг баҳоси улкандир. Аллоҳ Таоло кофирларнинг Ислому ва унинг аҳлига қарши кураши ва макру хийлалари ҳақида шундай дейди:

﴿وَقَدْ مَكَرُوا مَكْرَهُمْ وَعِنْدَ اللَّهِ مَكْرُهُمْ وَإِنْ كَانَ مَكْرُهُمْ لِتَزُولَ مِنْهُ الْجِبَالُ﴾

«Дарҳақиқат, улар (яъни Макка мушриклари) ўзларининг макру хийлаларини қилдилар. (Лекин) агар уларнинг макрлари сабабли тоғлар емирилиб кетадиган бўлса-да, уларнинг (бу) макру хийлалари Аллоҳ ҳузуринда (маълумдир)» [Иброҳим 46]

Бугунги кундаги даъват етказувчиларнинг йўли гуллар билан тўшалган эмас. Балки йўл машаққатли, қийин ва оғирдир, у қаттиқ азоблар билан тўла. Аллоҳнинг йўли тўсилган, бу иш террорга қарши кураш баҳонасида Америка ҳақни етказувчиларга қарши амалга ошираётгани каби йирик давлатлар томонидан бўляптими ёки унинг буйруқ ва қайтариқларидан чиқмай, буюрилган нарсани бирортасини қолдирмай бажараётган малай ҳокимлар томонидан бўляптими фарқи йўқ.

Ёки кофир давлатларнинг малай ҳокимларидан таъсирланган муфаккир ва уламолар ҳамда ботил байроғини кўтариб юрганлар томонидан бўладими фарқи йўқ.

Кимки ҳақ йўлни тутса ва Пайғамбарлардан ўрнатилган олма, буларга эътибор бермайди. Чунки у буларнинг барчаси ботил экани ва Аллоҳ Таоло уларни яқинда ёки келажакда бекор қилишини ҳамда у кўтариб юрган нарсани ҳамда Аллоҳ Таоло ўзининг куч ва қудрати билан яқин ёки келажакда уни ғолиб қилишини билади. Аллоҳ Таоло айтади:

﴿لِيُحِقَّ الْحَقَّ وَيُبْطِلَ الْبَاطِلَ وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ﴾

«У, гарчи жиноятчи-осийлар ёмон кўрсалар-да, ҳақни ҳақ, ботилни ботил қилиш учун (шундай ирода қилган эди)»[Анфол 8]

Аммо учинчи иш яъни Азиз ва Буюк Аллоҳнинг ваъдасига бўлган тўлиқ ишонч ва бу ваъданинг яқин кунларда рўёбга чиқишига бўлган ишонч ҳақида айтадиган бўлсак, бу нарсани Юсуф ﷺ нафсиясида юксак имоний шаклда ўрнашган эди. Юсуф ﷺ ҳар лаҳзани хотиржам ва ишончли нафсия билан кутар, чунки бу ваъда Раббоний ваъда бўлиб, у келиши аниқ эди...

Даъват етказувчининг ақлия ва нафсияси ҳам Азиз ва Буюк Аллоҳнинг нусрат, имконият бериш ва халифа қилиш борасидаги ваъдаси яқин ёки келажакда рўёбга чиқишига ишонч ва хотиржамликда бўлиши лозим... Шунингдек Пайғамбарлик минҳожини асосидаги рошид Халифалик Аллоҳнинг фазли билан ер

юзида рўёбга чиқиши ва яқин кунларда очик эълон қилинишига ишониши лозим.

Даъват етказувчи Юсуф ﷺдек Пайғамбарнинг сийратига эргашар экан, исломий оламдаги бўладими ёки минтақавий бўладими, даъват босиб ўтаётган воқеаларга қарайди.

Яъни у бу ҳодисаларни яхшилик йўлига қараб кетаётгани ва бу даъват етказувчиларни ўз мақсадига яқинлаштираётганини кўради. Бу эса ҳодисаларга шак шубҳа, моддий ўлчов, ўткинчи манфаат, имонсизлик ва воқега тор назар билан қарайдиганларнинг аксидир... Чунки Пайғамбарлардаги Аллоҳнинг мададига бўлган имон кучли бўлган ва улар Аллоҳнинг ваъдаси иложсиз келишига ишонишган...

Аммо ушбу мавзуимиздаги охирги иш яъни дунё ҳаётидаги юксак мукофот ва натижа ҳақида айтадиган бўлсак, Юсуф ﷺ машаққат, қийинчилик, зўравонлик ва зиндонда бир қанча йил ўтказгандан кейин, ишининг натижасини кўрди. Аллоҳнинг буйруғи нафақат ҳақни баён қилиш, балки фикрни ғолиб бўлишида ҳам буюк бўлган эди. Юсуф ﷺ бу йўлда курашди ва душманлари азоб беришига сабр қилди, натижа эса тақводорларники бўлди. Саййидимиз Юсуф ﷺ бутларга ибодат қилиш касаллигига чалинган муҳитда, имон тушунчасига қарши адоват билан тўлган муҳитда бир неча йил яшади... Натижа эса энг машаққатли давр, яъни Юсуф ﷺ зиндонда турган пайт келди.

Аллоҳ Таоло айтади:

﴿وَقَالَ الْمَلِكُ أَتُؤْتُونِي بِمَاءٍ اسْتَخْلَصَهُ لِنَفْسِي فَلَمَّا كَلَّمَهُ قَالَ إِنَّكَ الْيَوْمَ لَدَيْنَا مَكِينٌ﴾

﴿أَمِينٌ﴾

«Подшоҳ айтди: «Уни ҳузуримга келтирингиз, ўзимнинг хос кишиларимдан қилиб олай». Бас, қачонки Юсуф у билан сўзлашгач, «Сен бу кун бизнинг даргоҳимизда мартабали, ишончли кишидирсан», деди» [Юсуф 54]

Азиз ва буюк бўлган Аллоҳ Юсуфга ер юзида имкон берди, унга нусрат берди, тушунчасини ғолиб қилди ва дунё ҳовлисидаёқ олий мақомга кўтарди. Аллоҳ Таоло айтади:

﴿قَالَ اجْعَلْنِي عَلَىٰ خَزَائِنِ الْأَرْضِ ۗ إِنِّي حَفِيظٌ عَلَيْمُ ۗ وَكَذَلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي الْأَرْضِ
يَتَّبِعُوا مِنْهَا حَيْثُ يَشَاءُ ۗ نُصِيبُ بِرَحْمَتِنَا مَن نَّشَاءُ ۗ وَلَا نُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ ۗ وَلَا أَجْرُ
الْآخِرَةِ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ﴾

«(Юсуф) деди: «Мени шу ернинг хазиналари устига қўйгин. Чунки мен (уларни) тўла-тўқис сақлайдиган ва (тўғри тасарруф қилишни) биладиган кишиман». Шундай қилиб, Юсуфни (Миср) еридан ўзи хоҳлаган жойда манзил-маскан тутиб яшайдиган мақомга эриштирдик. Биз фазлу марҳаматимизни ўзимиз хоҳлаган кишиларга етказурмиз ва чиройли амал қилгувчи зотларнинг ажр-мукофотини зое қилмасмиз. Албатта, имон келтирган ва тақво эгалари бўлган зотлар учун охиратда ажр-мукофот янада яхшироқ бўлур» [Юсуф 55-57]

Юсуф ﷺ Мисрда тавҳидни етказишда етакчилик қилди

﴿يَتَّبِعُوا مِنْهَا حَيْثُ يَشَاءُ﴾

«Ўзи хоҳлаган жойда манзил-маскан тутиб яшайдиган» [Юсуф 55-57]

Саййидимиз Юсуф ﷺ имон, сабр, ўлчов билан ҳамда малол олмай ҳақ устида турганидан кейин натижа кўринганидек ва дунёдаёқ юсак мукофотга эришганидек даъват етказувчиларга ҳам Аллоҳнинг изни билан натижа кўринади... Ислому бошқарувини қайта тиклашга чақираётганлар ҳам Ислому турли касал низомлар ва социализм ва капитализм каби инсонлар ўйлаб топган тубан мабдалардан кўра ҳақ низом эканига ишонишди. Улар яна ислоний оламдаги низомлар арзимас асосга қурилган, мустамлака низомига боғланган, касал ва фойдаси йўқ низомлар эканига ишонишди. Сўнг бу вокени кучлари ва имкониятлари борича ўзгартиришга киришишди. Бу ишда уларни мустаҳкам имон етаклади, улар эса ўша имон асосидан келиб чиқиб, Аллоҳнинг ваъдасига ишониб ва шубҳаланмай олдинга интилишди.

Аммо бу ваъда қандай, қаерда ва қачон амалга ошади, бу ёлғиз Аллоҳнинг қўлида... У зот бу ишни қачон, қандай ва қаерда бўлишини ўз илми, ҳикмати ва қудрати билан ҳукм қилади. Агар азизлик Роббиси бу ишга ҳукм қилса, бу буюк ишни амалга оширишда даъват етказувчиларга ёрдам берадиган сабаб ва шароитларини тайёрлаб беради.

Ҳақиқат шуки, воқени кузатган одам кун ва йиллар ўтиши билан даъват етказувчилар ўз мақсадларига яқинлашаётганини кўради. Чунки арзимас фикрлар кулади, уларни ўз эгалари улоқтира бошлади ва ернинг шарқию ғарбидаги мусулмонлар узра ўрнатилган режимларнинг айблари фош бўлди. Сўнг ҳокимларнинг зулми, зўравонлиги ва кибрига қарши қўзғолонлар бошланди. Натижада барча куфр кучлари ва уларнинг малайлари бўлмиш ҳокимлар бу қўзғолонларга қарши кураша бошлади. Чунки одамлар Ислом низомини татбиқ қилиш ва мустамлаканинг сиёсий малайларида халос бўлишни хоҳлаб қолишди...

Мана шунга ўхшаган ишлар соясида олам буюк ҳодисаларга гувоҳ бўлмоқда. Бу ҳодисалар мана шу сассиқ капитализм мабдаси сохибларида фикрий инкилоб шаклида намоён бўлмоқда. Шунингдек Америка ва Европанинг тараққий этган пойтахт шаҳарлари кўчаларидаги катта-катта намоёиш ва юришлар шаклида намоён бўлмоқдаки, унда намоёишчилар хусусан иқтисодий соҳада капитализм низомини қулашини талаб қилишмоқда. Айни пайтда, яъни мана шундай буюк ҳодисалар билан бирга Ғарбдаги минглаб кишилар Исломни қабул қилганини эълон қилишмоқда.

Америкадек давлатда йилига тахминан 20000 киши Исломга кирганини айтмоқда. Биз агар бугун нафақат Ислом Уммати, балки барча олам бир қанча йиллардан бери нури ўчиб, ширин ҳиди йўқолган ҳамда исломий юртлардан узоклашиб кетган умумий яхшилик остонасида турибди десак муболаға қилмаган бўламиз.

Ҳа, олам Пайғамбарлик минҳожи асосидаги рошид Халифалик остонасида турибди. Агар у тикланса, ер аҳли ва еру осмон яратувчиси ундан рози бўлади. Шунда ер ўзида бўлган барча яхшилигини чиқаради ва осмон ўзида бўлган барча томчисини туширади.

Аллоҳдан ўша давлат соясидан соялантиришини ҳамда ўша давлат бинокорлари, гувоҳлари ва аскарларидан қилишини сўраймиз. Эй роббимиз дуоларимизни қабул эт, охириги дуойимиз оламлар Роббиси Аллоҳга ҳамд айтмоқликдир. □

ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ	قال تعالى: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ﴾ «Мўминлар ҳеч шак-шубҳасиз ога-инилардир»	ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ
Файнэншл Таймс: Трамп ўз президентлигини барбод қилиш сари кетмоқда		
<p>Файнэншл Таймс газетаси Оқ уй аппарати раҳбари Райнс Прибус истеъфоси, унинг ўрнига миллий хавфсизлик котиби Жон Келли таъйинланиши манзарасида Доналд Трамп маъмурияти бошдан кечираётган инқирозга «маъмурият ўзини барбод қилиш сари кетмоқда» дея изоҳ берди. Газетада айтилишича «Доналд Трамп Оқ уйга келганидан бери олти ой ичида нафрат ва шовқин-сурондан бошқа нарса олиб келмади. У ҳақида «бошқарувда пишиб етилади» дея қилинган ҳар қандай умид мана шу ҳафтада ҳавога учди. Яъни бу ҳафта ҳатто энг тушқун меъёрларга кўра ҳам, президентлик учун анархия ва ўзини барбод қилиш ҳафтаси бўлди». Газетанинг билдиришича, ўзини эркаклар бошқарувчиси дея ҳисобловчи, кўчмас мулклар савдогари Трамп ҳокимиятга жавобгарлик билан ёндашишга кодир эмаслигини исботлади. Чунки у, бош прокурорни ва унинг аксар тарафдорларини очикчасига заифлаштирди. Ҳамжинсбозларни АҚШ армиясида хизмат қилишдан маҳрум қилган пайтида у мудофаа вазирлиги (Пентагон)га зарба берди. Президент алоқалари менеждери Энтони Скарамуччи Оқ уй хизматчилари масъули Прибусга қарши беҳаё сўзлар билан ҳужум қилган пайтда, Трамп томошабин бўлиб турди. Газета «бу капитани бўлмаган президентликдир ва унинг раҳбари ҳокимиятга маст» дея қўшимча қилади ва Жорж Даблю Бушнинг муваффақият қозониб ҳокимиятга келишини лойиҳалаштирган Карл Роувнинг айтган сўзига ишора қилади. Чунки у ҳозирги маъмуриятга шундай баҳо беради: «Агар Трамп мана шундай барбод қилувчи ишларини давом эттирса ўз миссиясини ғарқ қилади, қолаверса у президентлигининг биринчи йили тугашидан олдин ҳокимиятдан кетиши ҳам мумкин». Газетанинг таъкидлашича, Трамп ўзини сиёсий қарама-қаршилиқдан, ҳатто қонундан устун деб ишонмоқда ва президентлик имтиёзларидан ўз шаънига номуносиб тарзда очик фойдаланмоқда. Ҳисоботларга кўра, агар мустақил тергов Трампга «сайлов кампанияси пайтида руслар билан ҳамкорлик қилган» деган айбловни йўллагудек бўлса, у ўзига авф қўллаш имкониятларини кўриб чиқмоқда. Бу нафақат президентга, балки республикачилар партиясига ҳам хатарлидир.</p>		
Вашингтон Пост: Республикачилар ҳукуматни назоратга олганига қарамасдан гуруҳларга бўлинган		

ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ	قال رسول الله ﷺ: «الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَخْلَعُهُ وَلَا يَحْقِرُهُ» «Мусулмон мусулмоннинг биродаридир. Унга зулм қилмайди, уни ташлаб қўймайди ва камситмайди»	ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ
<p>Вашингтон Пост газетаси нашр қилган ҳисоботда таъкидланишича, республикачилар партияси ҳукуматни тўлиқ назоратга олганига олти ой ўтганидан кейин турли ички гуруҳлар ўртасида қарама-қаршилик кучайишини бошдан кечирмоқда. Ҳисоботда кўрсатилишича, республикачи сенаторлар соғлиқни сақлаш секторида ислоҳотларни амалга ошира олмаганликлари сабабли президент Доналд Трамп уларга ҳужум қилган. Айтилган пайтда конгрессдаги етакчилар конгресс аъзоларига ишончини йўқотган. Партиянинг энг нуфузли молиячилари ўз бойликларини исёнчи расмийларга босим ўтказиш учун ишлатишни муҳокама қилишмоқда. АҚШ вакиллар палатасидаги республикачи аъзо Том Мак-Артур интервьюларнинг бирида «Бу ерда битта партия ичида истаган ишини қилишга уринаётган кўплаган режаларга эга бир неча қабилалар бор» деди. Газетанинг таъкидлашича, ички низолар кучайиши солиқ қонунларини ислоҳ қилишга ва бундан бошқа муҳим ташаббусларга қаратилган ҳаракатларни издан чиқаради. Шунингдек газетанинг билдиришича, бирламчи масалалар ижросида Трампнинг укувсизлиги фонида ички бўҳроннинг давом этиши, президентнинг ички ўзгаришлар билан машғул бўлиб қолиши ва Россиянинг сайловлардаги аралашуви борасидаги текширувлар келгуси 2018 йил ўтказиладиган оралиқ сайловлар пайтида республикачилар ўртасида ички низолар аланга олиши билан таҳдид солади.</p>		
<p>Қатар билан келишмовчилигимиз жиддий, чунки биз минтақада илморий ҳукуматлар бўлишини истаймиз, у эса бошқа нарсани истайди</p>		
<p>Қўшма Штатлардаги Амирликлар элчиси Юсуф Атиба берган баёнотлар ижтимоий тармоқлардаги шарҳлар оқимини тезлаштириб юборди. Айниқса унинг твиттер саҳифаси бутун Кўрфазда, хоссатан Саудияда жиддий кузатилди. Шарҳ қолдирувчилардан кимдир буни кутмаганини ва бундан даҳшатга тушганини билдирса, яна кимдир ҳайрон қолганини билдириб ундан ғазабланган ва уни масхара қилган. Атиба ўз баёнотида, Қатарнинг Ўрта Шарқ келажагига бўлган қарши бойкотчи давлатлар истагидан жиддий фарқ қилишини айтди. Унинг таъкидлашича, Давҳага қарши кўрилган чоралар ҳозирги давр маҳсули эмас. У Американинг PBS канали ўтказган суҳбатда шундай қўшимча қилди: «Агар Амирликлар, Саудия, Йордания, Миср ва Баҳрайдан ўн йилдан кейинги Ўрта</p>		

ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ	قال تعالى: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ﴾ «Мўминлар ҳеч шак-шубҳасиз ога-инилардир»	ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ
<p>Шарқни қандай тасаввур қиласиз, дея сўрасангиз уларнинг жавоби – ишонаманки – Қатарнинг истагидан тубдан фарқ қилади. Биз Ўрта Шарқда барқарор, гуллаб-яшнаган ва кучли илмоний ҳукуматлар бўлишини истаймиз».</p>		
<p>Meddle East Eye: Саудия ҳукуматининг масъулиятсизларча юргизаётган иқтисодий сиёсати одамларни қўзғолонга ундайди</p>		
<p>Британиянинг Meddle East Eye сайтида берилган мақола Саудия ҳукуматининг иқтисодий сиёсатини «масъулиятсиз» деб сифатлаб танқид қилди. Мақолада билдирилишича, кўпчилик Саудия фуқаролари ва ажнабий ишчилар олдин кузатилмаган иқтисодий қийинчиликларга учрамоқда. Мақолада Саудия ҳукумати бевосита фуқароларга хос ишларда эҳтиёткорона сиёсат юргизишга чақирилиб «улар узоқ жим қараб туролмайдилар» дея огоҳлантирилади. «Бундай қисмат фақат битта нарсага, яъни қўзғолонга далолат қилади. Чунки одамлар ҳамма нарсасини йўқотган пайтида уларнинг олида умидсизликларини билдириш учун кўчага чиқишдан бошқа чора қолмайди» дейилади мақолада. «Арабий 21» талқин қилган ҳисоботга кўра, Саудиядаги қарор чиқарувчи доиралардаги сиёсатчилар «ўз ташаббусларининг номинал (фақат қоғоздаги) қийматидан ортиқ нарсани кўрмайдилар. Газета яна шундай кўшимча қилади: «Тўғри, фуқароларга ва президентларга солинган бундай солиқлар бевосита даромадни оширади. Бироқ у хунармандчиликни, кичик ва ўрта бизнес лойиҳаларини йўқ қилади. Чунки, одатда бундай лойиҳалар бюджети оз бўлади ва чекланган ресурсга таянади. Янги чора-тадбирлар танг аҳволдаги бундай секторларни қўллаб-қувватлаш ўрнига улар дуч келаётган босимларни янада кучайтирмоқда».</p>		
<p>Вашингтон Сурия мухолафатини саҳрода режимга қарши жанг қилишдан огоҳлантирди</p>		
<p>Давлат ташкилотига қарши курашиш учун Вашингтон етакчилик қилаётган халқаро коалиция Сурия мухолафатини саҳрода режимга қарши жанг қилишдан огоҳлантирди ва ўз жангларида Сурия шарқидаги Давлат ташкилотига қарши жанг қилишга эътибор бериши лозимлигини урғулади. Коалициянинг расмий вакили Райан Диллон «коалиция фақат ИШИДга қарши курашишга амал қилган кучларнигина қўллаб-қувватлайди» деди. Американинг CNN канали манбалардан нақл қилиб келтиришича, Вашингтон қўллаб-</p>		

ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ	قال رسول الله ﷺ: «الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَخْلَعُهُ وَلَا يَحْقِرُهُ» «Мусулмон мусулмоннинг биродаридир. Унга зулм қилмайди, уни ташлаб қўймайди ва камситмайди»	ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ
<p>қувватлаётган ва ғарблик экспертлар Сурия-Ироқ-Иордания чегараси бурчагидаги Танф лагерида машғулотдан ўтказаетган «икки қишлоқ шаҳидлари» гуруҳи Сурия режимига қарши мустақил амалиёт ўтказишга қарор қилган. Диллоннинг изоҳ беришича, коалиция агар муҳолафатчи гуруҳлар ИШИДга қарши жанг қилишдан бошқа мақсадни амалга оширишни танлаган тақдирда уларни қўллаб-қувватлаш тўхтатилишини икки қишлоқ шаҳидлари етакчилигига билдирган. У яна, коалиция икки қишлоқ шаҳидлари» гуруҳини қўллаб-қувватлашни тўхтатди, дея қўшимча қилди.</p>		
<p>Сурия шимолидаги маҳаллий сайловлар мустақил курд вилояти тузилишини белгилайди</p>		
<p>Курд расмийсининг айтишича, Сурия шимолидаги курдлар бошқараётган идора маҳаллий кенгашлар ва бутун вилоятни бошқарувчи кенгаш учун сайловлар ўтказди. Middle East Online сайтида келган хабарга кўра, бу сайловлар минтақанинг ўзини-ўзи бошқаришини (автономиясини) қўллаб-қувватлаш ҳаракатидир. «Сурия демократик кучлари» назоратидаги минтақаларда жойлашган Сурия шимолидаги ер майдонларини курд жамоалари ва улар билан иттифоқчи бўлган жамоалар назорат қилади. Қўшма Штатлар қўллаб-қувватлаб келаётган «Сурия демократик кучлари» Курд халқ ҳимоячилари бўлинмалари бошқараётган куrollи гуруҳларга иттифоқчидир. Бироқ курдлар автономияси Туркияни хавотирга солади. Чунки Туркия, Курд халқ ҳимоячилари бўлинмалари ва бу бўлинмаларнинг Демократик Иттифоқ партиясида гавдаланувчи сиёсий ричаги уч ўн йилликдан буён Анқарага қарши исён қилиб келаётган Курдистон Ишчилар Партиясининг кенгайиши, деб ҳисоблайди. Расмийнинг айтишича, маҳаллий кенгашларни бошқарувчи ҳайъатларни сайлаш учун сайловлар ёз охирларида бўлади. Сўнг ноябр ойида кенг минтақаларни бошқарувчи ҳайъатлар сайланади, кейин январ ойида бутун вилоятни бошқарувчи кенгаш аъзолари сайланади. 2016 йил декабр ойида таъсис этилган кенгаш бошқарув муассасаларини ташкил қилишга, сайлов участкаларини тайёрлаш ва сайлов вақтини белгилашга рози бўлган. Туркия ўз ҳудуди яқинида мустақил курд давлатининг тикланиши юрт шарқидаги курдлар бўлгинчилигини (сепаратизмини) кучайтиришидан кўрқмоқда. Сурия курдлари ҳолати фуқаролар уруши давомида олти йил олдинги ҳолатдан тамоман фарқли бўлиб қолган. Чунки улар янада кучайди, кўпроқ уюшди ва куrollанди. Шунингдек,</p>		

ОЛАМ МУСУЛМОҢЛАРИ ХАБАРЛАРИ	قال تعالى: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ﴾ «Мўминлар ҳеч шак-шубҳасиз ога-инилардир»	ОЛАМ МУСУЛМОҢЛАРИ ХАБАРЛАРИ
<p>уруш уларга ярим мустақил курд давлатининг сиёсий кўринишини белгилаш имконини берди. Улар бу имкониятга Американинг тўхтовсиз қўллаб-қувватлаши билан эришдилар. Чунки Вашингтон Исломий Давлат ташкилотига қарши курашиш учун эълон қилган сиёсатлари доирасида «Курд халқ химоячилари» бўлинмаларини очикчасига қўллаб-қувватлаб келди.</p>		
<p align="center">Independent: Путин Россиянинг Сурияда яна 50 йил қолишига имкон берувчи янги қонунни имзолади</p>		
<p>Журналист Самуэл Осборннинг Independent газетаси нашр қилган мақоласида айтилишича, Россия президенти Владимир Путин Россия ҳаво базасининг Сурияда 50 йил қолишига имкон берувчи Сурия ҳукумати билан тузилган битимни тасдиқлаган янги қонунни имзолади. Мақолада кўрсатилишича, январ ойида Дамашқда имзоланган бошланғич битимда шартлар белгиланган. Бу шартларга мувофиқ Россия Лозикия муҳофазасидаги «ҳамимим» баъзасидан фойдаланиши мумкин. Сурия режимига қарши жанг қилаётган муҳолафат кучларига қарши ҳаво ҳужумларида Россия шу базадан фойдаланиб келган. Ҳукуматнинг расмий сайтига кўра, Россия парламенти ўзининг икки йиғинида ўтган ой бошида бу қонунни тасдиқлаганидан кейин Путин битим тузишга рухсат берувчи қонунни имзолаган. Журналист бу битимда Россия кучларининг «ҳамимим» баъзасида 49 йил муддатга жойлаштирилиши, шу билан бирга ҳар сафар бу муддатни 25 йил муддатга узайтириш имкони борлиги қайд этилганига эътиборни тортади.</p>		
<p align="center">Туркия армияси қўмондонлигида туб ўзгаришларни амалга ошириш қарори</p>		
<p>Араб тилида эфирга узатиловчи ҳукумат канали ТРТга кўра, бош вазир Бинали Йилдирим билан Анқарада бўлиб ўтган 4 соат давом этган учрашувдан кейин олий ҳарбий маслаҳат кенгаши армиядаги атоқли қўмондонларни ўзгартиришга қарор қилди. CNN ва НТВ каналларида айтилишича, Туркия олий ҳарбий қўмондонлиги ва Туркия ҳукумати армиядаги куруклик, ҳаво ва денгиз кучлари қўмондонларини алмаштиришга қарор қилган. Президент Ражаб Тўййиб Эрдоган бу қарорни расман тасдиқлаганидан кейин у кучга қиради. Бу ўзгаришлар Туркиядаги муваффақиятсизликка учраган ва Туркия армиясидаги бир қанча зобитлар иштирок этган давлат тўнтариши уринишидан бир йил ўтганидан кейин бўлмоқда. Унда</p>		

ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ	قال رسول الله ﷺ: «الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَخْفَاهُ وَلَا يَحْقِرُهُ» «Мусулмон мусулмоннинг биродаридир. Унга зулм қилмайди, уни ташлаб қўймайди ва камситмайди»	ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ
иштирок этган зобитлардан бир қанчаси камокқа олиниб улар устидан маҳкама жараёни кетмоқда. Аини пайтда улардан бир нечтаси юрт ташқарисига қочишга имкон топган. □		
Дунёдаги энг йирик 100та компаниянинг қиймати 17.4 триллион долларга етди		
<p>Дунёдаги энг йирик 100та компаниянинг умумий бозор қиймати ўтган йили тахминан 17.4 триллион долларга етди. Яъни, бу кўрсаткич 2009 йилги кўрсаткичга солиштирганда икки баробарга кўп. 2009 йили уларнинг қиймати тахминан 8.4 триллион долларга етган эди. Касб-хунар бўйича маслаҳат берувчи (касб-консалтинг) PricewaterhouseCoopers компанияси тадқиқотига кўра, 2016 йил давомида дунёдаги 100та энг йирик компаниянинг бозор баҳоси 12 %га ўсган. Аини пайтда бу ўсишнинг 70 % АҚШ компанияларига тегишли. Apple компанияси бу сафар ҳам тахминан 754 миллиард доллар, дея баҳоланган бозор баҳоси билан рўйхатнинг бошини эгаллади. Ўтган йили унинг баҳоси 604 миллиард эди. Apple компанияси 2012 йилдан бери биринчиликни эгаллаб келади. Ўша пайтда унинг бозор қиймати 559 миллиард долларга баҳоланган эди. Хитойнинг PetroChina нефт ва газ компанияси сўнгги йилларда Apple компанияси томонидан монополия қилинишидан олдин рўйхатнинг бошини эгаллаб келган энг сўнгги компаниядир. 2011 йили бу компаниянинг бозор баҳоси 417 миллиард долларга етган.</p>		
Жамол Абдунносирнинг куёви Ашраф Марвоннинг ёлланганини тасдиқлаган (Исроил) тайёрлаган фильмдан кейин Мисрнинг жим туриши шубҳалидир		
<p>Ўлиб кетган Миср президенти Жамол Абдунносирнинг куёви Ашраф Марвон ҳақида (Исроил) фильм ишлаб чиқарди. Ашраф Марвон Абдунносирга ёрдамчи, Садат маслаҳатчиси ва 1979 йилга қадар саноатлаштириш бўйича араб давлатлари ҳайъати президенти мансабларида ишлаган. «Фаришта: Исроилни қутқарган Миср жосуси» китоби асосида тайёрланган бу фильм Ашраф Марвоннинг 28 йил давомида (Исроилга) холис малай бўлганини исботлайди. У (Исроилни) 1973 йилги мағлубиятидан кучлироқ мағлубиятлардан қутқарган. Ўша пайтда у уруш бошланишидан тўлиқ бир кун олдин октябр ойида уруш бошланиши ҳақида Тель-Авивни хабардор қилган. «Фаришта» (бу Ашраф Марвоннинг коддаги номи) фильмида таъкидланишича, у 2007 йили Лондонда хона балконида кулаб шубҳали тарзда ўлим топган ва (Исроилга) ёлланганлиги фош бўлиб қолганидан кейин Миср разведкаси уни ўлдирган. □</p>		

ҚУРЪОНИ ҚАРИМ СУҲБАТИДА

﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهُ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢١٦﴾

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ وَصَدٌّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَكُفْرٌ بِهِ وَالْمَسْجِدِ

الْحَرَامِ وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِ مِنْهُ أَكْبَرُ عِنْدَ اللَّهِ وَالْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا يَزَالُونَ يُقَاتِلُونَكُمْ حَتَّى يَرُدُّوكُمْ عَن دِينِكُمْ إِنِ اسْتَطَعُوا وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَن دِينِهِ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢١٧﴾ إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢١٨﴾

«216. Сизларга ёқмаса-да, жанг қилишингиз фарз қилинди. (Зотан) сизлар ўзингиз учун яхши бўлган нарсани ёқтирмаслигингиз ва сиз учун ёмон бўлган нарсани яхши кўришингиз мумкин. Аллоҳ билур, сизлар билмассиз. 217. Сиздан «шаҳри ҳаром» — уруш ҳаром бўлган ойда жанг қилиш ҳақида сўрайдилар. Айтинг: «У ойда жанг қилиш катта гуноҳдир. Аллоҳнинг йўлидан тўсиш, Унга ишонмаслик ва Масжидул Ҳаромдан (яъни Маккадан) тўсиш ва ундан аҳллари қувиб чиқариш Аллоҳ наздида улугроқ гуноҳдир. Фитна (алдаш) ўлдиришдан-да каттароқ гуноҳдир. Улар (кофирлар) қўлларидан келса то динингиздан қайтаргунларича сизлар билан уришаверадилар. Сизлардан ким ўз динидан қайтиб, динсиз ҳолда ўлса, ундай кимсаларнинг қилган амаллари дунёю охиратда беҳуда кетур. Улар дўзах эгаларидир ва унда абадий

қолажақлар. 218. Имон келтирган, (ватанларидан) ҳижрат қилган, Аллоҳ йўлида курашган зотлар — ана ўшалар Аллоҳнинг раҳматидан умидвордирлар. Аллоҳ мағфират ва раҳм-шафқат қилгувчидир» [Бақара 216-218]

Ҳизб ут-Тахрир амири Ато ибн Халил Абу Роштанинг (у кишини Аллоҳ ҳифзу химоясида асрасин) «Тайсир фи Усулит Тафсир» номли китобида куйидагича келади:

Аллоҳ Таоло бу оятларда юқорида айтиб ўтилган ўша оқимга тегишли бир неча шаръий ҳукмларни баён қилади:

1 – Жиход фарздир. Бу оятда шунга далолат бор. Ундан ташқари жиход мавзусидаги далиллар тўлиб-тошиб ётибди.

Бу оятдан куйидаги маънолар англашилади:

а) **﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ﴾** жанг қилишингиз фарз қилинди). Бу мусулмонларга Аллоҳ Таоло томонидан жанг қилиш ҳақида берилган фармондир. Унда уришиш талаб қилиняпти.

б)

﴿وَهُوَ كُرْهُ لَكُمْ﴾

(Сизларга ёқмасда) деган иборанинг қўлланаётгани бу ердаги талабнинг қатъийлигига, унинг фарзлигига қаринадир. Чунки ёқтирмаслик дегани шу ишда машаққат бор, деганидир. Машаққати бор ишни талаб қилиш эса, талабнинг қатъийлигига далилдир. Акс ҳолда машаққат ҳақида гапириб ўтиришнинг хожати қолмасди. Зеро, агар талаб қатъий бўлмаса, мукаллаф уни бажармаслиги ҳам мумкин бўлади. Шунга кўра, агар бу ердаги талаб қатъий бўлмайдиган бўлса, машаққат ҳақида гапириш ортиқча бўлиб қолган бўларди.

Бир ишни талаб қилиш ёнига унинг машаққати ҳақидаги гап ҳам қўшилибдими, демак, бу талаб қатъийдир, уни бажариш фарздир. Бу нарса усул фанида шундай баён қилинган.

Кейин Аллоҳ Таоло инсон зотининг гоҳида ўзига оғир бўлган ишни ёмон кўришини, аслида эса шу иш ортидан унга улуғ-улуғ савоблар келишини, келгусидаги катта-катта муваффақиятларни ўйламасдан нақд, бўлиб турган воқедан таъсирланишини ва шундан келиб чиқиб, оқибати жуда ёмон бўладиган енгилликни ёқтиришини айтиб ўтади.

Маъно қуйидагича бўлади: Эҳтимол сизлар жиходдаги машаққатни ёмон кўрарсизлар, аслида эса у сизлар учун яхшиликдир. Чунки у нусрат ва иззат йўлидир, Исломнинг бутун дунёга ёйилиши шу йўл билан бўлади. Бу йўл икки гўзал

оқибатнинг бирига олиб боради. Ё ғалаба ёки шаҳидлик! Эҳтимол сизлар бемалолликни, уришмасликни ёқтирарсизлар, аслида эса у сизлар учун ёмонликдир. Негаки, у хорлигу зорликка, душман қаршисида оёқ ости бўлишга, душман томонидан топталишга олиб боради.

Агар кўнгили кўчасига юрадиган бўлсангизлар, адашасизлар. Агар Аллоҳнинг фарзига эргашадиган бўлсангизлар, ғолиб, музаффар бўласизлар. Аллоҳ Таоло ғайб ишларини билгувчи Зотдир.

﴿وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾

(Аллоҳ билур, сизлар билмассиз).

2 – Иккинчи оятда уруш ҳаром қилинган ойда жанг қилиш жоизми, деган саволга жавоб бериляпти. Аллоҳ Таоло баён қиляптики, уруш ҳаром қилинган ойда жанг қилиш катта гуноҳдир. Лекин ундан ҳам каттароқ гуноҳ бу мушрикларнинг қилаётган ишларидир. Улар Аллоҳга куфр келтирдилар, Аллоҳнинг йўлидан ва Масжидул Ҳаромдан одамларни тўсдилар. Шунингдек, Пайғамбар ﷺни ва мўминларни ундан чиқариб юбордилар, ҳайдадилар. Мўминларни динидан қайтариш учун мушрикларнинг куч сарфлаши уруш ҳаром қилинган ойда жанг қилишдан кўра каттароқ гуноҳдир.

Шундан сўнг Аллоҳ Таоло баён қиляптики, кофирлар то мўминларни динидан қайтармагунларича улар билан жанг қилишни ташламайдилар. Агар қодир бўлсалар, албатта. Лекин улар Аллоҳнинг изни ила бу ишга ҳеч қачон қодир бўлмайдилар.

Аллоҳ Таоло оятни динидан қайтиб, кофир ҳолида ўлиб кетадиган одамнинг қилган ишлари дунёю охиратда ҳабата кетишини, ўзи дўзах аҳлидан бўлиб, у ерда абадий қолишини айтиш билан якунляпти.

﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ﴾

(Сиздан «шаҳри ҳаром» — уруш ҳаром бўлган ойда жанг қилиш ҳақида сўрайдилар). Яъни, сиздан уруш ҳаром қилинган ойларда жанг қилиш ҳақида сўрайдилар. (قِتَالٍ فِيهِ) ибораси уруш ҳаром қилинган ойдан бадали иштимолдир, яъни уруш ҳаром қилинган ойга алоқадор ишдир.

Бу саволни берганлар Қурайш кофирларидан бўлган вакиллар эди. Зухрий Урвадан ривоят қилишича, улар Пайғамбар ﷺнинг олдиларига келишиб, уруш ҳаром қилинган ойда ҳам жанг қилиш

мумкинми, деб сўрашган.¹ Бунга сабаб Абдуллоҳ ибн Жаҳшнинг гуруҳи содир этган бир иш бўлган. Гап шундаки, Пайғамбар ﷺ Абдуллоҳ ибн Жаҳшни бир гуруҳ билан Нахлага юборганлар. Улар кетаётганларида, ўша ерда туриб, бизга Қурайш ҳақида хабарлар етказиб турасан, дедилар. Ибн Исҳоқ, Байҳақий ва бошқаларнинг Зайд ибн Румондан, унинг Урва ибн Зубайр رضي الله عنه дан қилган ривоятига кўра, Пайғамбар ﷺ уларни жанг қилишга буюрмаганлар.

«Пайғамбар ﷺ Абдуллоҳ ибн Жаҳшни саксон нафар муҳожирлар билан ражабда (уруш ҳаром қилинган ойда) юбордилар. Уларни жанг қилишга буюрмадилар. Унга қаёққа кетаётганини айтмасдан бир мактуб бердилар ва **асхобларнинг икки кун юрганингдан кейин, мактубни очиб ўқи, кейин мен буюрган жойга бор, дўстларингдан ҳеч кимни ўзинг билан боришга мажбурлама**, дедилар. У икки кун юриб бўлганидан кейин мактубни очиб ўқиди. Унда шундай дейилганди: **То Нахлага етиб боргунингча юравер. Кейин ўша ерга манзил қуриб, бизга ўзингга етиб келган Қурайш ҳақидаги хабарларни етказиб тур.** Абдуллоҳ ибн Жаҳш Пайғамбар ﷺ нинг буйруғини бажарди. Нахлага тушган пайтларида уларнинг ёнидан Амр ибн Хазрабий бир неча одамлари билан ўтиб қолди. Улар билан бирга майиз ва савдо моллари олиб бораётган Қурайш карвони ҳам бор эди. Мусулмонлар уларнинг йўлини тўсишиб, Амр ибн Хазрабийни ўлдиришди ва икки одамини асир олишди. Бу воқеа ражаб ойининг охирида содир бўлганди. Карвон билан икки асирни Пайғамбар ﷺ нинг олдиларига олиб келганларида, у киши, **Аллоҳга қасамки, сизларни уруш ҳаром қилинган ойда жанг қилишга буюрмагандим, дедилар ва икки асирдан ҳам, карвондан ҳам ҳеч нарса олмасдан уларни тўхтатиб қўйдилар.** Ана шунда бу ишни қилганлар нима қиларини билмасдан ўзларини тамом бўлдик, деб ўйлаб қолдилар. Мусулмон биродарлари ҳам уларни айблардилар. Бунинг устига Қурайш, Муҳаммад уруш ҳаром қилинган ойда ноҳақ қон тўкди, молни талади, одамларни асир олди, ҳаром қилинган урушни ҳалол қилди, деган гапларни айтди. Ана шунда шу муборак оят нозил бўлди».

Зухрий Урвадан қилган ривоятда айтилишича, Қурайш кофирлари шу воқеадан хабардор бўлганларидан кейин уларнинг вакиллари Пайғамбар ﷺ нинг олдиларига келишиб, у кишидан, уруш ҳаром қилинган ойда ҳам жанг қилиш мумкинми, деб

(1) Тафсири Табарий: 2/247. Ибн Ҳишом: 2/252, 254. Дуррул Мансур: 2/602.

сўраганлар. Бу билан мусулмонларни айбламоқчи бўлганлар, пичинг қилганлар. Шунда мана шу муборак оят нозил бўлган.

Бу муборак оят нозил бўлганидан кейин Пайғамбар ﷺ карвонни ҳам, икки асир фидясини, товонини ҳам қабул қилганлар.

Ривоятларга кўра, карвон билан тўқнашув ва ўлдириш ражаб ойининг бошида содир бўлган. Гуруҳ жумодус-сонийда юборилган. Бу гап оятнинг нозил бўлиш сабабини ўзгартира олмайди. Чунки ҳар икки ҳолатда ҳам, ражаб ойининг бошида бўладими, охирида бўладими, воқеа уруш ҳаром қилинган ойда содир бўлган.

3 – Бу муборак оятдан шу нарса англашиладики, уруш ҳаром қилинган ойда жанг қилиш ҳаромдир ва жуда катта гуноҳдир.

﴿قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ﴾

(У ойда жанг қилиш катта гуноҳдир, деб айтинг). Лекин Аллоҳ Таоло баён қияптики, Қурайш кофирларининг қилган ишлари, Аллоҳга куфр келтиришлари, одамларни У Зотнинг йўлидан ва Масжидул Ҳаромдан тўсишлари, Пайғамбар ﷺ ва мўминларни ҳайдашлари, мушрикларнинг мусулмонларни динидан қайтариш учун қилган барча ҳаракатлари Аллоҳнинг наздида каттароқ гуноҳдир. Шунинг учун мушриклар мусулмонларнинг уруш ҳаром қилинган ойда жанг қилганларини қоралашдан олдин Аллоҳ Таолонинг, Пайғамбар ﷺнинг ва мўминларнинг ҳақларига нисбатан ўзларининг қилган жиноятларига қарасинлар. Олдин ўзларига боксинлар, кейин ноғора қоқсинлар. Ана шунда ўзларининг қилган жиноятлари уруш ҳаром қилинган ойда жанг қилишдан кўра анча кўпроқ, каттароқ гуноҳ эканини билиб оладилар.

﴿وَصَدُّ عَنِ سَبِيلِ اللَّهِ وَكُفْرًا بِهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِ مِنْهُ أَكْبَرُ عِنْدَ اللَّهِ﴾

﴿وَالْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ﴾

(Аллоҳнинг йўлидан тўсиш, Унга ишонмаслик ва Масжидул Ҳаромдан (яъни Маккадан) тўсиш ва ундан аҳлларини қувиб чиқариш Аллоҳ наздида улуғроқ гуноҳдир. Фитна (алдаш) ўлдиришдан-да каттароқ гуноҳдир).

Яъни, Қурайш кофирлари уруш ҳаром қилинган ойда жанг қилинганига қарши ҳужжат келтирадилар, шу ишни қоралаб гапирадилар. Аммо ўзларининг қилган жиноятлари уруш ҳаром

қилинган ойда жанг қилишдан кўра неча баробар оғирроқ гуноҳ эканлиги ҳақида лом-мим демайдилар.

﴿وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾

ибораси (4-б) даги замирга эмас,

﴿سَبِيلِ اللَّهِ﴾

иборасига атф қилиняпти. Чунки мажрурга атф қилиниш учун жар қилувчи ҳарф такрорланиши лозим. Масалан, унинг ва Зайднинг ёнидан ўтдим, демоқчи бўлсангиз, унинг сўзига қўшилган жар қилувчи ҳарфни Зайд сўзига ҳам қўшишингиз шарт. Бу бир томондан. Иккинчи томондан оятнинг мазмуни ҳам

﴿سَبِيلِ اللَّهِ﴾

иборасига атф бўлиши кучлироқлигини кўрсатади. Шунда бу ердаги маъно Аллоҳнинг йўлидан ва Масжидул Ҳаромдан тўсиш бўлади. Шу маъно Аллоҳга ва Масжидул Ҳаромга куфр келтириш маъносидан кўра кучлироқ. Масжидул Ҳаромга куфр келтириш маъносидан кўра Масжидул Ҳаромдан тўсиш маъноси ҳақиқатга яқинроқ.

Шундай қилиб, бу оят уруш ҳаром қилинган ойда жанг қилиш ҳаромлигига далилдир. Лекин уларнинг қилган ишлари, куфр келтиришлари, Аллоҳнинг йўлидан ва Масжидул Ҳаромдан тўсишлари, чиқараётган фитналари каттароқ ва мудҳишроқ гуноҳдир.

Пайғамбар ﷺ Ибн Хазрабий учун хун ҳақи – товон олиб, уни меросхўрларига берганлар. Чунки унинг ўлдирилиши уруш ҳаром қилинган ойда юз берган. Уруш ҳаром қилинган ойларда жанг қилиш то бу ҳукм насх қилингунига қадар ҳаром бўлиб қолган. Бу ҳақда Худо хоҳласа, кейинроқ тўхталамиз.

4 – Аллоҳ Таоло кофирларнинг мусулмонларга бўлган адоватлари нақадар қаттиқ эканини баён қиляпти. Улар то мусулмонларни динларидан қайтармагунларича уруш қилишда давом этаверадилар. Агар қўлларидан келса, албатта. Шундан сўнг Аллоҳ ўз динидан қайтган ва шу ҳолида ўлган мусулмонларнинг оқибатини, уларнинг қилган амаллари ҳабата кетишини, гуноҳлари жуда катталигини, дўзахда абадий қолишларини баён қиляпти.

﴿حَتَّىٰ يَرُدُّوكُمْ﴾

(То динингиздан қайтаргунларича). Бу ердаги то, ҳатто сўзи сабабни билдириб келяпти. Яъни, сизларни дининглардан қайтариш учун курашадилар.

﴿إِنْ أَسْتَطَبُوا﴾

(Қўлларида келса). Бу ерда шу ишга қодир бўлишлари эҳтимолдан узоклиги ифодаланяпти. Масалан, сиз душманингизга унинг сиздан устун кела олмаслигига ишончингиз комил бўлгани ҳолда, агар енгсанг, мени йўқ қилиб юбор, дейсиз.

Бундан шу маъно келиб чиқадики, кофирлар ҳар қанча найранг ишлатмасинлар, ҳар қанча тил бириктирмасинлар, ҳар қанча курашмасинлар, ҳеч қачон мусулмонларни динидан қайтара олмайдилар. Шу билан бирга бу ерда кофирларнинг мусулмонларга нисбатан адовати қанчалар катталиги ҳам кўрсатилган.

﴿وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا

وَالْآخِرَةِ ۗ وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ ۗ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾

(Сизлардан ким ўз динидан қайтиб, динсиз ҳолда ўлса, ундай кимсаларнинг қилган амаллари дунёю охиратда беҳуда кетур. Улар дўзах эгаларидир ва унда абадий қолажақлар).

Бу оятда муртад бўлиб, кофир ҳолида ўлиб кетадиганларнинг аҳволи баён қилиняпти. Улар ҳақида икки иш юз беради:

а) Қилган амаллари ҳабата кетади. Муртад бўлишидан олдин қилган ҳамма амаллари ҳатто ҳаж қилган бўлса, шу қилган ҳажи ҳам ҳабата кетади.

б) У жаҳаннам ўтида абадий қолади. Чунки у кофир ҳолида ўлди.

Бу ерда Аллоҳ Таоло амалларнинг ҳабата кетишини муртад ҳолда ўлиш билан боғляпти, қайдляпти, дейилмайди. Чунки оят

﴿وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ﴾

деган гапнинг ўзигина эмас. Агар шунинг ўзигина бўлганда амалнинг ҳабата бўлишига муртад ҳолда ўлиш олиб борган бўларди. Лекин оятда

﴿وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ ۗ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾

деган гап ҳам бор. Яъни, оятда муртад бўлиб, шу муртадлигида ўлган киши учун икки натижа кўрсатилляпти. Улардан бири

амалнинг ҳабата кетиши бўлса, иккинчиси жаҳаннам ўтида абадий қолишдир.

Лекин агар кимдир муртад бўлсаю аммо ҳали ўлмаган бўлса, бундай кимсанинг ҳолатини Аллоҳ Таоло бошқа оятларда баён қилган:

﴿وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ﴾

«Кимки имонидан қайтса, унинг қилган амали беҳуда кетиши аниқдир» [Моида 5]

﴿لَيْنَ أَشْرَكَتَ لِيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ﴾

«Қасамки: агар муширик бўлсанг, албатта қилган амалинг беҳуда кетур!» [Зумар 65]

Бу гаплардан шундай маъно келиб чиқадики, муртад бўлган кишининг амали ҳабата кетади. Агар у муртад бўлмасидан олдин ҳаж қилган бўлса, кейин яна Исломига қайтса, унга янгитдан ҳаж қилиш вожиб бўлади.

Агар муртад бўлса ва шу муртадлигида ўлса, унинг амали ҳабата кетади ва ўзи жаҳаннам ўтида абадий қолади.

5 – Бу оятнинг насх қилинганлиги ҳақида ҳам, насх қилинмаганлиги ҳақида ҳам бир қанча ривоятлар ворид бўлган. Рожих гап шуки, бу оят яъни

﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ﴾

(Сиздан «шаҳри Ҳаром» — уруш ҳаром бўлган ойда жанг қилиш ҳақида сўрайдилар. Айтнинг: «У ойда жанг қилиш катта гуноҳдир) ояти Тавба сурасидаги оят билан насх қилинган.

Бу оят Мадинага эндигина ҳижрат қилинган пайтларда Бадр жангидан олдин нозил бўлган. Шу билан уруш ҳаром қилинган ойда жанг қилиш ҳаром бўлиб юрган. Фақат икки ҳолат бундан мустасно бўлган. Улар қуйидагилар:

а) Кофирларнинг ўзлари шу ойда уруш бошлаб қолсалар. Бунинг ҳукми

﴿الشَّهْرِ الْحَرَامِ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ وَالْحُرْمَتُ قِصَاصٌ﴾

«Уруш ҳаром қилинган ой уруш ҳаром қилинган ой муқобилида бўлади. Ҳурматлар (бузилса, риоя қилинмаса) қасос (олинади)»

[Бақара 194]

оятда баён қилинган. Бу оятнинг мазмуни ҳақида юқорида айтиб ўтдик.

б) Жанг уруш ҳаром қилинган ойдан олдин бошланиб бўлган ва уруш ҳаром қилинган ой кирган пайтда ҳам давом этаётган, ҳали тугамаган бўлса. Бундай пайтда агар ҳарбий сиёсат жанг қилишни тақозо қилиб қолса, уни давом эттиравериш мумкин.

Бунга далил Макка фатҳи ва Хунайн жангидан кейин Пайғамбар ﷺнинг Тоифни камал қилганларидир. Ўшанда Сақиф Тоифга чекиниб, ўша ерда кўрғонланиб олганди. Камал пайтида уруш ҳаром қилинган ой кириб қолди, камал эса давом этаверди.

Буни юқоридаги

﴿الشَّهْرُ الْحَرَامُ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ وَالْحُرْمَتِ قِصَاصٌ﴾

«Уруш ҳаром қилинган ой уруш ҳаром қилинган ой муқобилида бўлади. Ҳурматлар (бузилса, риоя қилинмаса) қасос (олинади)»

[Бақара 194]

деган оятнинг тафсирида айтиб ўтгандик.

Шу икки ҳолатдан бошқа пайтда уруш ҳаром қилинган ойда ёки Ҳарамда жанг бошлаш ҳаром эди. Бунга мана бу икки оят далилдир:

﴿وَلَا تَقْتُلُوهُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَتَّىٰ يُقْتَلُوا فِيهِ﴾

«Ўзлари уруш бошлагунча улар билан Масжидул Ҳаром олдида урушмангиз!»

[Бақара 191]

﴿سَأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ﴾

(Сиздан «шаҳри Ҳаром» — уруш ҳаром бўлган ойда жанг қилиш ҳақида сўрайдилар. Айтинг: «У ойда жанг қилиш катта гуноҳдир).

Бу ҳукм то Пайғамбар ﷺга Тавба сураси нозил бўлгунига қадар давом этди. У нозил бўлганидан кейин эса модомики, ҳарбий сиёсат тақозо қилар экан, Ҳарамда ҳам, уруш ҳаром қилинган ойда ҳам жанг қилиш жоиз бўлиб қолди.

Бунинг далили қуйидагича бўлади:

﴿بَرَاءَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ مِّنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿۱۰﴾ فَيَسِيحُوا فِي الْأَرْضِ أَرْبَعَةَ

أَشْهُرٍ وَعَلِمُوا أَنكُمْ عَلَيْهِمْ عَجْزِي اللَّهِ ۖ وَأَنَّ اللَّهَ مُخْزِي الْكَافِرِينَ﴾

«(Эй мўминлар, ушбу) Аллоҳ ва Унинг пайғамбари томонидан сизлар (ўзаро урушмаслик ҳақида) аҳд-паймон қилган мушрик кимсаларга ора очиқлик (эълонидир). (Эй мушриклар, уруш ҳаром қилинган) тўрт ой ичида ерда сайру саёҳат қилиб юраверинглар

ва билингларки, сизлар Аллоҳни оғиз қилгувчи эмассизлар – албатта Аллоҳ кофирларни расво қилгувчидир» [Тавба 1-2]

Шу оятнинг тақозоси билан мушрикларга тўрт ой муҳлат берилди. Шу тўрт ой ичида улар билан жанг қилинмади. Яъни, улар шу тўрт ой ичида тинч бўлдилар. Бу ишнинг шу тўрт ой билан қайдланиши, боғланиши шу тўрт ой чиқиб кетганидан кейин уларни ўлдириш жоиз, деган маънони англатади. Аллоҳ Таоло айтади:

﴿إِذَا أَنْسَلَخَ الْأَشْهُرَ الْحُرْمَ فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ﴾

«Бас, қачон уруш ҳаром қилинган ойлар чиқса, мушрикларни топган жойингизда ўлдирингиз» [Тавба 5]

Бу ердаги уруш ҳаром қилинган ойлар ҳар йили келадиган уруш ҳаром қилинган ойлар эмас, улар учун белгиланган муҳлатнинг ўтишидир. Яъни, ўтган оятда айтилган тўрт ойдир. Бунга далил шуки, уларга тўрт ой муҳлат берилди. Йилда эса уруш ҳаром қилинган кетма-кет келадиган тўрт ой йўқ. Шунинг учун бу ердаги тўрт ойдан мурод уларга берилган муҳлатдир. У айрим ривоятлардаги шаввол, зулқаъда, зулҳижжа ва муҳаррам бўладими ё зулқаъда, зулҳижжа, муҳаррам ва сафар бўладими ёки бошқа тартибдаги ойлар бўладими, фарқи йўқ. Улар ўша машҳур йил ойлари эмас. Ўша машҳур йил ойларидадан учтаси, яъни, зулқаъда, зулҳижжа ва муҳаррам ойлари кетма-кет келади. Улардан биттаси яъни, ражаб эса алоҳида ўзи яқка келади. Демак, ўша машҳур йил ойлари кетма-кет келадиган ойлар эмас. Шунга кўра, бу ердаги маъно мана бундай бўлади: Белгиланган тўрт ойлик муҳлат тугаганидан кейин мушрикларни қаерда топсанглар ўлдиринглар. Демак, шу муҳлат тугаганидан кейин улар билан ҳамма жойда ва ҳамма вақт уруш қилиш мумкин бўлади.

Биз ҳамма вақт ва ҳамма жойда, дедик. Ҳамма вақт дейишимизга боис бу ердаги қайдланишнинг, боғлиқликнинг замонга доирлигидир.

﴿أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ﴾

Муддат ўтиб, шу қайдланиш, боғлиқлик йўқ бўлганидан кейин улар билан ҳамма вақт жанг қилиш жоизга айланади.

Ҳамма жойда дейишимизга боис (حيث) сўзининг маконни ифодалашидир. Бинобарин, муҳлат тугаганидан кейин мушриклар билан ҳамма жойда жанг қилинаверади.

(حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ) яъни, уларни қаерда топсанглар.

Энди

﴿وَلَا تَقْتُلُوهُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَتَّىٰ يُقْتَلُوا فِيهِ﴾

«Ўзлари уруш бошлагунча улар билан Масжидул Ҳаром олдида урушмангиз!» [Бақара 191]

деган оят Ҳарамга хосдир,

﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ﴾

(Сиздан «шаҳри ҳаром» — уруш ҳаром бўлган ойда жанг қилиш ҳақида сўрайдилар. Айтинг: «У ойда жанг қилиш катта гуноҳдир).

деган оят уруш ҳаром қилинган ойга хосдир,

﴿فَإِذَا أَنْسَلَخَ الْأَشْهُرَ الْحُرْمَ فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ﴾

«Бас, қачон уруш ҳаром қилинган ойлар чиқса, мушрикларни топган жойингизда ўлдиригиз» [Тавба 5]

деган оят эса ҳамма замон ва ҳамма макон учун омдир, умумийдир ва ом, умумий маънодаги гап хосни, хусусий маънодаги гапни насх қила олмайди, деган гап ҳам бор.

Бу гап тўғри. Фақат бунинг учун омнинг далолати зонний, хоснинг далолати эса қатъий бўлиши керак. Бу ерда эса омнинг далолати ҳам қатъий бўляпти.

﴿حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ﴾

Яъни, топган жойингларда.

﴿فَإِذَا أَنْسَلَخَ الْأَشْهُرَ الْحُرْمَ فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ﴾

Яъни, ўша тўрт ойлик муҳлат тугаганидан кейин. Уларни ҳамма пайт ўлдириглар. Чунки урушни тақиқловчи муддатнинг белгиланиши шу муддат ўтиши билан уруш қилиш жоизлигини англатади. Оятнинг мафҳуми мана шу. Яъни, омнинг ҳам, хоснинг ҳам далолати қатъийдир ва бир-бирига зиддир. Хос олдин келгани, ом эса кейин келгани маълум бўлса, ҳали нозил бўлмаган омни хосляпти, деб бўлмайди-ку. Шунга кўра, бу ерда модомики, ом кейин келган ва у далолати қатъий экан, демак у олдин келган хосни насх қилади. Мана шу насх тўғри ва рожихдир.

Ибн Аббос ривоят қилган ҳадисда Пайғамбар ﷺ шундай дейдилар:

«إِنَّ هَذَا الْبَلَدَ حَرَمَهُ اللَّهُ تَعَالَى يَوْمَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فَهُوَ حَرَامٌ بِحُرْمَةِ اللَّهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَإِنَّهُ لَمْ يَجِلْ الْقِتَالُ فِيهِ لِأَحَدٍ قَبْلِي وَلَمْ يَجِلْ لِي إِلَّا سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ، فَهُوَ حَرَامٌ بِحُرْمَةِ اللَّهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا يُعْصَدُ شَوْكُهُ وَلَا يُنْفَرُ صَيْدُهُ وَلَا تُلْتَقَطُ لِقَطْعَتُهُ إِلَّا مَنْ عَرَفَهَا لَا يُخْتَلَى خِلَاهُ. فَقَالَ الْعَبَّاسُ: إِلَّا الْإِذْحِرُّ فَإِنَّهُ لِقَيْنِهِمْ وَلِبُيُوتِهِمْ. قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِلَّا الْإِذْحِرُّ»

«Бу шаҳар(да уруш қилиш)ни Аллоҳ осмонлару ерни яратган кунийёқ ҳаром қилди. У(унда уруш қилиш) Аллоҳнинг ҳаром қилиши билан то қиёмат кунигача ҳаромдир. Унда уруш қилиш мендан олдин ҳам ҳеч кимга ҳалол қилинмаган. Менга ҳам фақат кундузидан бир соатгина ҳалол қилинди. У (Аллоҳнинг) ҳаром қилиши билан то қиёмат кунига қадар ҳаромдир. Унда тикон ҳам юлинмайди, ов ҳам қилинмайди, топилма (кимдир йўқотиб қўйган нарса) олинмайди. Магар ўша нарсани таниган, (кимнинг нарсаси эканини билган) одам олиши мумкин. Унинг хилват жойи ҳалол қилинмайди. Шунда Аббос: фақат изхирни – хушбўй қамишни юлиш мумкин бўлсин, чунки у уйлар учун ҳам, безак учун керак бўлади, деди. Пайғамбар ﷺ: (уни тасдиқлаб), **изхир бундан мустасно, дедилар**».¹

Бу ҳадисни Пайғамбар ﷺ ҳижратнинг саккизинчи йили Макка фатҳ этилган кунда яъни, Тавба сурасидаги ўша оят нозил бўлишидан олдин айтганлар. Бу оят ҳижратнинг тўққизинчи йилида нозил бўлган. Шунинг учун бу ҳадис юкорида айтиб ўтганимиздек, муҳкам ва насх қилувчи бўлиб келган Тавба сурасидаги оятга амал қилишга таъсир ўтказа олмайди.

Бундан ташқари бу ҳадис Макка фатҳ этилганидан кейин Ислому диёрига айланганини, ширк ва унинг салтанати барҳам топиб, шу эътибор билан Маккада уруш қилиш ҳаром қилинганини ҳам англатади. Бу худди Пайғамбар ﷺнинг: «**Шу фатҳдан кейин энди ҳижрат йўқ**», деган гапларига ўхшайди.² Яъни, фатҳдан кейин Макка Ислому диёрига айланди, Мадина билан бир хил бўлиб қолди, энди Маккадан Мадинага ҳижрат қилиш тўхтади. Лекин агар Макканинг воқеи ўзгарса, Ислому диёри бўлмай қолса, хилофат Аллоҳнинг изни ила Маккадан бошқа жойда барпо этилса, худди аввалгидек яна қайтадан Маккадан Ислому диёрига ҳижрат қилиш дуруст бўлаверади.

(1) Бухорий: 2951. Муслим: 2412.

(2) Бухорий: 2575. Муслим: 3468.

Бу ерда ҳам худди шундай. Пайғамбар ﷺ Макка фатҳ бўлиб, аҳолиси мусулмонлар бўлиб, Ислом диёрига айланганидан кейин унда уруш қилиш ҳаром бўлганини айтяпти. Шу тавсифдаги Маккада уруш қилиш қиёматга қадар ҳаромдир. Лекин агар Макканинг воқеи ўзгарса, у Ислом диёри бўлмай қолса, аҳолиси мусулмонлар бўлмай қолса, у ҳолда унда уруш ҳаром қилингани ҳақидаги бу ҳадис унга тушмай қолади. Негаки, бу пайтда ҳадисни татбиқ этиш воқеи ўзгарган бўлади.

Оятда гап ўзи Ислом диёри бўлган, аҳолиси мусулмонлар бўлган Макка ҳақида, шундай Маккада уруш ҳаром қилингани ҳақида боряпти. Ҳарамда ва уруш ҳаром қилинган ойда мушриклар билан жанг қилиш мавзусига келсак, айтиб ўтилган оят билан ҳадис ўртасида қарама-қаршилик йўқ. Чунки юқорида айтиб ўтганимиздек, Тавба сурасидаги оят Бақара сурасидаги оятни насх қилган.

б – Лекин Ҳарамда ва уруш ҳаром қилинган ойда мушриклар билан жанг қилишнинг шарты бор.

﴿فَإِذَا أَسْلَخَ الْأَشْهُرَ الْحَرَّمَ فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ وَأَحْصُرُوهُمْ وَأَقْعُدُوا لَهُمْ كُلَّ مَرْصِدٍ ۚ فَإِن تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾

«Бас, қачон уруш ҳаром қилинган ойлар чиқса, мушрикларни топган жойингизда ўлдингиз, (асир) олингиз, қамал қилингиз ва барча йўлларда уларни кузатиб турингиз! Энди агар тавба қилсалар ва намозни тўқис адо қилишиб, закотни берсалар, уларнинг йўлларини тўсмангиз! (Яъни улар билан урушини бас қилингиз). Албатта, Аллоҳ мағфиратли, меҳрибондир» [Тавба 5]

а) Яъни, агар уруш одамларни Исломга киритиш ва Аллоҳнинг сўзини олий қилиш мақсадида қилинсагина жоиздир. Чунки тавба сурасидаги

﴿فَإِن تَابُوا﴾

(Энди агар тавба қилсалар) деган гап куфрни тарк қилсалар деганидир,

﴿وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ﴾

(Ва намозни тўқис адо қилишиб, закотни берсалар?), деган гап эса Исломга кирсалар деганидир. Бу ерда қисмни бутун маъносида

қўллаш қоидаси ишлатилияпти. Чунки қисм гоҳида бутунни англатади.

﴿فَخَلَوْا سَبِيلَهُمْ﴾

(Уларнинг йўлларини тўсмангиз!). Яъни, жанг қилманглар. Бу ердаги шартнинг мафҳуми мухолафасига ҳам амал қилинади. Яъни, агар улар тавба қилмасалар, намозни адо этмасалар, закотни бермасалар, бир сўз билан айтганда кофирликларида қолсалар, Исломга кирмасалар, олдиндан кофир бўлишлари ёки олдин мусулмон бўлиб, кейин диндан қайтган бўлишларидан қатъий назар, улар билан жанг қилинади.

Шунга биноан, Исломни ёйиш, Аллоҳнинг сўзини олий қилиш йўлидаги шаръий қоидаларга риоя қилинган ҳолда олиб борилган жанг йилнинг ҳамма ойларида жоиздир. Уруш ҳаром қилинган ойларда, ҳаром қилинмаган ойларда ҳам. Замон ҳақидаги гапимиз мана шу. Энди маконга келадиган бўлсак, худди шундай жанг ҳамма маконда ҳатто Ҳарамда ҳам жоиздир. Такрор айтаман, агар мақсад Аллоҳнинг сўзини олий қилиш ва одамларни Исломга киритиш бўлса. Дейлик, Маккада ёки бошқа жойда муртадликлар кўпайиб, куфр ёйилган бўлса, ҳокимият кофирларнинг қўлига ўтган бўлса, бу ишни бартараф этиш учун, Маккани яна мусулмонлар қўлига қайтариш учун улар билан жанг қилинади. Ҳатто улар Ҳарамга беркиниб, қўрғонланиб олган бўлсалар ҳам, ҳатто уруш ҳаром қилинган ойлар пайти бўлса ҳам улар билан жанг қилинавериadi.

б) Шу нарсани айтиб ўтиш мақсадга мувофиқки, агар Ҳарамга беркиниб, қўрғонланиб олган кофирлар ва муртадлар ўзларини химоя қила оладиган куч бўлганларидагина яъни, уларга нисбатан уруш воқеи тўғри келган пайтдагина улар билан жанг қилинади. Лекин агар улар яқка шахслар ёки ўзини химоя қила олмайдиган жамоалар бўлсалар, уларга нисбатан уруш воқеи тўғри келмайди. Шунинг учун улар билан жанг қилинмайди. Улар жазога тортиладилар. То таслим бўлгунларига қадар халифа уларнинг гирибонидан олади. Ё таслим бўладилар ёки жон таслим қиладилар.

Мана шуларнинг барчаси Ҳарамда ёки уруш ҳаром қилинган ойда биринчи бўлиб уруш бошлаш ҳақидаги гаплардир. Лекин агар уларнинг ўзлари уруш бошласалар, ёки уруш бошқа ойда бошланиб, уруш ҳаром қилинган ой кириб қолган бўлса, бундай пайтда жанг қилинавериши ҳақида юқорида айтиб ўтган эдик.

в) Шунга кўра, Ҳарамда ва уруш ҳаром қилинган ойда одамларни Исломга киритиш, душманнинг тажовузига барҳам бериш, муртадлар билан курашиш мақсадидагина жангни биринчи бўлиб бошлаш мумкин. Бу маъно мана бу оятдаги шартнинг мафҳумидан келиб чиқади.

﴿فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ﴾

«Энди агар тавба қилсалар ва намозни тўқис адо қилишиб, закотни берсалар, уларнинг йўлларини тўсмангиз! (Яъни улар билан урушишни бас қилингиз)» [Тавба 5]

Ҳарамда ва уруш ҳаром қилинган ойда юқоридагилардан бошқалар билан жанг қилиш, масалан, мусулмонларнинг ўзлари билан жанг қилишлари, бир-бирларига хавф солишлари, зулм қилишлари Аллоҳнинг шариатида жуда катта жиноятдир, жуда катта гуноҳдир. Бундай гуноҳга нисбатан Исломда жуда каттик жазо берилади. Бир гуноҳнинг бошқа жойда содир этилишидан кўра Ҳарамда ёки уруш ҳаром қилинган ойда содир этилиши уни янада оғирлаштириб юборади.

Ҳарам ва Масжидул Ҳаромнинг ҳурматини поймол этиш Аллоҳнинг динида жуда-жуда катта гуноҳдир.

﴿وَمَنْ يُرِدْ فِيهِ بِالْحَادِ بِظُلْمٍ نُدَقَهُ مِنْ عَذَابِ آئِمٍ﴾

«Ва кимки у жойда зулм-зўравонлик билан йўлдан чиқмоқчи бўлса (буларнинг ҳар бирига) аламли азобдан тотдириб кўюрмиз» [Ҳаж 25]

﴿مِنهَا أَرْبَعَةٌ حُرْمٌ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ فَلَا تَظْلَمُوا فِيهِ أَنْفُسَكُمْ﴾

«Улардан тўрти уруш ҳаром қилинган (ойлар)дир. Мана шу ҳақ диндир (яъни, ҳақ ҳукмдир). Бас, бу ойларда (урушни ҳалол деб жанга кириб) ўзларингизга зулм қилмангиз!» [Тавба 36]

Бошқа жойда ҳаром бўлган нарса бу ерда янада каттарок ҳаромдир.

Бошқа жойда жиноят ҳисобланган иш бу ерда янада каттарок жиноятдир.

Бошқа жойда зулм ҳисобланган иш бу ерда янада каттарок зулмдир.

Аллоҳ Таоло ўша уруш ҳаром қилинган ойда Абдуллоҳ ибн Жаҳш ва унинг гуруҳи қилган ишларни кечирди ва кофирларга қарши ҳужжат келтириб, уларнинг қилган ишлари, куфр келтиришлари, Аллоҳнинг йўлидан ва Масжидул Ҳаромдан тўсишлари, одамларни диндан қайтариш учун фитналар

уюштиришлари бу гуруҳ қилган ишга нисбатан бир неча баробар оғирроқ гуноҳлигини баён қилди.

Аллоҳ Таолонинг Абдуллоҳ ибн Жаҳш ва унинг гуруҳини кечирганига қуйидагилар далилдир:

а) Аллоҳ Таолонинг мана бу гапи:

﴿إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَولَئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ

اللَّهِ ۚ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾

«Имон келтирган, (ватанларидан) ҳижрат қилган, Аллоҳ йўлида курашган зотлар — ана ўшалар Аллоҳнинг раҳматидан умидвордирлар. Аллоҳ мағфират ва раҳм-шафқат қилгувчидир»

[Бақара 218]

Бу оят улар ҳақида нозил бўлган. Оятда Аллоҳ уларни мактаган, мўмин, муҳожир, Аллоҳнинг йўлидаги мужоҳид, қилган ишидан фақат Аллоҳнинг раҳматинигина умид қиладиган мухлис, деб тавсифлаган. Кейин эса оятни Ўзининг уларни кечирishi ва Ўз раҳматига олиши билан яқунлаган.

б) Пайғамбар ﷺнинг улар олиб келган ўлжаларни ва икки асирни қабул қилишлари. Пайғамбар ﷺ то мана шу муборак оят нозил бўлгунига қадар бу ишни тўхтатиб қўйгандилар. Чунки уларнинг уруш ҳаром қилинган ойда жанг қилганларидан рози бўлмагандилар.

Пайғамбар ﷺнинг улар олиб келган ўлжаларни қабул қилишлари Аллоҳ Таолонинг уларни кечирганига ва қилган амалларини қабул қилганига далилдир.

Аллоҳ Таоло бу муборак оятни Ўзининг уларни кечирганини баён қилиш ва уларни макташ билан яқунляпти.

﴿أولَئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ ۚ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾

«Ана ўшалар Аллоҳнинг раҳматидан умидвордирлар. Аллоҳ мағфират ва раҳм-шафқат қилгувчидир»

[Бақара 218] □

**ДУНЁДАН ЭҲТИЁТ БЎЛИНГ У ҲОРУТ ВА МОРУТДАН ҲАМ
СЕҲРЛИРОҚДИР (2)**

– Абу Дардо Роховийдан ривоят қилинадик, Росулуллоҳ ﷺ бундай дедилар:

«احذَرُوا الدُّنْيَا؛ فَإِنَّهَا أَسْحَرُ مِنْ هَارُوتَ وَمَارُوتَ»

«Дунёдан эҳтиёт бўлинглар. Унинг сеҳри Ҳорут ва Морутнинг сеҳридан ҳам кучлидир».

– Ибн Аббос رضي الله عنهдан ривоят қилинадик, Умар ибн Хаттоб رضي الله عنه Набий ﷺнинг олдиларига кирди. Ул зот бўйрада ўтирар, бўйра ёнбошларига ботиб кетганди... Ё Росулуллоҳ, юмшокроқ тўшак олсангиз бўларди? деди. Шунда Росулуллоҳ бундай дедилар:

«مَالِي وَلِلدُّنْيَا، وَمَا لِلدُّنْيَا وَمَالِي. وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، مَا مَثَلِي وَمَثَلِ الدُّنْيَا إِلَّا كَرَائِبٍ

سَارَ فِي يَوْمٍ صَائِفٍ، فَاسْتَطَلَّ تَحْتَ شَجَرَةٍ سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ، ثُمَّ رَاحَ وَتَرَكَهَا»

«Мен нега ҳам дунёдан роҳатланай... Жоним кўлида бўлган зотга қасамки, мен ва бу дунё мисоли, иссиқ-ёз кунда улов миниб, кундуз кун дарахт соясида бир соат дам олгани тўхтаган, сўнг у ерни ташлаб кетган кишининг ҳолатидан фарқ қилмайди».

– Усмон رضي الله عنه Набий ﷺнинг бундай деганларини ривоят қилади:

«لَيْسَ لِابْنِ آدَمَ حَقٌّ فِيمَا سِوَى هَذِهِ الْخِصَالِ: بَيْتٌ يَسْتُرُهُ، وَتَوْبٌ يُوَارِي عَوْرَتَهُ غَلِيظٌ،

وَجِلْفٌ مِنَ الْخُبْرِ وَالْمَاءِ»

«Одам боласининг куйидаги сифатлардан ўзгага ҳаққи йўқ: иссиқ-совуқдан тўсгудек уй, авратини-бутун танасини ёпувчи кийим, қорнини тўйдиргудек нон ва сув».

– Оиша رضي الله عنها ривоят қилади: Росулуллоҳ ﷺ бундай дедилар:

«يَا عَائِشَةُ، إِنَّ أَرَدْتَ اللُّحُوقَ بِي فَلْيَكْفِكَ مِنَ الدُّنْيَا كَرَادِ الرَّأِيبِ، وَلَا تَسْتَحْلِقِي نَوْبًا حَتَّى تُرَقِّعِيهِ، وَإِيَّاكَ وَمُجَالَسَةَ الْأَغْنِيَاءِ»

«Эй Оиша, агар менга етиб олишни истасангиз, бу дунёдан улов минган мусофир оладиган нарсачалик нараса олинг. Янги кийимга ўч бўлманг, эскисини ямаб кийинг. Бой-бадавлат кишиларга яқин бўлишдан эҳтиёт бўлинг».

– Захҳок ибн Музоҳим бундай ривоят қилади: Набий ﷺнинг олдиларига бир киши келиб, «ё Росулulloх, инсонлар ичида энг зоҳиди ким?», деб сўради. Шунда ул зот
«مَنْ لَمْ يَنْسَ الْقَبْرَ وَالْبَلِيَّ، وَتَرَكَ أَفْضَلَ زِينَةِ الدُّنْيَا، وَآثَرَ مَا يَبْقَى عَلَى مَا يَفْنَى، وَلَمْ يُعَدِّ غَدًا مِنْ أَيَّامِهِ، وَعَدَّ نَفْسَهُ فِي الْمَوْتَى»

«Қабрни ва ҳамма нарсанинг эскириб-чиришини унутмаган, дунёнинг энг яхши зийнатларини тарк қилган, фоний дунёдан боқий охиратни афзал кўрган, эртага томадиган ризқидан ташвиш қилмай, ўзини ўлимга тайёрлаган кишидир», деб жавоб бердилар.

– Молик ибн Миғвол ривоят қилади: менга Ҳасан бундай деганди: Ё Росулulloх, Бизлардан кимимиз энг яхши? деб сўрашди. Росулulloх ﷺ

«أَزْهَدُكُمْ فِي الدُّنْيَا وَأَرْغَبُكُمْ فِي الْآخِرَةِ»

«Дунёда энг зоҳид ва охиратни энг севадиганингиздир», деб жавоб бердилар.

– Сафвон яъни Ибн Сулайм ривоят қилади: Набий ﷺ бундай марҳамат қилдилар:

«مَنْ زَهَدَ فِي الدُّنْيَا أَسْكَنَ اللَّهُ الْحِكْمَةَ قَلْبُهُ، وَأَطْلَقَ بِهَا لِسَانَهُ، وَبَصَّرَهُ عْيُوبَ الدُّنْيَا دَاءَهَا وَدَوَاءَهَا، وَأَخْرَجَهُ مِنْهَا سَالِمًا مُسْلِمًا إِلَى دَارِ السَّلَامِ»

«Ким дунёни севмаса, Аллоҳ унинг қалбига ҳикматни жойлаб кўяди, шу ҳикмат билан тилини салмоқли қилади, дунё айбларини иллатию давоси билан кўрсатиб кўяди, дунёдан дори саломга саломат ва мусулмон ҳолда чиқаради».

– Иброҳим ибн Ашъас Фузай ибн Иёздан, у Имрон ибн Ҳассондан, у Ҳасандан ривоят қилади: Кунларнинг бирида

Росулуллоҳ ﷺ асҳоблари олдига чикдилар ва бундай дедилар:

«هَلْ مِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ أَنْ يُؤْتِيَهُ اللَّهُ تَعَالَى عِلْمًا بَعِيرٍ تَعْلَمُ، وَهُدًى بَعِيرٍ هِدَايَةٍ؟، هَلْ مِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ أَنْ يَذْهَبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَنْهُ الْعَمَى وَيَجْعَلَهُ بَصِيرًا؟، أَلَا إِنَّهُ مَنْ رَغِبَ فِي الدُّنْيَا وَطَالَ أَمَلُهُ فِيهَا أَعْمَى اللَّهُ قَلْبَهُ عَلَى قَدَرِ ذَلِكَ، وَمَنْ زَهَدَ فِي الدُّنْيَا وَقَصَرَ أَمَلُهُ فِيهَا أُعْطَاهُ اللَّهُ عِلْمًا بَعِيرٍ تَعْلَمُ، وَهُدًى بَعِيرٍ هِدَايَةٍ، أَلَا إِنَّهُ سَيَكُونُ بَعْدَكُمْ قَوْمٌ لَا يَسْتَقِيمُ لَهُمُ الْمُلْكُ إِلَّا بِالْقَتْلِ وَالْتَجْبُرِ، وَالْإِغْنَى إِلَّا بِالْبُحْلِ وَالْفَخْرِ، وَالْمَحَبَّةَ إِلَّا بِالسِّخْرَاجِ فِي الدِّينِ وَاتِّبَاعِ الْهَوَى، أَلَا فَمَنْ أَدْرَكَ ذَلِكَ الزَّمَانَ مِنْكُمْ فَصَبَرَ لِلْفَقْرِ وَهُوَ يَقْدِرُ عَلَى الْغِنَى، وَصَبَرَ لِلْبُغْضَاءِ وَهُوَ يَقْدِرُ عَلَى الْمَحَبَّةِ، وَصَبَرَ عَلَى الذُّلِّ وَهُوَ يَقْدِرُ عَلَى الْعِزِّ، لَا يُرِيدُ بِذَلِكَ إِلَّا وَجْهَ اللَّهِ تَعَالَى، أُعْطَاهُ اللَّهُ تَعَالَى ثَوَابَ خَمْسِينَ صَدِيقًا»

«Орангизда Аллоҳ Таоло унинг таълим олмаган ҳолида илм беришини, ҳидоятга етакланмаган ҳолида ҳидоят топтиришни истовчилар борми? Орангизда Аллоҳ Азза ва Жалла ундан кўрликни кетказиб, кўра биладиган қилиб қўйишини истовчилар борми? Мана у, огоҳ бўлинг: ким дунёни севса ва ундан катта умидлар қилса, Аллоҳ унинг қалбини ўшанчалик даражада кўр қилиб қўяди, ким дунёни севмаса, ундан жуда оз нарсани умид қилса, Аллоҳ унга таълим олмаган ҳолида илм беради, ҳидоятга етакланмаган ҳолида ҳидоят топтиради. Огоҳ бўлинг, сиздан кейин шундай кимсалар келадики, мулк уларни бир-бирлари билан қирпичоқ бўлиш ва зулм қилишдан ўзга нарсага олиб бормади, бойлик бахиллик ва фахрдан ўзга нарсага олиб бормади, муҳаббат диндан чиқиш ва нафс-ҳавога эргашишдан ўзга нарсага олиб бормади. Огоҳ бўлингки, ким ўша замонга етса-ю, бой бўлишга қодир бўла туриб фақирликка сабр қилса, яхши кўринишга қодир бўла туриб ёмон кўринишга сабр қилса, кучли бўлишга қодир бўла туриб кучсизликка сабр қилса ва булардан Аллоҳ Таолонинг ризосидан бошқа нарсани истамаса, Аллоҳ Таоло унга эллик нафар сиддиқ-ростгўй кишининг савобини беради».

– Иброҳим ибн Адҳам ривоят қилади: Бир киши Набий ﷺнинг олдиларига келиб, «ё Росулulloҳ, менга шундай амални кўрсатингки, шу амал туфайли мени Аллоҳ Азза ва Жалла ҳам севсин, шу амал туфайли мени инсонлар ҳам севсин, деди. Шунда Росулulloҳ ﷺ бундай дедилар:

«أَمَّا الْعَمَلُ الَّذِي يُحِبُّكَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْهِ فَارْهَدْ فِي الدُّنْيَا، وَأَمَّا الْعَمَلُ الَّذِي يُحِبُّكَ النَّاسُ عَلَيْهِ فَانْبِذْ إِلَيْهِمْ مَا فِي يَدِكَ مِنَ الْحَطَامِ»

«Аллоҳ Азза ва Жалла сизни севиб қоладиган амалга келсак, дунёда зоҳид бўл. У сабабли, инсонлар сизни севиб қоладиган амалга келсак, улар учун кўлингиздаги борки дунё матоларини улоқтиринг».

– Муставрид ибн Шаддод ривоят қиладики, Росулulloҳ ﷺ бундай дедилар:

«وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، مَا الدُّنْيَا فِي الْأَجْرَةِ إِلَّا كَرَجُلٍ وَضَعَ إصْبَعَهُ فِي الْيَمِّ، فَلْيَنْظُرْ بِمَ رَجَعَتْ إِلَيْهِ»

«Жоним кўлида бўлган зотга қасамки, бу дунёнинг охират олдида ҳеч қандай қадри йўқ, фақат бирортангиз бармоғини денгизга солиб кўрсин, ундан нима олади, қадри ана шунчалик». □

ЖОНИНГИЗНИ ҲАЛОҚ ҚИЛИШ БИЛАН ДУНЁНИ ТАЛАБ ҚИЛМАНГ

– Исо ﷺ бундай дейди: «Дунёни жонингизни ҳалок қилиш билан талаб қилманг. Дунёни ундаги матоларни тарк этиш билан талаб қилинг. Унга яланғоч келгансиз, яна ундан яланғоч кетасиз. Бугуннинг ташвиши етарли, эртанинг ташвишини эрта келганда қилинг».

– Ҳасан бундай дейди: «Жоним қўлида бўлган зотга қасамки, шундай қавмни кўрдимки. Дунё улар босган тупроқдан ҳам арзимасдир. Дунёга Қуёш чиқадими, Қуёш ботадими, қаёқдан келиб, қаёққа кетади, бу нарсага ташвишланмайди».

– Яхё ибн Абдурахмон ибн Ҳотиб ривоят қиладики, Абу Воқид Лайсий бундай дейди: «Амалларни синчиклаб кузатдик ва дунё борасида зоҳидлик қилган кишининг охират талаб қилиш амалидек буюк амални топмадик».

– Алий ибн Абу Толиб عليه السلام бундай дейди: «Ким дунёни севмаса, мусибатлар унга арзимас бўлиб қолади. Ким ўлимга тайёр турса, савоб амалларга шошади».

– Зухрийдан – дунёда ким зоҳид? деб сўрашганда бундай деган: «Ҳаром унинг сабрини енголмаган, ҳалол уни шукрдан тўсолмаган кишидир. Бунинг маъноси, ким ҳаромни тарк қилибди-ҳалолга шукр қилибди, демакдир».

– Ҳасан айтадиларки, Салмон Форсий عليه السلامнинг вафоти яқинлашгач, йиғлабди... Ундан – эй Абу Абдуллоҳ, сиз Росулulloҳ ﷺнинг дўстисиз-у, нима йиғлатди сизни, деб сўрашибди. Шунда Салмон Фарсий бундай дебдилар: «Дунёга аччиғланиб йиғлаяпман. Ахир, биз Росулulloҳ ﷺ билан аҳд-паймон қилиб, уни буздик. Ул зот биз билан бу дунёдан улов минган мусофир оладиган нарсачалик нарса олишга аҳд-паймон қилгандилар». Салмон عليه السلام вафот этгач, қолдирган меросига назар солинганди, у атиги ўттиз дирҳам қийматда экани маълум бўлди.

– Ҳасан ривоят қиладилар: Салмон Форсий عليه السلام Абу Бакр Сиддиқ عليه السلامни ўлим тўшагида ётганларида кўргани келди ва менга васият қилинг, ё Сиддиқ, деди. Абу Бакр Сиддиқ бундай деди: «Агар сизларга бу дунё неъматлари очилиб-сочиблиб келса, ундан кифоя қилгудек миқдордан ортиқ олманглар».

– Мухаммад ибн Мунқадир ривоят қилади: Абу Зар رضي الله عنه Шомдалик пайтда унга Ҳабиб ибн Маслама уч юз динар юборди. Шунда Абу Зар رضي الله عنه бундай деди: **«Буни ўзига қайтариб юборинг, ҳеч биримиз Аллоҳдек беҳожат-бой эмасмиз, салқинланадиган соямиз бор, ўтлаб юрган қўйларимиз бор, хизматимизга ҳозир у нозир чўриларимиз бор, шунинг учун мен ортиқчасидан кўрқаман».**

– Абдуллоҳ ибн Муҳаммад Балхий бундай деди: Мен Иброҳим ибн Шаммоснинг бундай деганини эшитгандим: Абдуллоҳ ибн Муборак бундай деди: **«Энг яхши зоҳидлик, зоҳидликни яширишдир».**

– Юнус ибн Майсара Жублоний бундай деганлар: **«Дунё борасида зоҳидлик қилиш ҳалолни ҳаром деб билиш ҳам, молни зое кетказиш ҳам эмас. Балки Дунё борасида зоҳидлик қилиш Аллоҳнинг қўлидаги нарсага қўлингиздаги нарсадан кўра кўпроқ ишонишингиздир. Шунингдек, мусибатдаги ҳолингизни мусибат етмагандаги ҳолингиз билан баробар билишингиз ҳамда ҳақ устида сизни мақтовчингиз ҳам, мазаммат қилувчингиз ҳам баробар бўлишидир».**

– Зомра ибн Робиадан ривоят қилинадики, Вухайб ибн Маккий бундай деган: **«Дунё борасида зоҳидлик қилиш ўтиб кетган дунёга афсусланмаслигингиз ва сизга берилган дунёга шодланмаслигингиздир».**

– Вакиъ ривоят қиладики, Суфён бундай деган эканлар: **«Дунё борасида зоҳидлик қилиш, орзу-ҳаваснинг қисқалигидир. Катта ейиш ҳам, янги кийиш ҳам эмас».**

– Аҳмад ибн Ҳаворий айтадики, мен Мазодан эшитгандим: Сибо Мавсилийдан – эй Абу Муҳаммад, зоҳидлик нимага олиб келади? деб сўраганда, **«зоҳидликка дўст бўлишга»**, деб жавоб берибди.

– Абдуллоҳ ибн Муборак Муаммардан, у Ҳишом ибн Урвадан, у отасидан ривоят қилади: Умар ибн Хаттоб رضي الله عنه Шомга келди, уни лашкарбошилар ва ерлик раҳбарлар қарши олишди. Умар رضي الله عنه – «биродарим қани?», деб сўради, «ким у?» дейишди, «Абу Убайда», деди, «ҳозир олдингизга келади», дейишди. Абу Убайда арқон билан нўқталанган туя миниб келди, Умарга салом бериб, сўрашди. Сўнг одамларга – кетдик, деди. Умар ҳам Абу

Убайда билан кетиб, унинг уйига тушди. Уйда қиличи, камони ва туясидан бошқа нарса кўрмади. «Нарсалар олсангиз бўлмайдими?», деди Умар. Шунда Абу Убайда – **«Эй мўминлар амири, бу бизни гап-сўзга олиб боради»**, деб жавоб қилди.

– Фузайл ибн Иёз бундай дейди: **«Аслида, зоҳидлик Аллоҳ Азза ва Жаллани рози қилишдир»**.

– Суфён Саврий Бакр Обидга **«эй Бакр, зоҳидлик қилинг ва ухланг»**, деди. Яна деди: **«Эй Бакр, дунёдан баданингиз учун олинг, охиратдан қалбингиз учун олинг»**, деди. Абу Наср айтадики, баданингиз учун, дегани эҳтиёжингизга кераклигича, дегани, қалбингиз учун, дегани қалбингизни охират зикри билан машғул қилинг, деганидир.

– Иброҳим ибн Адҳам бундай деди: **«Зоҳидлик уч турли бўлади: фарз зоҳидлик, фазл зоҳидлик, саломат зоҳидлик. Фарз зоҳидлик – ҳаромдан зоҳид бўлишдир. Фазл зоҳидлик – ҳалолдан зоҳид бўлишдир. Саломат зоҳидлик – шубҳали нарсалардан зоҳид бўлишдир»**.

– Суфён бундай дейди: **«Зоҳидликни ўзингизга лозим тутинг, шунда сизга Аллоҳ Таоло дунёнинг айбларини кўрсатади, тақвони лозим тутинг, шунда Аллоҳ Азза ва Жалла ҳисоб-китобингизни енгил қилади, сизга шубҳали кўринган нарсадан шубҳали кўринмаган нарсани афзал билинг, шубҳани ишонч билан даф қилинг, ана шунда динингиз саломат қолади»**.

– Муҳаммад ибн Исмоил ибн Иброҳим Аназий Куфий, Жобир ибн Авн Асадийнинг бундай деганини ривоят қилади: «Сулаймон ибн Абдулмаликнинг биринчи гапирган гапи бундай бўлди: **«Ҳоҳлаган ишини қиладиган, хоҳлаган нарсани даф қиладиган, хоҳлаган нарсани берадиган, хоҳлаган кишисини ман этадиган Аллоҳга ҳамд бўлсин. Дунё эса, алдовчи ховли ва ботил уйдир, йиғлаганни кулдиради, кулганни йиғлатади, тинч кишини кўрқитади, кўрққан кишига тинчлик беради. Дунё ўзига берилган бойни камбағал қилади, ўзига берилмаган камбағални бой қилади. Дунё дунёни сувувчиларни мафтун қилади, улар билан ўйнашади... Эй Аллоҳнинг бандалари, Аллоҳнинг Китобини имом қилиб олинг, унинг ҳоким бўлишига рози бўлинг, уни ўзингизга етакчи қилинг, у ўзидан олдинги китобларни насх қилувчидир, ўзидан кейинги**

китоблар билан эса асло насх бўлмайди. Шуни билингки, эй Аллоҳнинг бандалари, ушбу Қуръон шайтоннинг кучини ва васвасаларини қувийди. Худди отаётган тонг ўз зулмати билан келаётган кечани қувиганидек қувийди».

– Мусо ибн Убайда Рабазий ривоят қилади: Лукмони ҳаким ўғлига бундай дебди: «Эй ўғлим, сен дунёга келган куниноқ унга ортингни қилгансан, охиратга эса юзингни қаратгансан. Бас, сен яқинлашиб бораётган ҳовли, сен узоқлашиб бораётган ҳовлидан яқиндир».

– Ҳасан бундай дейди: «Дунё билан машғул бўлишдан сақланинг. Чунки дунё машғул қилишга устадир. Киши машғуллик эшигидан биттасини очдимиз, тамом, бу эшик унга яна ўнта машғуллик эшикларини очиб беради». □

ДАХЛОН ҲАМАС ДАРВОЗАСИ ОРҚАЛИ ФАЛАСТИНГА ҚАЙТМОҚДА

Франциянинг Jeune Afrique журнали нашр қилган мақолада, Фаластин хавфсизлик хизмати собиқ раҳбари Муҳаммад Дахлоннинг Ғазо секторида ҳокимиятга қайтиши ҳақида сўз боради. Мақолада келишича, у минтақадаги араб кучлари билан яқин алоқада бўлгани шарофати билан қайтади. Шу ўринда кўрсатиб ўтиш ўринлики, у ўн йилларча олдин Ҳамас ҳаракати Ғазо секторини ўз назоратига олганидан кейин Ғазони тарк этган эди. Дарҳақиқат, Дахлон яқинда Ғазо шахрида бўлиб ўтган Фаластин қонунчилик кенгаши йиғинида қатнашди. Ҳамас ҳаракати депутатлари ва унинг гуруҳи депутатлари иштирок этган бу йиғин 2007 йили Ғазо сектори билан Ғарбий Қирғоқ ўртасида сиёсий бўлиниш юз берганидан буён биринчи бор ўтказилиши.

Дахлон Амирликлар давлатида яшаб турган жойидан йўллаган видеомурожаатида Ҳамас ҳаракати билан битим тузилганига ишора қилди. У ўз мурожаатида ўзаро ҳамфикрлилик ҳақида гапириб шундай деди: «Биз Ғазо аҳлига қайта умид бағишлашга ва уларнинг қийинчиликларини енгилатишга эришдик. Ҳамас ҳаракатида биз лаёқатни, ишларни яхши фахмлашини, ижобийликни кўрдик ва бундай ҳамфикрлилик ўз мевасини бера бошлади. Бироқ биз хануз йўл бошидамиз». У яна шундай қўшимча қилди: «Биз бундай ҳамфикрлиликни кучайтиришга хормай-толмай ҳаракат қиламиз. Шояд бу – халқимизнинг сайланган миллий муассасалар ҳамда Озодлик ташкилоти доирасида бирлашиши учун барча кучларга намуна бўлиб қолса...».

Бу йиғин Ҳамас ҳаракатининг Ғазо секторидаги раҳбари Яхё Синвор етакчилигидаги хавфсизлик ходимлари ва етакчилар делегацияси ўтган июл ойида Қоҳирада бўлиб ўтган учрашувда Дахлон билан ҳамфикр бўлишга эришганидан кейин ўтказилмоқда. Улар Ғазо сектори инқирозлари ечимига доир ишларда бир фикрга келишишган. Бу келишув қонунчилик кенгашини навбатдаги парламент йиғилишини ўтказишга чақиришни ҳам ўз ичига олди. Парламент йиғилиши кенгашини қайта фаолаштириш ҳамда унинг раҳбарияти ҳайъатини қайта сайлаш мақсадида Ҳамас ҳаракати депутатлари ва Дахлон оқими депутатлари иштирокида ўтказилади.

Ал-Ваъй: Қизиқ томони шуки, Ҳамас ҳаракати билан Дахлон бир-бирига ашаддий душман. Улар турли баҳоналар билан бир-биридан қутулишга ҳаракат қилиб келади. Шунингдек, Ҳамас ҳаракати Ихвонул Муслимин жамоаси таркибидаги энг кўзга кўринган тузилмадир. Бу ҳаракатнинг олдинги уставида шундай келади: «Исломиё каршилиқ ҳаракати Ихвонул Муслимин жамоасининг Фаластиндаги қанотидир». Ихвонул Муслимин ҳаракати олаимий ташкилот ва у ҳозирги асрдаги энг катта исломий ҳаракатлардан бири. Муҳаммад Дахлон эса, бир қанча давлатларнинг бутун Ихвон ҳаракатига, хоссатан Ҳамас ҳаракатига қарши урушида асосий ролни бажариб келган. У Миср, Кўрфаз, Туркия ва Европада узок йиллардан буён Ихвон оқимига очикчасига мунтазам қарши курашиб келади. Ҳамас ҳаракати ҳарбий амалиёт орқали унинг хавфсизлик идорасини кулатиб ўзини Ғазодан қувиб чиқди. У Аббосни безовта қилувчи рақибга айланиб қолганидан кейин Аббос ҳам уни Ғарбий Қирғоқдан қувди. Шундай қилиб, Ғазодаги Ҳания режими ва Рамаллоҳдаги Аббос режими бошқармаси томонидан берилган баёнотларга кўра, унга (Исроил) агенти, деган сифат берилганидан кейин ҳар икки гуруҳ уни рад этди. Ҳар икки гуруҳ унинг жиноятлари рўйхатига бир қанча жиноятларни қўшишди. Жумладан у, Рамаллоҳда Озодлик ташкилотининг собиқ раҳбари Фатх ҳаракати етакчиси Ёсир Арафотни заҳарлашда ҳамда Маҳмуд Мабхухга ўхшаган Ҳамас ҳаракати етакчиларига Дубайда суиқасд қилишда Моссадга ёрдам беришда айбланди. Мана шу ишлардан кейин ҳам Ихвон жамоаси қаноти бўлмиш Ҳамас ҳаракати унинг Фаластиндаги сиёсий ҳаётга қайтаётганини билдириб қўйиш учун унга қонунчилик кенгаши эшикларини очмоқда ва қолаверса, Ғазо бошқарувида уни шерик қилиш сари қадам босмоқда. Бундан ташқари, Ғазони унга топшириш эҳтимоли ҳам бор. □

КРИС ПАТТЕН: ҒАРБ ТАНАЗЗУЛГА ЮЗ ТУТГАН ВА БУЗГУНЧИДИР

Ал-Жазира нет яқинда кўхна Окефорд университети раҳбари Крис Паттен ёзган мақолани нашр қилди. Бу мақолада келган бир жумланинг ўзидан «биз яшаб турган шу кунларда Ғарбнинг тенг ярми таназзулга юз тутган ва бузгунчидир» дея хулоса қилиш мумкин. Криснинг таъкидлашича, бутун дунёда инсон ҳуқуқлари поймол бўлиши Ғарбнинг ташки сиёсатида энг кўзга кўринган белги бўлиб қолди ва у ўзи чақираётган «фуқаролар эркинликлари ва инсон ҳуқуқлари» кадрияти учун ўзининг иктисодий манфаатларидан асло воз кечмайди.

Паттен қуйидагича мисол кетиради: «Келинг, шу ўринда Хитой муҳолафатчиси тинчлик бўйича Нобел мукофоти соврундори Лю Сяобо бошдан кечирган ҳолатни кўриб чиқайлик. У Хитойда демократияга чакиргани учун 11 йиллик қамоққа ҳукм қилинган ва қамоқдалигида яқинда вафот этди. Вафот этишидан бир неча ҳафта олдин у ўзини ҳолдан тойдирган саратон касаллигидан даволаниш мақсадида ҳукуматга талабнома йўллаган. Бироқ Хитой ҳукумати унинг талабини рад этган. Унинг хотини ҳамон уй қамоғида қолмоқда. Ҳақиқатда, Хитой ҳукуматининг Люга ўхшаган муҳолафатчиларга муносабати энг камида «вахшийлик» дея баҳоланади. Шунга қарамасдан, Ғарб етакчилари бир неча минутлик танкидий дипломатик баёнотларни беришдан бошқа иш қилишмади.

Хитой ҳукумати Британияда имзоланган «кўшма декларацияда» кўрсатилган мажбуриятларни ҳам бажармай келади. Бу декларацияга мувофиқ Хитой ҳукумати 2047 йилгача Гонконгнинг ҳаёт тарзини ва қонун устуворлигини сақлаши керак. Амалда эса Хитой суд ҳокимияти ва ташкилотлар мустақиллигига ҳамда эркин матбуотга таҳдид солмоқда. Бироқ шунга қарамасдан биз Ғарб тарафидан, шу жумладан Британия тарафидан кучсиз қаршиликдан бошқа нарсани кўрмаймиз. Ғарб давлатларининг Хитой ишларини баралла ва тўхтовсиз танкид қилишни истамаслиги ортида қандай сабаб бор? Афтидан, бунинг ортидаги сабаб «бойлик» бўлса керак.

Паттенга кўра, Ғарбнинг ахлоқий бузуқлиги Европанинг ўзида намоён бўлмоқда. Чунки Европа Иттифоқи Венгрия бош вазира Виктор Орбанининг жиноятларини қоралашдан тийилишни давом эттирмоқда. Орбан қочоқлар масласида ҳам, фуқаролик жамиятларига қарши ҳам инсон ҳуқуқлари шартномаларини бузди. У ўз рақиблари устидан ғолиб келиш учун йигирманчи асрнинг ўттизинчи йилларида Венгрияда энг жирканч саналган айрим антисемитизм кўринишларини жонлантиришгача етиб борди. Шунга қарамасдан Венгрия ҳар йили Европа Иттифоқидан 5.5 миллиард евродан ортик маблағ олади.

Қонун ва адолатга эътиборсизлик қилиб келаётган Полшадаги қонун ва адолат партияси ҳукумати ҳам худди шунга ўхшаган муаммоларни кўзгамоқда. Чунки ҳукумат демократик норма ва меъёрларни барбод қилиш учун конституцияга ўзгартириш киритишга ҳаракат қилмоқда. Кўриниб турибдики, ҳукумат судьялардан сиёсатчилар улардан талаб қилган нарсани қилишларини истамоқда ва ахборот воситалари бу иш ҳақида гапиришга имкон топишини истамапти. Паттеннинг хулоса қилишича, ташки сиёсатнинг бу тарзда таназзулга юз тутиши «Европа Иттифоқи божхона иттифоқигина эмас, балки у кадриятларни ҳурмат қилган ҳамжамиятдир» деган даъвоини вайрон қилиш билан таҳдид солади. Шунингдек бу ҳолат, бутун дунёни хавф-хатар ва беқарорлик қучаяётган жойга айлантиради.

Ал-Ваъй: Ғарбнинг бутун дунёдаги жирканч ишларига, энг камида ўтган икки аср давомида у томонидан давлатларнинг вайрон қилинишига, бойликларнинг таланишига ва бутун халқларнинг қул қилинишига солиштирганда Паттен ёритиб ўтган муаммолар юзаки муаммолардир. Шунингдек у, Ғарбнинг инсоний кадриятлардан иктисодий манфаатларни устун қўйиши Ғарб нормаларига зиддир, дея фикр билдирмоқда. Бироқ, энг аввало Ғарбнинг маддаси айбланмоғи керак. Чунки бу мабда манфаатпарастлик фикратига асосланади. Ғарб наздида «инсон ҳуқуқлари» ўзининг жирканч мустамлакачилик башарасини яширишдан ўзга нарса эмас. □